

کلمپ پارٹی

درجو نائون

منڈی

सिंधी ओ. कुमारभारती इयत्ता नववी (सिंधी ओ. माध्यम)

پارتبه سنوداں

باب - چوtheon الف

بنیادی فرض

قالم 51A

- بنیادی فرض : پارت جي هرھک ناگرک جو فرض آهي ته :
- (الف) هو پارت جي سنوداں کي مجيئندو، اُن جي قومي جهندبي، قومي ترانني، آدرشن ئ سنسنستا جي عزت ڪندو.
- (ب) آدرش ويچارن، جن آزاديء جي لڑائيء لاء همتایو ئ اتساهه ڦوکيو، اُنهن جي سنپال ئ پوئواري ڪندو.
- (پ) پارت جي ايڪتا، اکنڊتا ئ سمپوريٽا جي رکشا ڪندو.
- (پ) ديش جي حفاظت ڪندو ئ وقت پوڻ تي ديش سيوا ۾ تپي پوندو.
- (پ) سڀني ماڻهن ۾ هڪ ايڪتا جي ڀاونا پئدا ڪندو، جيڪا ذرم، پاشا، کيترواد جي پيداڻه کان پري هوندي. آهڙيون رسمون جيڪي عورت ذات خلاف هونديون، اُنهن جو بهشكار ڪندو.
- (ت) پارت جي جامع سنسكريٽي ئ شاندار ورثي جي حفاظت ڪندو ئ ملهم سماج هندو.
- (ث) قدرتي ماحول جھڙوک جهندل، دنڍون، ندڍون، جهندلـ زندگيـ إنهن جو بچاء ڪندو ئ سڀني پراڻين لاء دردمendi رکندو.
- (ت) وڳانڪ درشتني، إنساني ملهم، جاچ جوچ ئ سداري جي ڀاونا کي اهميت ڏيندو.
- (ث) عام ملکيت کي سلامت رکندو ئ هنسا کان پري رهندو.
- (ت) شخصي ئ گذيل مشغوليin جي سڀني کيترن ۾ آڳتي وڌڻ جي لڳاتار ڪوشش ڪندو جئن ملڪ آڳتي وڌندو رهئي ئ ڪاميابيء جي اوچاين کي چھي.
- (کر) ماڻ يا پيء يا پالڪ آهي ته اهو ضرور ڏسي ته پنهنجي ٻار کي تعليم حاصل ڪرڻ جو موقعو ڏيندو. جنهن جي عمر چهن ئ چوڏهن سالن وچه هجي.

سرڪاري فيصلو نمبر : آپياس ۲۱۱۶ (پر. ڪر۱۴۳/۱۶) ايس. ڊي. ۱۴. ۲۵ تاریخ ۱۶.۰۴.۲۵ موجب استاپت ڪيل ڪو آرڊينتنگ
ڪاميٽي ۽ جي تا. ۱۷.۳.۲۰۱۷ جي ميٽنگ ۾ هي درسي ڪتاب طيءَ ڪرڻ لاءِ مختصر منظوري ڏني ويئي.

ڪمار پارتي

درجون

سنڌي

مهارا شتر راجه پانيم پستڪ نرمتي و آپياس ڪرم سنشوڏن مندل، پڻي

پرواري 'ڪيو آر ڪود' کي سمارت فون ذريعي اسکين ڪري سگهجي ٿو. ان وسيلي
توهانکي پڙهه / پڙهائڻ لاءِ ڪارائينيون لنڪس (URL) ملنديون.

چاپو پھریون : ۲۰۱۷ © مهاراشتر راجیہ پانک پستک نرمتی و آپیاسکرم سنشوون مندل، پٹی - ۴۱۱۰۰۴
سڈاڑل چاپو : ۲۰۲۲ مهاراشتر راجیہ پانیم پستک نرمتی و آپیاس کرم سنشوون مندل، ووت هن ڪتاب جا سپ حق
 واسطا محفوظ آهن. هن ڪتاب جو ڪوبه ڦکر دا ئریکتر، مهاراشتر راجیہ پانیم پستک مندل جي
 لکيل إجازت کان سواء ڪٿي نتو سگهجي.

پرستاؤنا

پیارا شاگرد دوستو!

توهان سیني جو درجي نائين ڦروسا گت آهي. هن
 کان اڳ واري درجي ڦر به توهان پال پارتی ڪتاب پڙھيو
 آهي. درجي نائين جو ڪمار پارتی درسي ڪتاب اوھانجي
 هتن ڦر ڏيندي اسانکي بيحد خوشي ٿي رهي آهي.
 دوستو سندوي اوھانجي ماتر پاشا آهي. بین سان
 ڳالهائڻ وقت پنهنجا ويچار هاوپاوا، ڀاوناڳون ڦاهر ڪرڻ
 لاء اوھين وڌي پئماني تي ماتر پاشا ڪرم آئيندا آهي. سندوي
 ٻولي ذريعي سٺي نموني ڳالهائڻ ٻولهائڻ اچڻ لاء اوھانجي
 لفظن جو خزانو چڱو هجي. ان لاء هن درسي ڪتاب جون
 آڪاڻيون، گفتگو، سبق، ڪوئاڻون، ساماجڪ ڪھاڻيون،
 مذاقي ڪھاڻيون گيت پڙھي نوان نوان لفظن، اصطلاح
 چوڻيون سڪڻ لاء ملنديون. اسانکي ائين الڳي ٿو هن
 ڪتاب پڙھي توهانجي ماتر پاشا لاء پيار ضرور وڌندو.
 توهانکي وڳي ان لاء درسي ڪتاب ڦر لفظن جي راند،
 پورڪ آپیاس، مان ڦر پڙھو، پاڻ ڪريان - پاڻ سکان، چتر
 جاچيو، بدابو. جملاب دلائي لکو، اهڙي نموني جون انيڪ
 مشغوليون ڏڻيون آهن. ساڳي نموني ويڪرڻ جا الڳهه
 روپ سوٽلي نموني ڏنا ويما آهن. ان کانسواء نعین نموني
 جي بد لاء ڳالهائڻ ۽ لکڻ جو موقعو مليل آهي. توهانکي
 موبائل ۽ ڪامپيوٽر سوٽائي سان واپرائڻ اچي ٿو. هن
 تکنيڪ جو آپیاس ڦر اپيوگر ٿئي، ان نظربي سان ڪجهه
 مشغوليون ڏنل آهن. سندوي پاشا سڪڻ وقت اُن مان
 ڪجهه ملھ سڪڻ. سماجڪ مسئلا سمجهڻ ۽ اهي حل
 ڪرڻ لاء اڳ نڻ هجي. اهوبه اهميٽ وارو آهي. ان نظربي
 سان درسي ڪتاب ڦر آيل سبق، مشغولي آپیاس جو ويچار
 ڪريو.
 هي درسي ڪتاب توهانکي وظيو چا؟ اهو اسانکي
 ٻڌايو. توهان سيني کي شپ ڪامنائون.
 پڻي:

(داڪتر سنبيل مگر)

سنچالك
 مهاراشتر راجیہ پانیم
 پستک نرمتی و
 آپیاسکرم سنشوون
 مندل، پٹي

تاریخ: ۱۸ اپریل،
 ۲۰۱۷ ڪٿي تيجه
 پارتيه سوريم: ۳ وپساڪ
 ۱۹۳۹

سندوي پاشا سمتی ۽ آپیاس گت سمتی : شري آشوك ڪملاداس مكتا ميمبر

شريمتي ميران مهيش گدواڻي ميمبر

شري وجيه راجكمار منگلاڻي ميمبر

شري گووردن شرما 'گهايل' ميمبر

شريمتي راجيشري جينانند ٿيڪنڊاڻي ميمبر

شريمتي ڪاچل آئيل رامچنڊاڻي ميمبر

سنيوجڪ

: شريمتي ڪيتڪي جاني
 (إنچارج وشيش اڌكاري سندوي)

سنيوجڪ سهایم : شريمتي گيتا گٿيش ٺاڪر

(ڪاپي رائينر، سندوي)

تائيپ سيننگ : شوپا لعلچنڊاڻي

چترڪار : ڪماري سوبنالي وجيه ڪمار اپاڙيء

نرمتي : شري سچيتانند آقزي (مکيه نرمتي اڌكاري)

شري راجيندر چندرڪر (نرمتي اڌكاري)

پرڪاش

: شري وويڪ اُتم گوساوي،

پانیم پستک نرمتي مندل،

پرياديوي، ممبئي - ۲۵.

ڪاغذ

: ٧٠ جي. ايس. اي. ڪريمر ۹۹

: پرٽنگ آرڊر

: چاپيندڙ

پارت جو سنودان

دیباچو

اسین پارت جا لوک، پارت کي هُك مکمل طور
خودمختیار سماجوادی سرو ڈرم ۽ سمر-پاؤ وارو
لوکشاھی گٹراجیہ بٹائڻ لاءِ گنپیرتا سان فيصلو
کري ۽ انھي ۽ جي سیني ناگرڪن کي :

سماجک آرتڪ ۽ راجنيتڪ نياڻ، ويچار، اظهار،
وشواس، شردا ۽ اپاسنا جي آزادي؛ درجي ۽ موقععي
جي سمانتا؛ خاطري ۽ سان حاصل ڪرائڻ ۽ انھي
سیني ۾ شخصي سؤمان ۽ راشتر جي ايڪتا توڙي
اکنڊتا جي خاطري ڏيندر ڀائيچارو وڌائڻ لاءِ.

اسان جي هن سنودان سڀا ۾ اچ تاريڪ چويهين
نومبر ١٩٤٩ جي ڏينهن، هن ذريعي هيُ سنودان
سوپكار کري، ان کي قانون جي روپ ۾ پاڻ کي
ارپن ڪريون ٿا.

راشتہ گیت

جَنَّ گَطَ مَنَ آذِيْنَا يَكَ جَيَهَ هِي،
پَارَتَ پَارِيَهَ وَدَا تَا
پَنْجَابَ، سِندَ، گُجَرَاتَ، مَرَاٹَا،
دَرَاوَرَزَ، اُتَکَلَ، بَنَگَ
وَنَدِيَهَ، هَمَاجَلَ، يَمْنَا، گَنَگَا،
اُچَچَلَ، جَلَّ دِ تَرَنَگَ،
تَوَ شُبَّ نَامِيَ جَائِيَهَ،
تَوَ شُبَّ آشِيسَ مَاءِيَهَ،
گَاهِيَ تَوَ جَيَهَ - گَاقَا،
جَنَّ گَطَ - مَنَگَلَ دَايَكَ جَيَهَ هِي
پَارَتَ پَارِيَهَ وَدَا تَا،
جَيَهَ هِي، جَيَهَ هِي، جَيَهَ هِي،
جَيَهَ جَيَهَ جَيَهَ جَيَهَ هِي،

پرتگیا

’پارت منهنجو دیش آهي. سپ
پارتواسي منهنجا پائر ئ پینر آهن.

مونکي پنهنجي ديش لاء پيار آهي ئ
مونکي ان جي شاندار ئ طرح طرح جي
ورثي تي گور و آهي. مان سدائين ان جي
لائق ٿيڻ جو جتن ڪندو رهندس.

مان پنهنجن متن مائتن، اُستادن ئ
سپني بزرگن جو سمنان ڪندس ئ هر
ڪنهن سان فضيلت پريو ورتاء ڪندس .

مان پرتگيا ٿو ڪريان ته مان
پنهنجي ديش ئ ديشواسين سان سچو ٿي
رهندس. انهن جي ڪلياط ئ آسودگي ئ
ئي منهنجو سك سمايل آهي.

پھرین پاشا سندی

اپیاسکرم

اسکولی تعلیم ۾ پھرین پاشا وشیه هڪ اهم جڳهه والا ری ٿو. پھرین پاشا ذریعی شاگردن ۾ پاونائی، اظہار شکتی ۽ تخلیق جو بالٹ پوشٹ ٿئی ٿو. سونهن ۽ ذاتی چیزی جا اهي سادن آهن. ان کانسواء بین وشین جي سکٹ - سیکارٹ ترتیب ۾ پھرین پاشا ئی ماڈیم آهي. ان ڪري شاگردن جي بولی - لیاقت ۾ واڈاري هئٹ ڪري سچی تعلیمي پرکريتا ٿي، سڌو ئی سنو اثر پوي ٿو. شاگردن جي چوئمکي وکاس جو بنیاد پھرین پاشا آهي. اهو ڏيان ۾ رکندي لیاقت وڌائٹ جا ضروري نيم ناهيا ويآهن. انهن ۾ اخلاق، اظہار ۽ عمل، اهي ٿي مکيم آئندھ ویچار ڪيا ويآهن. روزاني ٿيندڙ ونهوار ۾، آڳتي سکٹ جي پرکريا ۾، لاڳيتو سکٹ جي پرکريا ۾ هڪ كامل شخصیت جي واڈاري لاءِ گھربل مدد هيٺ ڏنا ويآهن.

- سپنی بولین مٿان قابلیت جو وکاس
 - عام ڳالھائیندڙ پاشا جي سچاڻپ
 - لفظي پندرار جو وکاس
 - عملی ڪم ۽ آتم وشواس سان اظہار
 - سندی بولی ۽ کان سواء بین بولین جي أدب جو ویچار
 - نئين تکنيڪ جو استعمال
 - تخلیقي قابلیت
 - سونهن جي سچاڻپ ۽ اُن جو قدر
 - ذاتي سمجھڻ ۽ انجو لطف وٺڻ
 - پاڻ آپیاس ڪرڻ
 - وگيانڪ نظريو
 - طلبی پاونا جو وکاس
 - چڪاس ڪرڻ ۽ صحیح فيصلو ڪرڻ جي قابلیت
 - جدا جدا ساھتيه پڙهڻ جو شونق
 - گڏ ڪرڻ جي منورتی ۽ جو وکاس
 - پنهنجو راي پيش ڪرڻ جو موقعو مليٽ
 - آنددادائڪ سکٹ سیکارٹ جي ترتیب
- مٿي ڏنل مدن کي ڏيان ۾ رکندي آڊيابك، هر هڪ شاگرد جي لیاقتني جو وکاس ڪندو ۽ مکاني حالتني موجب شاگردن جي پاشا مکمل ۽ پختي بٹائيندو، آهڙي اميد ڪئي ويسي ٿي.

کينتر

- بڌڻ : آڊيو ٽيپ وسيلي جدا جدا نينادائن جا پاشه بڌڻ.
- ريديو، ٿي. وي.، سي. دي. وسيلي لفظ بڌڻ.
- ڪھائيون - ناڻڪ بڌڻ.
- اسڪول، گھر پاڙي ۾ رهندڙن جا لفظ بڌڻ.
- دستوري توڙي غير دستوري نموني بڌڻ جا آنڀو حاصل ڪرڻ.
- غزل، بيت، شعر بڌڻ جي ڪلا پيدا ٿيڻ.
- نوان لفظ سکٹ جي چاهنا پيدا ٿيڻ.

★ ڳالهائڻ :

- ↓ آڳوات پڙهيل لفظ ڳالهائڻ.
- ↓ نوان لفظ سکي ڳالهائڻ جي قابلیت هئڻ.
- ↓ ڳالهائڻ ۾ صحیح اچار هئڻ.
- ↓ ڪلاس ۾ ٿيندڙ علحدن وشین تي بحث - مباحث ڪرڻ.
- ↓ گفتگو ڪرڻ جي لياقت پيدا ٿيڻ.
- ↓ هڪ هندان ٻئي هند نياپو پهچائڻ جي ڪلا هئڻ.
- ↓ ناٽک، آڪاڻي، بيت پڏائڻ جي صحیح ڄاڻ هئڻ.
- ↓ تقرير ڪرڻ جي قابلیت هئڻ.
- ↓ ڪلپنا شکتي وسيلي جمي جو وستار ڪرڻ.
- ↓ آڻ لاڳاپور ڪندڙ لفظ کڻي پاڻ آڪاڻي ناهئڻ.
- ↓ شخصي آزمودن کي صحیح نموني بيان ڪرڻ.

★ پڙهڻ :

- ↓ سنڌي أدب پڙهڻ جي ڪلا جو وڪاس.
- ↓ مشهور ليڪن ۽ شاعرن جي جيونين ۽ سندن رچنائين بابت گيان حاصل ڪرڻ.
- ↓ انترنيت جي مدد سان جدا جدا وشين جي ڳولها ڪري پڙهڻ.
- ↓ ساهنيڪ توڙي غير ساهنيڪ، زندگي ۽ سان لاڳاپور ڪندڙ ليڪ پڙهڻ.
- ↓ "پڙهڻ جي لياقت" ۾ آچار، لاهي چاڙهي، مادو، مندار، وغيره خصوصتن بابت ڏيان رکڻ.
- ↓ پڙهڻ وقت صحیح ۽ غلط أدب جو مناسب فيصلو هئڻ.

★ لکڻ :

- ↓ لکڻ جا نيم سمجھڻ ۽ انهن جي پوري طرح پوئواري ڪرڻ.
- ↓ بيٺڪ جو نشانيون، مناسب جڳهه تي ڪم آڻڻ جي قابلیت هئڻ.
- ↓ جدا جدا وشين تي أدبي ٻولي ۽ لکڻ جي ماهرت حاصل ڪرڻ.
- ↓ وقت به وقت اصطلاح، پهاڪا، چوڻيون، مناسب نموني واپرائڻ جي ڪلا هئڻ.
- ↓ وڏن مشهور ليڪن، فيلسوفون جا چيل "سوپچار" ياد ڪري لکڻ جي قابلیت هئڻ.
- ↓ بدلو واقعا، گهتنائون پنهنجي لفظن ۾ لکڻ جي لياقت هئڻ گهرجي.

★ پاشا آپياس :

- ↓ ڳالهائڻ جا لفظ، زمانن جا قسم، غير دستوري نموني رنگين زبانيء جو استعمال، ضد، اسم ذات، صفتون وغيره جو گيان حاصل ڪرڻ.
- ↓ لفظ پندرار ۾ اضافو پيدا ڪرڻ.
- ↓ ويچارن جي ذي-وث سلسليوار ۽ سليڪي نموني پيش ڪرڻ جي قابلیت وڌڻ.
- ↓ أستاد، دوستن، مت-مائتن (جاتل) توڙي آڻ چاتل ماڻهن سان گفتگو ڪرڻ جي قابلیت پيدا ڪرڻ.
- ↓ علحدن وشين تي پنهنجا ويچار پيش ڪرڻ.
- ↓ خط، مضمون، ليڪ، اپنار لکڻ ۾ قابلیت هئڻ.
- ↓ بيانيء مان شکلي شکليء مان بياني، إها بدل - سدل ڪرڻ جي لياقت هئڻ.
- ↓ ڪهاڻي، ناٽک، کوتا، غزل، آخر اظهار وغيره جي ڄاڻ حاصل ڪرڻ.

★ سكيا جو هنر :

- ↓ لکڻ، پڙهڻ، بدڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ لياقت پڏدا ڪرڻ.
- ↓ عمر جي لحاظ کان سكيا جا هنر مکمل نموني حاصل ٿيڻ.
- ↓ لکڻ ۽ پڙهڻ وقت صحیح ساهنيڪ جي سڃاڻ پ هئڻ.
- ↓ تعليم جا مقصد برابر سمجھڻ.
- ↓ حاصل ڪيل تعليم کي هڪ صحیح ۽ شاندار ناگرڪ جي روپ ۾ پنهنجي زندگي ۾ ڪم آڻي.

فهرست

نثر

صفحه	لیک	سبق	نمبر
1	شري ليکراج ڪشنچند 'عزيز'	اُميد	.١
6	چينمل پرسرام گلراجائي	گڙنار جاڳل	.٢
12	داڪتر نرمل نارائِنڊاس آسناڻي	علم امله خزانو	.٣
17	شري امپاڳچند اطي' گيان'	سنگ تاري - سنگ بوڙي	.٤
23	ٺاڪر چاولا	بند دروازو	.٥
28	ميaram ڪڙيچا 'درد'	لاتريءَ جي تكيت	.٦
32	پوپتي هيرانند اطي'	منهنجي ناني	.٧
37	بنسي خوبچند اطي'	معافي	.٨
44	بنيتا ناڳپال	سنڌي ناج	.٩
50	ميلارام منگنراام واسوائي	دوستي	.١٠
54	داڪتر جئديش لچائي	جهانسيءَ جي راڻي	.١١
63	داڪتر سريش گزوري	کي اٽهاڪ آستان	.١٢

نظم

71	نيلم چاٻڙيا	ناري	.١
74	نارائِن شياام	ياد توکي ٿو ڪريبان	.٢
76	سامي	ساميءَ جا سلوڪ	.٣
79	شري ڪشنچند 'بيوس'	ستار قدرت	.٤
82	گووردن شرما 'گهايل'	غزل	.٥
84	پرسرام ضيا	جوت جاڳائي	.٦
87	پڳوان ڪلنائي	دعائون	.٧
89	ڊ. ديار 'آشا'	غزل	.٨
91	شاه عبد اللطيف	بيت	.٩
93	هري 'دلگير'	زندگي	.١٠
96	کيئنڊاس	ايڪوءَ الْفت	.١١
99	پرسرام ولپچا	کلي خون وڌاءءَ	.١٢
102	شري نندلعل 'نردوش'	ميگھه ملار	.١٣

هلڪو آڀاس

105	سنديري اٽمچند اطي'	اٽمه ماڻڪن جا واپار	.١
108	روشنوي روهوڙا	آڏ آڳيل سويتر	.٢
112	ڪيرت باٻائي	چُنو مُنو	.٣
115	موهن ڪلپنا	رامدين	.٤

فشر

۱. أُميد

شري ليڪراج ڪشنچند "عزيز" ڪي-سي. ڪاليچ بمبيٽي ۽ سندوي ۽ جو پروفيسر آهي. سندوي ۽ توڙي پارسي ۽ جو چڻو جاڻو آهي. هُبرڪ شاعر آهي، پر نثر ۾ به ڪي مضمون لکنڊورهندو آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجھو.

او اونده ۽ اُجالو ڪندڙ، غم ۽ تسلی ڪندڙ، سورن ۽ سات ڏيندڙ، تون ڪير آهين؟ تنهنجي تاري تي هزارين ناُميد تڳن تا. هزارين ماڻهو، جي هونئن آپگهات ڪري ڇڏين، سي تنهنجي ئي سهاري تي حياتي ۽ جا ڏكيا سکيا ڏينهن پيا گذارين. سچ پچ تم تون ئي جيوت جي وسائل بتيء ۽ رکي رکي جوت چڳائين ٿي. توکان سواء عالم کي بيو آسرو ڪونهي. تون نم هجيٺن تم ماڻهن جي منهن تي دائمي مُردني چانئي پيئي هجي ۽ اها سرهائي، جا بيحد مايوس جي منهن مان وقتني پيئي بكندي آهي، سا دنيا مان جيڪر گم ٿي وڃي.

پر تون ڪهزئي شيء آهين؟ چا عقل آهين؟ علم آهين؟ مال ملکيت آهين؟ هرگز نه. نكي عقل کي، نكي علم کي، نكي مال ملکيت کي اهڙي طاقت آهي، جو ايڏو ڏي ڏيئي سگهن. تون تم ايشوري نعمت آهين. اي نوراني چهرى واري سندري "أميد" تون ئي آهين. تنهنجي ئي برڪت سان آدم ذات هن دکي دنيا ۽ تمام ڪنن گهزئي ۽ به ڪجهه قرار حاصل ڪري ٿي. تنهنجي ئي بدؤلت نهايت دُر خوشی به ويجهي نظر اچي ٿي. تون ئي بجي ۽ وانگر غم جي بادلن آندران سهاري جي روشنائي ۽ جو چمڪات ڪري ٿي.

جڏهن بهادر سپاهي رات ڏينهن پھرو ڏيندي، جهر جهنگ جهاڻي، جنگ جي ميدان ۽ سر جي ست ڏيندا آهن ۽ جڏهن لٿائي ۽ جي ناد وچڻ تي تو بن مان موتمار گولا گجگوڙ ڪندما هزارن کي کن ۽ آجل جو شكار بڌائيندا آهن، تڏهن هڪڙو سپاهي، بين کي رتورت ٿيندو ڏسي به وڌيڪ همت سان دشمن تي ڪاهم ڪندو آهي. چا جي زور تي؟ فتح جي "أميد" تي.

ڪا زال، جنهنجو پتيءَ کانسواءِ بيو جڳههُ وارث ڪونهي، سا جي اوچتو سهاڳهُ وجائي ٿي و هي؛ جڏهن آهه زاري ڪري ٿي، تڏهن جي سندس بار روئي اچي ٿو گود ۾ وهيس، تم ڪيئن نه ڳراهتري پائي، سڏڪا روکي چويis ٿي، ”پت، هاط تو ڪاط ئي سنسار ۾ پيئي تڳيندس؛ تون ئي هاڻي منهنجي جي ۽ جي جڙيءَ من جو مئيو آهين. ڏسج متان مئيءَ ماڻي ڪي وساري چڏين. جڏهن وڏو ٿين، تڏهن ڀلجي نه وڃجانءَ.“ ائين چئي چئي، پيئي سڏڪا پري ۽ آهه زاري ڪري. اهڙي مهل به ڪيئن نه پتن جي سکن جي ”آميد“ تي ماڻ دل کي ڏاڍو ڪري ٿي، جيتوڻيڪ وري وري پيئي ڦتكى. هونئن جيڪو سڄو گهر ڀڙيانگ پيو لڳيس، بلڪ حياتي به زهر ٿي پويis، پر إهائى ”آميد“ دل جو آسرو اٿس. ڏسو، جي ڪنهن گهر جو ڪمائيندڙ سخت بيمار ٿي ٿو پوي، تم ڪيئن نه ڀاتين کي مايوس ۽ غمگيني ويڙھيو ٿو ويچي! کيس مرٺهار ڪو ڏسي، هرڪو ڪند پاسيرو پيو ڳوڙها ڳاڙي، پر تنهن هوندي به إهائى ”آميد“ تم من اُتي پوي.

ڪنهن شاهوڪار کي آچانڪ سمنڊ ۾ سندس غورابن جي غرق ٿي وڃڻ جي تار ٿي اچي؛ اندر ڪاچي ٿو وڃيس؛ پر تڏهن به إهائى ”آميد“ ته متان ڪوڙ هجي، يا بئين جي جهازن کي منهنجو سمجھي ٻيل ۾ تار ڪئي هجيـن.

موت جي بستري تي ڪنهن مریض کي چئجي ٿو تم ”بچي پوندين؛ دل نه لاهه“، تم ڪيئن نه منجھس ”آميد“ جاڳي ٿي ۽ آجل جي گھڙي اکئين ڏسندi به جيئن جي آس رکي ٿو.

إها ”آميد“ آهي، جا إنسان کي ڦپ ڦپ تي تسلٰي ڏئي ٿي. گنهگار کي به خدائي بخشيش جي ”آميد“ دل ۾ ساهه وجھي ٿي.

نوان لفظ

تاري = سهاري	ڏيءَ ڏيڻ = سهارو ڏيڻ	تسليٰ ڪندڙ = آٿت ڏيندڙ
آجل جو شكار بئائڻ = مارڻ	تڳڻ = جيئن	سر جي ست = قرباني
غوراب = سڙهن جي زور تي هلنڌڙ جهاز آهه زاري ڪرڻ = دڪ ظاهر ڪرڻ		بڪڻ = ظاهر ڪرڻ

آپياس

سوال ۱ :- هيئين سوالن جا هڪ بن ستن ۾ جواب لکو.

۱) آپگهات ڪرڻ وارا به آميد سبب چا ٿا ڪن؟

۲) بيماڻ ماڻهوءَ کي همت ڏيارڻ سان چا ٿو ٿئي؟

۳) آميد جي برڪت سان چا ٿو ٿئي؟

سوال ۲ :- هيئين سوالن جا جواب ٿوري ۾ ڏيو.

۱) آميد جي زور تي سپاهي چا ڪندو آهي؟

۲) بيماڻ ماڻهوءَ گهر ۾ هجي ته ڀاتين جو ڪھڙو حال ٿئي ٿو؟

۳) روئندڙ عورت جي گود ۾ جڏهن ٻار و هي ٿو تم هوءَ کيس چا ٿي چوي؟

سوال ۳ :- هيئين اصطلاحن کي جملن ۾ ڪم آڻيو.

۱) ناد وجڻ ۲) اجل جو شكار بئائڻ ۳) ڪاهم ڪرڻ

سوال ۴ :- ڏنل لفظن مان صفتون ٺاهيو :-

حياتي، فتح، دُك، زهر، غم

سوال ۵ :- هيئين لفظن کي گرامر جي لفظن موجب سڃاڻو.

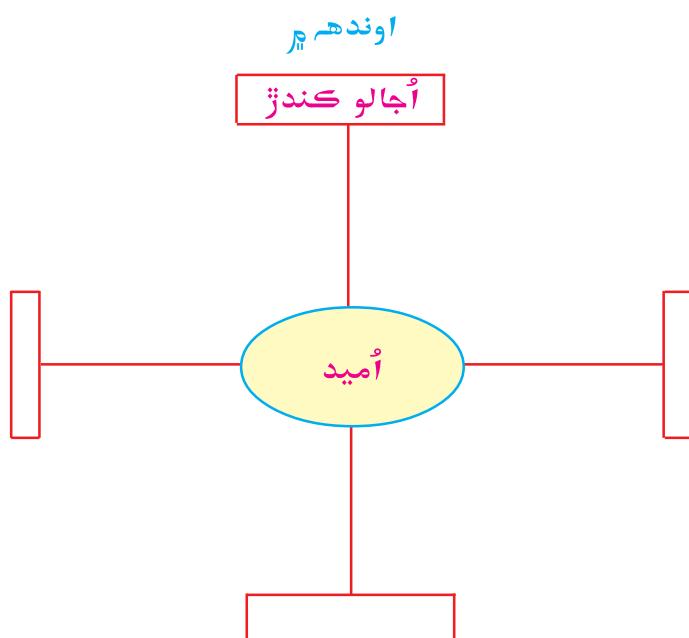
بهادر، جنگ، ڦڪڻ، جيتوڻيک، تي

پورڪ اپیاس

(ا) ڦڪر تي عملی ڪم ڪريو.

او اوندھه ۾ اُجالو ڪندڙ روشنائي جو چمڪان ڪريں ٿي.

(الف) ڏنل مثال موجب حال پريو.

(ب) هر هڪ لاءِ به لفظ لکو.

--	--

(۱) 'ع' سان شروع ٿيندڙ

--	--

(۲) 'ه' سان شروع ٿيندڙ

--	--

(۳) 'ي' سان ختم ٿيندڙ

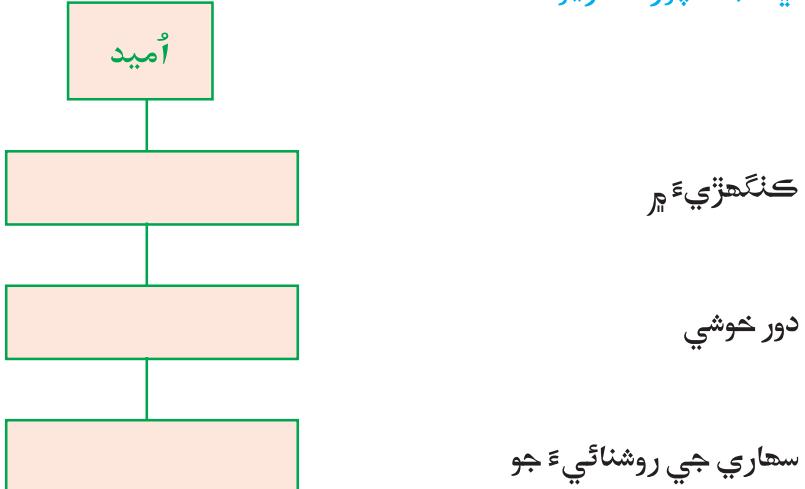
--	--

(۴) روشنيءَ سان لاڳا پور ڪندڙ

پ) تون ڪير آهين؟

إھو سوالی جمالي جو هڪ مثال آهي؟ آھڙا مثال گولھي لکو.

پ) جملا پورا ڪريو.

۲) ساڳئي لفظ سان لاڳاپو رکندڙ جدا جدا لفظ.

آميد	=	آس، آسرو، آسانگو، پروسو
مائتي	=	مڪيء، ضروري، مهت، وزنائتو
نرم	=	ڪونئرو، ملائيم، ڪومل، ملؤڪ

آھڙي نموني هيٺ ڏنل چو ڪنڌي مان مناسب لفظ چوندي چو ڪنڊا پورا ڪريو.

[]	= نج، سچو، اُصل	شد
[]	= گڻ، لائق، يوگيتا	خاصيهت
[]	= هت، هتي، باڪڙو	دوڪان
[]	= محنٽ، جتن، ڪسب	پورهيو

پاٹ ڪريان پاٹ سکان

۱) هيٺ ڏنل چوڪندي مان مناسب لفظ کئي "ب" ڪاكو پورو ڪريو.

"ب"

"الف"

جذبات ڏيڪاريندڙ لفظ	تڪنيڪي لفظ	قدرتی جسم ڏيڪاريندڙ لفظ	تحرڪ ڏيڪاريندڙ لفظ	سڪ، ڊوزڻ، مشين، ڪئنچي، پiar، پهاڙ، ڪپي، غصو،
				ذرتي، ٻوٽو، موهر، ناچ، ڪلڻ، لکڻ، ندى، وزن، ممتا، قيتو

۲. هيٺيون تڪر پڙهي ليڪ پاٿل لفظن بدران ڏنگين ۾ ڏنل مناسب لفظ کئي تڪر وري لکو.

(ڳهڻما، آمير، خاص، ڏيري ڳالهائيندي، امله، سندر، اُن سان، بن، سدائين، نعمت)

ڪنهن ڳوٽ ۾ چار جوان رهندا هئا. انهن کي عجيڪ ۽ غير رواجي آڪاڻين ٺاهڻ جي ڏاٿ ملييل هئي. هُو چار ئي پاڻ ۾ دوست هئا ۽ هميشه گڏجي نڪرنداد هئا. هڪ دفعي جڏهن ڳوٽ جي مسافر خاني ۾ رهيل هئا تم هڪ مسافر ڏنائون جنهنكى قيمتى سهڻا ڪپڙا پهريل هئا. کيس ڏسي چئني پاڻ ۽ سس پس ڪندي چيو "هي ۽ مسافر تم شاهوڪار پيو نظر اچي، "اچو تم ساڳس ڳالهه ٻولهه ڪريوون." هڪڙي کيس ڳوٽ بابت احوال ڏنو ته پئي وري جهنگل ۾ شڪار بابت احوال ڏنو. تعين وري کيس پريان ٻندين پرسان وهندڙ ندي ۽ بابت ٻڌايو. چوٽين وري پريان پهاڙن بابت ذكر ڪيو جو هن ڏوريا هئا.

- متى ڏنل تڪر تي چار سوال ٺاهيءَ لکو.

۳. ڏنل ڄولي سان شروعات ڪري آڪاڻي پوري ڪريو.

رات جا پارهان لڳا هئا. اوچتوئي ماڻهن جي نند قشي. دروازي تي زور سان ڙڪ ڙڪ جو آواز آيو.....

۴. برسات جي مند شروع ٿي چڪي آهي. برسات جي ڪري آسانکي پاڻي ملي ٿو. پاڻي ۽ جي آسانجي جيون ۾ آهميت تي پنهنجا ويچار لکو.

۵. پنهنجي دوست يا ساهيڙيءَ کي توهان پنهنجي وئكيشن ۾ ڇا ڇا ڪيو. اُن جو احوال ڏيندي خط لکو.

٢. گرنار جو گل

چينمل پرسرام گلرا جاڻي (1948ع-1886ع) هڪ اديب ۽ سنو پترڪار ٿي رهيو آهي. هن جا مكيمه ڪتاب آهن 'چمز'ا پوش جون ڪھاڻيون، 'تُرنگ جو تيرت'، 'ساميواد'، 'شاه جون آڪاڻيون' ۽ 'شاه جي آڪاڻين جي سمجھاڻي'. هن جا ترجمما 'پورب جوتي'، 'طوفان' ۽ 'حسابي حساب' ڪافي مشهور آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ سماجمو.

'گرنار جو گل' ۾ سورث ۽ راءُ ڏياج جو قصودل ڀجا ٽيندڙ نموني پيش ڪيل آهي.

راءُ ڏياج، جنهن کي راءُ ڪنگهار به چوندا هئا؛ سو گرنار جورا جا هو. هن جي ماڻ جونالوروري هو. راجا جي راڻي ۽ جونالو هو سورث؛ جنهن کي مايون، دايون، پايون گھڻيون هيون. راجا و مال مناع جي ڪمي ڪامي ڪامي هئي. هن جهڙو ڏاتار بيو ڪونه ٿيو. هائم طائي سخاوت ۾ هن کان سرس ڪين هو. هت، مڙس جو ڪڏهن به خالي نه هو؛ تنهن هوندي به جهڙي تهڙي سادوئ جي ور چڙهڻ وارو ڪين هو، پر رندن ۽ عارفن جو گولهاو هو. ائين چئجي، تپنهنجي جيوت ۾ راز رواناني ۽ جو طالب هو. آهڙا سائين لوکر راجا جنک وانگر دنيا ۾ رهي، دنيا کان دور تارهن. محلان ۾ رهندی به نت دل جي ڪتبا ٿا گهارين.

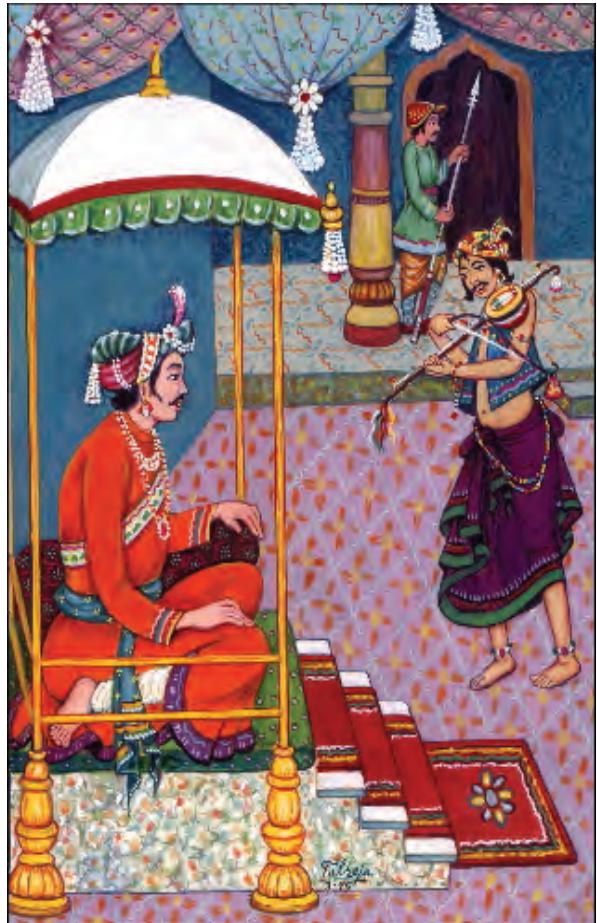
هڪ ڏينهن هن راجا جي جھونا ڳڙهه شهري ۾ هڪ عجيب عطائي آيو. ويس جو ڳي ۽ جو هوس ۽ شڪل شاهائي هيں. سهڻو ڦندڙ جوان هو، مگر اکين جي تيج ۽ سونهن جو خاوند هو. هڪ ساز هت ۾ هوس، جنهن کي چنگ ٿي چيائون. جو ڳي پيجل جي چنگ ۾ ڪورا ڳ جو راز رکيل هو. اهو واجو ولائتي اهڙورا زوار و ساز هو، جنهن مان آواز اهڙو نکرندو هو جو بڏي جهنگل جا مرون بشونخي چڏي رهاڻيون ۽ رنگ ڪندا هئا. اهڙو ته هو پيجل را ڳائى!

مڻٺهار ڏايدا پنڌ كري، راءُ ڏياج ڏاٿار جي ڏيڍي ۽ وٽ پهتو. در وٽ در بان ۽ پهريدار پڻ بيينا هئا. هن عجيب عطائي ۽ سڀني تي چايا وجهي چڏي ۽ ڏاڍي ميناس سان چيائين، "دريان! در كول، آءُ پرديسي مڻڻو." دريان جي چا مجال جو اهڙي مني آواز تي در نم كولي. چارڻ اچي ڏيڍي ۽ اندر سهڙيو. راجا متئي ماڻي ۽ تي هو. حاجڪ هت سرندو تي هلايو. اهڙ ڪومدر آواز

"سالڪ ساز سروڊ سين ڪي جو ڪمايو،

جو سڻي رون رون راز جي، اُٿي ڪڙو ٿيو گهوت."

هيت نهاريائين ته ڏنائين سهڻو عطائي زمين تي بيٺو آهي. راجا حڪم ڪيو ته هن مڻڻي، جنهن منهنجي دل ۾ درد جا درياهه كولي چڏيا.

آهن؛ تنهن کي منهنجي رنگ محل جي بنه اندر وئي آچو. حڪم جابندا هيٺ لهي آيا ۽ سهڻو چارڻ را جا ڏياچ کي مليبو. راجا چيس، ”اي چارڻ! بدءا تم سهين تم تنهنجي چنگ ۾ چا آهي؛ جنهن منهنجو من اٿاري ڦتو ڪيو آهي. آء، نچ آئين جي آئين. هاڻي وري مهربان! چوري چنگ چئچ ڪي.“

پوءِ تم راجا را ڳائي ۽ سان ڳالهيوون ڪيون. را ڳائي به ڪو إسراري هو، تنهن راجا کي چيو تم، ”اي راجا! هينئر مون توکي سر فقط ڪو باهريون بدایو. اجا تم منهنجي سر ۽ آلاپ ۾ کي رهاظيون آهن. آء توکي اهو إسراري آلاپ تم بدایان، پر بدءا تم موونکي ڏيندين چا؟“

راجا جي حڪم تي ٻيجل واسطي خوب ڪزاننا ڪلي ويа. گھوڙا هاڻي به وئي آيا. تڏهن ٻيجل عشق جون اکيون کڻي چيو: ”سُطري راء ڏياچ! تو پانيو هو تم آء آهڙو پينو آهيان جو ناڻي لاءِ ٿو تند هڻان! اي راجا، دل ۾ سجهيئي تو تم آء ڪھڙي مڻگ لاءِ تو وت آيو آهيان. پر ڪن ڏين تم بدایان.“

راجا وت اُن وقت، دربار اچي لڳي هئي. پردي اندر را ئيون، دايون، مايون، ٻانهيوون هييون؛ تن ويني رنگ ڏنو. پار وزير، امير اُمرا، عاقل اڪابر وينا هئا؛ تن به پئي هيء ڪھڙو مڻڻو آيو آهيء ڪھڙيون راز جون ڳالهيوون ٿوراءِ سان ڪري. اها ڳالهه ڳجهي راء ڏياچ سمجھي ورتني، تڏهن ٻيجل جي پيرن تي ڪري پيوء چيائين، ”اي ٻيجل! منهنجو قدم پدم نه پاڙيان. هاڻ پالي ڪليو چئ.“ تڏهن ٻيجل چيو، ”آء سر سواليءِ مڻڻو، پر ڏيهان پنڌ ڪري تو وت آيس، سو سر جون صدائون ڪرڻ لاءِ، نه ڪنهن ٻئي مال لاءِ. جيئن تو نانهن نه سکيو.“ ٻيجل جا هيء ٻول ٻڌي، را ئي سورث وائڻي ٿي وئيء چيائين، ”اي ٻيجل! منهنجي ور جو سر ڪيئن ٿو ڪيئن؟ سهاڳن ڪي ڏهاڳن ڪيئن ٿو ڪريئن؟“ پر ٻيجل چوي تم آء وٺندس تم سر. سر کان سوءِ بي صلاح ڪانه ٿيندي.

هيڏا نهن سورث، را ئين ۽ وزيرن جو دردمند حال تم هوڏا نهن راء ڏياچ ڪنهن ٻئي حال ۾ دا خل هو. هن جي دل ۾ ذري جو دپ ڪونه اُتئيو. چوڻ لڳو، تم

”سسيون هجن سوَ تم لاهي هوند ڏيان،

پر ڏڙ مٿي سر هڪڙو، جو ڏيندي لڄ ماران،

سر ته آهي سث ۾، پر بيو ڪي مڻج دان.“

راجا جي اهڙي درياه - دليء ٻي خودي ڏسي ٻيجل ڏايدو خوش ٿيو. هن واچو والاٽي هت ۾ کنيو، جو واچو بره جو ڪينرو هو. هن جي هت لڳن سان ڪينزو ڪنجھڻ لڳو. اهڙي ته ڪا تند پارس هنئين، جو سلطان کي ظاهر ٿيو سڀ ڏاتيء ڪيئندي ڪاتي وڌائين ڪرت ڪپار ۾.

سورث جي اڳيان راجا جورت وهي نكتو. ڏڙ وڃي پت تي پيوء متو وڃي کت تي پيو. را ئين ۾ را ڙو ٿيو. سورث، سرتين کي چوي، ”مُنيس مڻهار!“ ساري گرnar ۾ غفلو مچي ويو. گرnar جو گھوت گذر ڪري ويو. گرnar جي چمن مان گرnar جو گل چچي ويو. آخر سورث، راء ڏياچ جو وچوڙو سهي نه سگهيء ستي ٿي ساڳي چكيا تي چڙهي وئي.

نوان لغظ

رند = فقير	ورچڙهٹ = هت آچڻ	سخاوت = دان
خانود = مالڪ	گهارين = گدارين	عارف = درويش، سادڪ
صدائون = پڪارون	پرڏيهان = پرديش	آتائي = گايك
ڪرت = ڪتاري	ڪينرو = ساز	مڻج = گھرڻ
ڏيڍي = چانڊ	سرتيون = ساهيڙيون	ڪپار = ڪنڌ

آپیاس

سوال ۱ :- حوالا ڏيئي سماچهايو.

- ۱) ”اهڙا سائين لوکرا جا جنڪ وانگر دنيا ۾ رهي، دنيا کان دور ٿارهن.“
- ۲) ”اي چارڻ، ٻڌاءٽه سهين تم تنهنجي چنگ ۾ ڇا آهي، جنهن منهنجو من اُٿاري ٿو ڪيو آهي.“
- ۳) ”سڻري راءٽيچ، تو پانيو هو تم آءٌ اهڙو پينو آهيابن جو ناڻي ٿو تند هئان.“

سوال ۲ :- هيٺين سوالن جا اٺن-ڏهن ستن ۾ جواب لکو.

- ۱) راءٽيچ سخني سردار ڪيئن هو؟
- ۲) راءٽيچ، بېجل کي پنهنجي محلات ۾ چو گهر اي هو؟
- ۳) بېجل، راءٽيچ کان ڪھڙي گهر ڪئي ۽ چو؟

سوال ۳ :- هيٺين جا جواب هڪ - پن ستن ۾ لکو.

- ۱) جهونا ڳڙهه ۾ جو گي جي ويس ۾ ڪير آيو هو؟
- ۲) گرنار شهر ۾ غلقو چو مچي ويو؟

سوال ۴ :- ڏنگين مان برابر لفظ ڳولهي جملا پورا ڪريو.

- ۱) آءٌ سروالي مڻڻو، پر ڏيھان، پند ڪري، تووت آيس، سوسر جون ڪرڻ لاءِ نس ڪنهن ٻئي مال لاءِ.
(صدائون، پڪارون)

- ۲) اي بېجل، تنهنجو پدم نه پاڙيابن، هاڻي ڀلي ڪليو چئر.
(پند، هند، قدم)

- ۳) اي راجا، دل ۾ سجھيئي ٿو تم آءٌ ڪھڙي لاءِ تووت آيو آهيابن.
(مڙ، ڪم، طلب)

سوال ۵ :- (الف) ليڪ پاٿل لفظ ڳالهائط جا ڪھڙا لفظ آهن؟

- ۱) هيٺ نهاريائين تے ڏنائيين سهڻو عطائي زمين تي بينو آهي.
- ۲) بېجل جا هي ٻول ٻڌي راڻي سورث وائزئي ٿي ويئي.
(ب) صفتون ٺاهيو.

عقل، ولائت، درد، سونهن، پھرو، اسراڙ، رنگ، سخاوت، دنيا، دل، تيچ

(ب) ضد لکو.

گھڻو مشڪل، خوش، ڀلو وڃوڙو

پورک آپیاس

۱) هیٹ ڏنل تکر پڙهی عملی ڪم ڪريو.

ستي ٿي ساڳي چكيا تي چڙهی ويئي.

الف) ڏنل هدايت موجب جملا لکو.

۲) راجاوت اُن وقت دربار آچي لڳي هئي.

(ليڪ ڏنل لفظ جي جنس بدلايوه اها ڪم آڻي نئون جملو لکو.)

۳) راجا جي آهڙي درياه - دلي ئي خودي ڏسي بىجسل ڏايدو خوش ٿيو. (جملی مان اسم گولهيو.)

ب) ٿکر مان لفظ گولهيو.

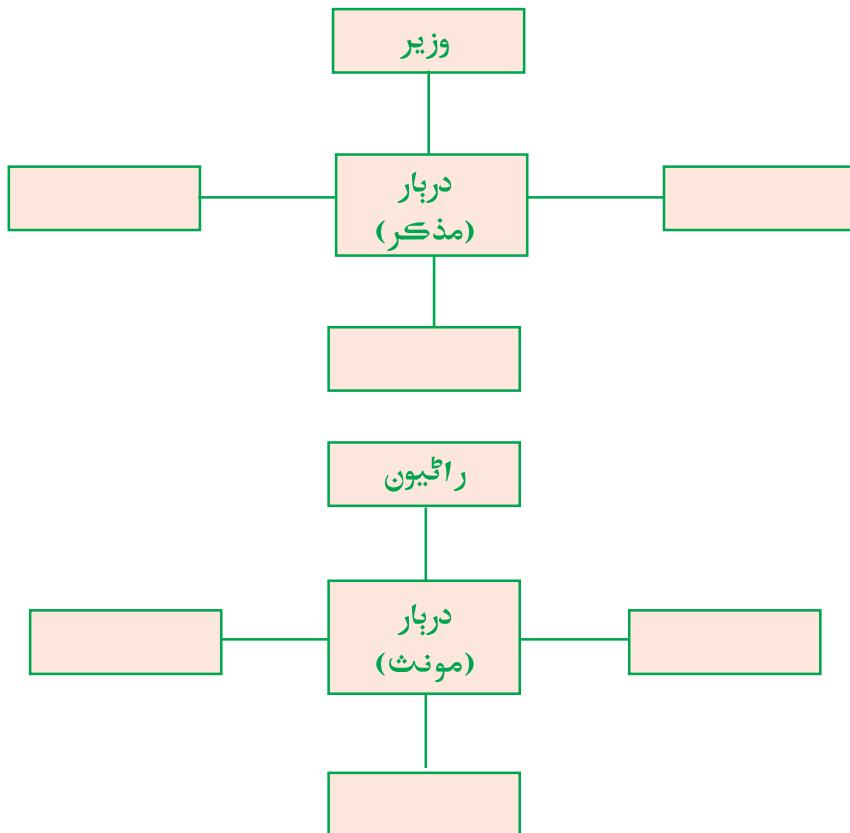
۱) "پوءِ" جو ضد

۲) "پتار" جو ساڳي معنيٰ وارو لفظ

۳) هندی ٻولي ۽ ڪم ايندڙ لفظ

۴) وچن سان لاڳاپور ڪندڙ لفظ

ب) مثال سمجھي چو ڪنڊا ڀريو.

پ) راءِ ڏيچ بىجسل کي پنهنجو سر ودي ڏنو.

إن بي إنتها فراخدلي بابت توهان جا ڪهڙا ويچار آهن؟

أَچو ته شاھم صاحب جي "سُر سورث" جو لطف وٺون.

(١)

كَنْجَهِي كَيْرَت كَيْنِرُو، وَأَچُو وَلَائِتِي،
هَنْئِي تَنْدُ حُضُور ڦِر، تَنْهَنْ پَارِس،
ذَسَنْدِي ذَيَاچِ كَي، ظَاهِرْ ٿَيُو ذَاتِي،
كَيْيِي تَنْهَنْ كَاتِي، وَدُوَّكَرْتُ كَپَار ڦِر،

(إهوراڳ آلاپيندڙ سرندو، إهو ولائتي ساز وجى پيو. انھي پارس جھڙي پرش (بيجل)، راجا جي حضور ۾ سربستي تند وجائي.
إهو ذسندي ئي راءُ ذيَاچِ جي آندر ڦِر ذاتي نور يا جوهر پيدا ٿيو. پوءِ ڪاتي ڪي، هن پنهنجي ڪند ۾ سر وڌي (طالب، سر لاهي مرشد اڳيان نذر انور کيو.)

(٢)

غُلْ ڇُنُو گُرُنَار جُو، پِئَنَطْ ٿَيُونْ پِتَيَن
سَهَسِينْ سُورِث جَهَڙِيُونْ، أُپِيَوْنْ او سارِين
چَوْنَا چَارِطْ هَت ڦِر، سُر سِينَگَارِيو ذِين
نَارِيُونْ نَادَ ڪَريِنْ رَاجَا رَات رَمَگِيو

(گُرُنَار جي گُشن جو گُل (راءُ ذيَاچ) چَجي ويو (آخِرت ڏانهن رو انو ٿيو) ساري پِئَنَط (سوراشر جي گادي جو هند) ۾ زالون روج پيئون
ڪن سورث راڻي جھڙيون بيوان آنيڪ ناريون اپيون ٿي، پار ڪيديون پيئون روئن. راءُ ذيَاچ جا وار سينگاري، سندس سر چارط کي
ڏين ٿيون. استريون ور لپ ڪري پيئون چون تم ”راجارات هي رهيو.“

(٣)

سُورِث مُئَيِّي، سَكَمْ قَيِّي، خَيِّيما هَنِيَا كَنْگَهَار،
قَيِّي رَأِيِّي، روپ سُو، لَيِّي تَنَدْ تَنَوار،
سو دَيَّنِينْ پِتَيَنْ پَاز، پَسَو! رَاجَا رَاضِي ٿَيِّي

سورث مئي (راءُ ذيَاچ جي گذارط کان پوءِ چکيا تي چڑهي) تم صالح ۽ آرام لَيِّي ويو (چيو ته سورث جي ڪري ئي هي ساري روئداد ٿي هئي. سورث مان معني آهي نفس. نفس مري ويو تم قلب لاءُ آرام ٿيو). راءُ ذيَاچ تنبو کنيا (لاڏاٹو ڪري، ويچي عرش ۾ آڏيا) روحاني دنيا ۾ راڳ روپ ٿيون سازن جي تنوار ٿي. اهوراڳ سڀني طرفن ۾ پيو بري. (جن کي ڪن آهن، اهي سُڻن) ڏسو تم راءُ ذيَاچ هينئ فرحت ۾ عرش تي وينو آهي.

[شاھم جور سالو (مجمل، ڪلياڻ آڏواڻي)]

سائنسدان

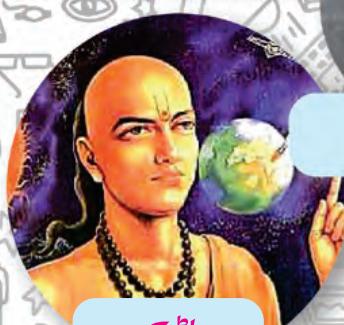
ڏسو. ٻڌايو.

سي. وي. رمن

هومي جي. بابا

چاڻکير

پرقل چندرري

ستيندر ناث بوس

وڪرم سار ايائي

شري نواسا رامنوجون

چڱديش چندر بوس

اي. پي. جي. عبدال ڪالام

● ڏنل سائنسدانو جي کو جنائين بابت پڙهي جاڻ حاصل ڪريو. ڪلاس هر اُنهن جي کو جنائين بابت گفندگو ڪريو.

٣. علم آملهه خزانو

داکتر نرمنا نارائیل داس آسناتی سندی ۽ هندی پاشائن جي هڪ چاتل سڃا تل عالم اديبا آهي. بنھي پاشائن ۾ سندس معیاري رچنا تون ذھين پانکن سارا هيون آهن.

هن پاٹ ۾ علم جي اهمیت تي سُنی روشنی وڌي ويئي آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجھو.

هن سنسار ۾ عام طور زر، زمین ۽ مال ملکیت جي مالک کي آسامي مجیو ویندو آهي. آسامي ۽ جي اکري معنی آهي مالدار. مالدار يا دؤلتمند انسان جو رُقبو ۽ دبدبو ته ظاھرا ظھور آهي. پئسي جي ڪرامت کان ڪير آڳواقف آهي؟ نائي کي هر هند نمسڪار آهي. ان ڪري ئي چوڻي آهي ته ”پير عيسی پير موسی، پر سب سي بڙا پير پئسا“ ليڪن پئسي جي طاقت به جنهن جي اڳيان سجدو ڪري تي، اها سلطنت آهي علم جي. ”اَلْذَّاتُوَهُ مَانُهُ بِهِلْ عَلَمُ جِي اکري معنی آهي ‘ڄاڻ’.“

سنسار ۾ علم جي فلک گھڻي ڪشادي آهي. هن لفظ جي دائري ۾ عقل ۽ هوشياري ۽ جون سڀ سيمائون آچي وڃن ٿيون، ان ڪري علم جو لاڳاپو ڪلا، گنر، ڏاهپ، تجويز، حڪمت ۽ هوشياري ۽ جي وصفن سان جوڙيو ويو آهي. عام طرح علم جي واقفيت رڳو ڪتابي دنيا سان ئي ڏني وبندي آهي، پر علم رڳو اکري دنيا نائيں محدود ڪونه آهي. اکرن کان پري هٿ جي صفائي، ڳالهائڻ جي چترائي، نظر جي گهرائي ۽ بدن جي ڦڙنائي وغیره به علم جي ئي خاصيت رکن ٿا.

هي سنسار عجیب نعمتن ۽ شخصیتین جو پندار آهي. اُنهن نعمتن کي ماڻڻ لاءِ ايشور سڀ کان سريشت پراطي انسان بٹايو آهي. هن کي اهي نعمتون چاڻڻ ۽ ماڻڻ لاءِ عقل جھڙي لاثاني سوغات بخشی آهي. عقل جي استعمال لاءِ کيس گيان اندرين جھڙا عمدا سادن ڏنا آهن. اچ دنيا جي جن مال اسبابن کي پائي ڪري انسان دؤلتمند آسامي بُلچي ٿو. اهي سڀ شيون عقل يا علم ذريعي ئي ايجاد ڪيل آهي.

سوکیم گیان جو پرتیک آسان جا وید پڑا ئەپنشد آهن. جن ھر مۇن، بىتىي، چىت، پراٹ، جىيو، جىنم، مرەط، جپ تپ، يېگىر، منتر تنتر جو گیان، سمجھایو ويو آهي. سنسار جا وذا وذا فيلسوف، يوگى، سُدّارك ئەسنت مهاتمائون اۇن وديا جا چاڭون رهيا آهن. اۇنهن قدرت جي باھرين شكتىن بدران انسان جي اندىر رهيل شكتىن كى كوجى اۇنهن سان انسان ذات كى، پىرمن ئەدۇن كان دۇر كىرى پرکاش ئەموشكىش جي وات سمجھائى آهي.

صدىن كان ودوان، کلاڪار، فيلسوف ئەپيانتىك عام جي پلەي ئەچاڭ لاءِ پنهنجىي پنهنجىي فن، عقل ئەقابلىت كى اكىن ھر اوتي علم كى امر بىئىندار رهيا آهن. علم جي ڪتابىي روپ كى ساھتىيە جي نالىي سان سچاتو وڃى ٿو. دنيا جي هر كا گچهارت، مسئلويَا كوج آسان أدب دوارن چاڭي سىگھون ٿا. ان رىت أدب ئەعلم جو ناتو گل ئەخوشبوء وانگر آئوت آهي. علم اها پارس مەتىي آهي جنهن جي چھاءَ سان لوهه جھڙو مەت جو موڙ هيل انسان به سون مثل قابل بىچىي پوي ٿو. چوندا آهن ته ودىا انسان جي تىن اك آهي، جنهن سان هوُا هو سىپ پروڙي سگھندو آهي، جىكورواجي طرح بن اكين سان ڏسٽ ھر كونم ايندو آهي.

وذا وذا شاهوڪار وقت جي لھرن ھر گم ٿي وبا پر علم جي دئلت انسان كى جىئيرى تەسات ڏئي ٿي پر مرەط كان پوءِ به كيس امر ڪري چڏي ٿي. اچ سنسار ھر ساھتىكارن ئەفنكارن جو نالوسىدن علم ڪري ئي آهي. علم ئي انسان كى انساني درجو بخشيو آهي. علم سبب ئي انسان وڏي آسامي مىجيyo وڃى ٿو.

نوان لفظ

ظاهر ظھور = باكل صاف	اڭواقف = اڭسچاتل	كشادى = ويڪري	محدود = دائرى اندر
گچهارت = راز	تجویز = رت، يوجنا		

آپياس

سوال ۱ :- هيئين سوالن جا جواب ھك بن جملن ھر لکو.

۱) آسامي ڪنهن كى مىجيyo ويندو آهي؟

۲) ڪھڙي انسان جو رتبو ئەدپبو ته ظاهر ظھور آهي؟

۳) علم جو لاڳاپو ڪنهن جي وصفن سان جوڙيyo ويو آهي؟

۴) آسان جا ويد پران ئەپنشد ڪنهن جا پرتىك آهن؟

۵) عقل جي استعمال لاءِ ڪھڙا عمدا ساڌن ڏنا ويا آهن؟

سوال ۲ :- هيئين سوالن جا جواب ٿوري ھر لکو.

۱) علم ئەدب جو ناتو گل ئەخوشبوء وانگر آئوت ڪيئن آهي؟

۲) ويد پراٹن ئەپنshedن ھر چا چا سمجھايyo ويو آهي؟

سوال ۳ :- هيئين ھر خال پيريو.

۱) سنسار ھر جي فلڪ گھەتىي كشادى آهي.

۲) پروڙي انسان جي تىن اك آهي.

۳) إل ڏاتوء مان نھيل علم جي اكرى معنى آهي

۴) علم رڳو دنيا تائين محدود ڪونه آهي.

سوال ۴ :- هینین لفظن جا خمد لکو.

إنسان، ذاتو، قزتائی، عقل، گشادی، محدود، آٹواقف

سوال ۵ :- هیث ڏنل لفظ، ڳالهائط موجب ڪھڙا لفظ آهن؟

ملکیت، چاڻ، رڳو، بطيو، هو، رواجي، گشادی

سوال ۶ :- ساڳئي معني وارن لفظن جا جوزا ملايو.

الف' ب'

الف) یوجنا

ب) راز

پ) آڪسڃانل

پ) ويڪري

۱) آٹواقف

۲) گشادی

۳) ڳجھارت

۴) تجويز

سوال ۷ :- هینین لفظن جون صفتون ٺاهيو.

ڪرامت، هوشياري، ڏاھپ، چترائي، قزتائي

پورڪ آپياس

۱) ٿڪر تي آڏا رکندڙ علمي ڪم

سنسار ۾ علم جي فلڪ ايجاد ڪيل آهن.

الف) ٿڪر مان اُبتهز معني ڏيڪاريندڙ لفظ ڳولهي چو ڪنڊا پريو.

ڀاٿراتائي	غليظائي	وشال	تنگ

ب) ڏنل هدايت پڙهي جملاوري لکو.

۱) عقل جي استعمال لاءِ کيس گيان اندرین جھڙا عمدا ساڌن ڏنا آهن.

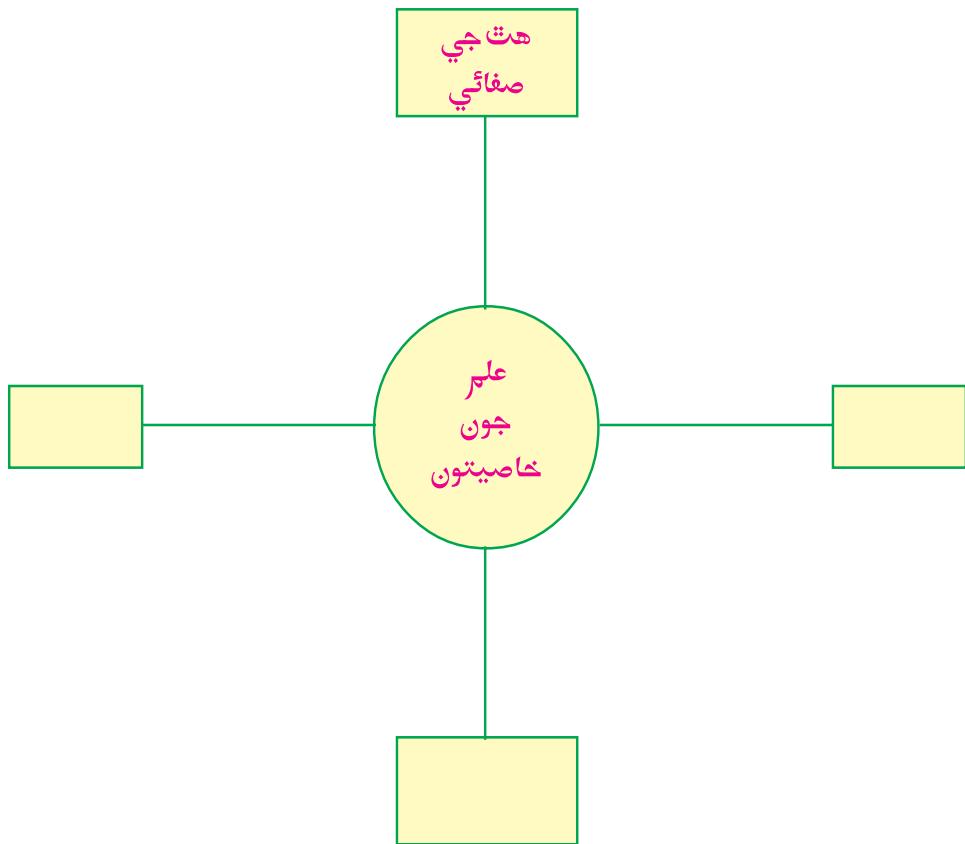
(ليڪ ڏنل لفظ بدران مناسب لفظ ڪم آڻيو.)

۲) سنسار ۾ علم جي فلڪ گھڻي گشادي آهي.

(ليڪ ڏنل لفظ بدران "محدود" لفظ ڪم آڻيو.)

۳) هي سنسار عجيب نعمتن ۽ شخصيتن جو پندار آهي. (ڏنل ج ملي جا به الڳه الڳه جملا ٺاهيو.)

ب) چو کندا پورا کریو.

پ) علم جو لاڳاپو ڪلا، هنر، ڏاھپ، تجویز، حکمت، ۽ هوشیاري جي وصفن سان جو ڙيو ويو آهي ::
لیک ڏنل لفظ سان لاڳاپو رکندڙ لفظ ڳولهيو.

تقرير بازي،	وادکو،	چترائي،	راج،	يوجنا،	سدوارئپ
-------------	--------	---------	------	--------	---------

ٿ) پڙھيو آهين پر ڪڙھيو آهين چا؟ ان چو ڦي ٿي روشنی وجھو.

د) توهنجو دوست يا ساهيڙي إنتر إسکول گيت ڳائڻ جي چتاپيٽي ۽ پهريون نمبر آيو آهي. اُن لاءِ کيس واڌايون ڏيندي خط لکو.

پ) بن شاگردن جي وچھر گفتگو لکو. (گاڏين جي سنپال ٿي)

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

۱. ڏنل مثال موجب ياداشت پوري ڪريو.

مثال	رام تقرير ڏئي رهيو هو.	رام تقرير ڏني.
۱.		اُنهن رومال سان ڳند ٻڌي.
۲.		آسان گرمي محسوس ڪئي.
۳.		ناٺڪ ۾ داڪٽر ۽ وکيل جي گفتگو ٿي.
۴.		پوليڪ چور جو مال ضبط ڪيو.
۵.		گووردن ميزبان جي سٺي پومڪا نباهي.

۲. ڏنل مثال موجب ياداشت پوري ڪريو.

مثال	راهگير وٺ هينان ويٺو آهي.	راهگير وٺ هينان وهي ٿو.
۱.		پكي پنهنجي ٻڌن جي پرورش ڪن ٿا.
۲.		وزير نئون فرمان جاري ڪري ٿو.
۳.		آنيل پنهنجي نديز ڀاء کي دلاسو ڏئي ٿو.
۴.		برف رجي پاڻي ٿئي ٿي.
۵.		محنت سان آخر آسان کي ڪاميابي ملي ٿي.

۴. سنگ تاري - ڪسنج بوزي

هن سبق جو ليڪ شري رام يا ڳنڌائي گيان آهي. هن سبق ۾ شواجي، انصاف جو ڪوڏيو هو، پر تنھن سان گڏ ادار دل به هو. ان جو سهڻو چتر چتيل آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ آدڪاري ڪربو.

ڪردار

۱ - شواجي (شواجي مهراج جو پت)

۲ - سمپاجي (سمپاجي ڪالوش جو متر)

۳ - مورپنت

۴ - ڪانهوجي

(پردي ڪجندی سامهون منچ تي شواجيءَ جو وينل اشت پردا ان (اڻن چڻن جو مندل) نظر اچي ٿو، متئي وچ تي شواجيءَ جو تخت خالي پيو آهي.)

(شواجي اچي ٿو ۽ سڀ سندس سنممان ۾ اُٿي بيهن ٿا. مورپند شواجي سان گڏ اچي ٿو. شواجي مسند تي و هي ٿو. پوءِ بيا سڀ مقرر جڳهين تي وي هي رهن ٿا.)

شواجي : (ٿورو ترسي) پيش ڪيو وي هي انهن اپراديں کي جن دشمن سان ملي اسانجو ۽ ماڻرپوميءَ جو ڪند هيت ڪيو آهي.

(سپاهي سمپاجي ڪالوش ۽ ڪانهوجي کي بنديءَ جي روپ ۾ وئي اچن ٿا.)

شواجي : (سمياجي ء ڏانهن منهن ڪري، سخت نوع هر چوندي) سميو! تون دشمن سان ملي وڃڻي بدلي منهنجي ڪند تي ڪاتي وهائي ڪڍين ها تم مونکي ايدو دك نه ٿئي ها.

سمياجي : (بيڪد شرمسار ٿيندي) اف!

شواجي : تون جيڪڏهن مونکي قيد ڪري هن ڀومي جو راجا بڻجي ها تم به مونکي ايدو ارمان نه ٿئي ها. پر هيئن دشمن جو هتييو بڻجي پنهنجي ڀومي جو اجيت قلعو ڏئي تو هڪ وڏو اپراڊ ڪيو آهي. هن مهاراشتر جي شان کي داغ لڳايو آهي. آخر ايترري ڏليل ٿيڻ جو ڪارڻ ڪھڙو؟

سمياجي : (اکين هر پچتاء جا آنسون آڻيندي پر هر بيٺل ڪالوشـا ڏانهن اشارو ڪري) جو ڪجهه ڪرڻو پيو آهي سوسڀ هن جي صحبت هر اچي ڪري، هن جي سنگ هر اچي ڪري، بابا!

شواجي : بابا! بابا! نه چئ. هن وقت تنهنجي سامهون هن راشتر جو راجا آهي، هن راشتر جو اشت پردا ان وينو آهي، توکي سچ بدائڻو ئي پوندو.

موروپنت : (اٿي بيهي ڪري مهراج کي وينتي ڪندي، سمياجي ء ڏانهن اشارو ڪندي) هن کي هي دفعو معاف ڪيوس.

شواجي : مان سمجھي نتو سگهان تم اوھان هنکي معاف ڪرڻ لاء ڇو ٿا چئو؟ چاڪاڻ تم هي منھنجو پت آهي انکري؟ يا ٿيڻ وارو چترپتي آهي انکري؟ مَر ياد رکو ديش سخمن کان متی آهي. جو غداري ڪري ٿو انجي سزا مؤت آهي پوءِ اهو خود راجا ڇو نه هجي.

موروپنت : پر مهراج! سمياجي اهڙن ويچارن جو نه آهي. (ڪالوشـا ئ ڪانھوجي ء ڏانهن اشارو ڪندي) ڪالوشـا جي شراب ئ ڪانھوجي جي پڙڪائڻ ئ برخلاڻ هنکي مجبور ڪيو آهي. "سنگ تاري ڪسنگ ٻوڙي" کو اجايو ڪونه چيو ويو آهي. پھرین تم ڪالوشـا کي ...

ڪالوشـا : (يڪدم شواجي جي پيرن تي ڪرندي) هر ... مونکي ... م ... ڪ ... ڪيو ... م ... مهراج.

شواجي : (جوش هر) ٿري وچ هتان، هن ديش هر غدارن لاء ڪابه چڳهه ڪانهي.

موروپنت : هي دفعو ڀوراج کي معاف ڪيو وڃي مهراج.

شواجي : (محڪم ٿيندي) هي ئ نيا جي پڪار آهي، نيا اڳيان نه ڪوئي وڏو آهي، نه پنهنجو آهي هر نه پرائو، اشت پردا ان جو فيصلو آخرين فيصلو آهي. (سيني ڏانهن منهن ڪندي) اوھانجو ڇا ويچار آهي؟

اشت پردا ان جو هڪ اڌڪاري : حال ڪالوشـا ئ سمياجي ئ کي الڳهه بند رکيو وڃي هـت ڪانھوجي ئ کي ترسايو وڃي.

شواجي : نيك.

(سپاهي ڪالوشـا ئ سمياجي ئ کي بندی روپ هر ونڻي وڃن ٿا.)

شواجي : ڪانھوجي! توکي پنهنجي باري هر چا چوڻو آهي؟

ڪانھوجي: (بي دپائي سان چوندي) سرڪار! مونکي ڪھڙي به سزا ڏيندا منظور آهي. سر ڏڙ کان ڏار ڪيو يا ڦاسي ئ جي تختي تي لتكابو. پر مان ايترو چوندنس تم مان اوھان جي بتني نيتيء سان سهمت نه آهيـان.

شواجي : او! اها ڪھڙي ڳالهه آهي جنهن سان تون يڪراء نه آهين؟ تون کليء دل سان نڪتچيني ڪري سگھين ٿو.

ڪانھوجي : لاشڪ توهانجي سورويرتا، بي ريائي ۽ نسوارٿٻڻي کي مون سدائين سارا هيو آهي. پر توهانجي هڪ طرف مسلمانن تي نوازش ته ٻئي طرف انهن سان دشمني، ان ٻتي نيتيء تي مان هن محل تائين پوسرندو رهيو آهيان.

شواجي : ڪو مثال به ته ڏي نه.

ڪانھوجي : اوهان هڪ طرف انهن کي پنهنجي سينا ۾ نه صرف ڀرتی پيا ڪريو پر انهنكى وڌا عهدا به ڏنا آٿو ۽ ٻئي طرف انهنكى هن ملڪ مان تڙي ڪڍڻ جو پرن ڪيو آهي.

شواجي : منهنجا پليل مترا! دشمني انهن سان آهي جن هن ديش کي پنهنجو سمجھي پيار نه ڪيو آهي، جن هن ديش کي هڪ لتن ۽ ڀوڳڻ جي وستو سمجھيو آهي، هتان جي عوام کي پنهنجو غلام سمجھيو آهي جا هلت سهڻ کان باهر آهي ۽ ...

ڪانھوجي : ۽ ...

شواجي : ۽ جن هن ڀوميء کي پنهنجو سمجھيو آهي ان کي مان راشتر جو انگ سمجھيو آهي.

ڪانھوجي : هن مسلمانن کي ڪھڙي قطار ۾ ڳڻيندا؟ مثال - پٺائي دؤلت خان، سيدي جن کي هن دريائي آرمڙا جو سئناپتي بٽايو ويو آهي، قاضي حيدر کي صلاحڪار ڪري رکيو ويو آهي. بابا ڀاقوت کي وڌي عزت سان ڏسو ٿا، اها ٻتي نيتيء ته آهي ته ٻيو چا آهي؟

شواجي : جنهن ڳالهه کي پت سمپاچي نه سمجھي سگھيو ان لاءِ اگر ڪو پيل ڪري ويهي ته انکي ڪھڙو ڏوھه ڏيو.

ڪانھوجي : چوڻ ۾ ڪا پل ڪئي هجيم ته معاف ڪندا. اوهان مونکي کلي دل سان ڳالهائڻ لاءِ چيو هو تڏهن ئي مون ...

شواجي : نه نه ... ڪانھوجي اها ڳالهه ڪانھي. ٻڌ، مان مسلمانن يا سندن اسلام جي خلاف ناهيان ۽ نه وري ڪو سمجھدار هندو ائين ڪندو به. ڪنهن به سچي هندوء ۾ ڪنهن درم لاءِ يا مذهب لاءِ دويش ڀاونا نشي رهيو. سڀني کي پنهنجو متربائڻ چاهي ٿو. هن مسلمانن هن ديش کي پنهنجو سمجھي پنهنجي لياقت جو جوهر ڏيڪاريو آهي. ان کي ئي اهڙا جوابداريء وارا عهدا ڏنا ويا آهن ڪانھوجي!

ڪانھوجي : اوهانجو اورنگزيب جي باري ۾ چا ويچار آهي؟

شواجي : اگر انجي چڳهه تي داراشڪوه هجي ها تم پوءِ اورنگزيب سان ٿڪر ڪائڻ جو سوال ئي نه اُتي ها.
(ڪانھوجي ۽ بيا ڏندين آڱريون ڏيئي شواجيء ڏانهن نهارين ٿا.)

ڪانھوجي : عجيب ڳالهه آهي!

شواجي : تنهنجن ۽ منهنجن ويچارن ۾ فرق اهو آهي جو تو ڪلپنا کي سچ سمجھيو ۽ مون حقiqet کي حقiqet. ان تي ئي عمل ڪريان پيو. مون ديش کي طاقتور بٽائي دنيا ڏانهن دوستيء جو هٿ

دَگْهِيَّزِيُّو آهي، مون نيتني ۽ نياءُ جو رستو پكَرَزِيُّو آهي. نتيجو اهو نكتو آهي جو منهنجي پرجا ۾ رهندڙ مسلمان پڻ هر طرح سکي ۽ سلامت آهن.

ڪانھوجي : ڇا مون هنن کي پنهنجو نم سمجھيو آهي؟

شواجي : اهو ان مان ظاهر آهي جو اج تون هت بندی روپ ۾ بيٺو آهين. هيتری ٻل هوندي به کائنن ڪمزور ثابت ٿيو آهين. توکي منهنجي راج ۾ هڪ به مثال نه ملندو جو هنن جي مسجد يا ڏرمي ڪتاب جو ڪنهن اپمان ڪيو هجي.

ڪانھوجي : اُن ۾ ڪو شڪ نه آهي مهاراج. ڪلياڻ جي لوٽ ۾ ڪٿي آيل مسلم استريءُ سان اوهانجو ڪيل عزت پيريو سنمان ڪنهن کان ڳڄهو آهي؟ اهو اوهانجو بلند چريتر جي پوري پوري ساک ڏئي ٿو.

شواجي : جو انسان عملي چيون ۾ ديش ۽ ڦرم سان وفادار رهي ٿو اهو اڪثر جيون ۾ دوكو نٿو ڪائي.

ڪانھوجي : مهاراج! مان هن محل تائين ڀليل هوس، ڪن غلط فهمين هيٺ اچي مون ئي اوهانجي يوراج سمپاجيءُ کي برغلائيو هو ان اپراڙ جي سزا هن کي نه پر مونکي ئي ملڪ گهرجي.

شواجي : انجو فيصلو رڳو مونکي نه پر ان اشت پرداڻ کي به ڪرڻو آهي.

ڪانھوجي : مان پاڻ کي خوش نصيب سماجهندس جو مون جهڙي انسان کي ڦاسيءُ تي لتكايو وڃي، جيئن غدارن لاءُ ڪو سبق ڇڏي وڃان.

شواجي : جيڪڏهن تون سچي دل سان پچتاءُ ظاهر ڪرين ٿو ته مان اشت پرداڻ کي وينتي ڪندس تم توکي معاف ڪري ڇڏي. مان چاهيان ٿو ته هر ڪونا گر ڪپاڻ کي سچو ديشواسي سمجھي ۽ بین ڏارين کي هتان تڙي ڪيڻ ۾ پورو پورو سات ڏيئي راشتر کي اڳين اؤچ تي رسائين ۾ مدد ڪري. اشت پرداڻ جو اڌڪاري : اگر سچي دل سان هن پچتاءُ ظاهر ڪيو آهي ته اهڙي حالت ۾ کيس آزاد ڪيو وڃي ۽ بین کي سڀائي هت پيش ڪيو وڃي. اهي به جيڪڏهن برين عادتن ڇڏڻ جو پکو پرن ڪندا ته کين معاف ڪيو ويندو.

پيو اڌڪاري : ان کان وڌيڪ انهن لاءُ بيو ڇا ٿو ڪري سگھجي.

ڪانھوجي : هن کانپوءِ مان به هن راشتر جي بهترني ۽ بهبوديءُ لاءُ هر قرباني ڪرڻ لاءُ تيار آهيان.

شواجي : اسيين تو مان اهڙي ئي اميد رکون ٿا.

(روشنبي جهڪي ٿي وڃي ٿي.)

(پردو ڪري ٿو.)

نوان لفظ

اؤچ تي رسائين = ترقى جي راهم تي پهچائين

پوسري = سڙڻ پچڻ

محڪم = پکو

نڪنچيني ڪرڻ = ٿيڪاٿپڻي ڪرڻ

ارمان ٿيڻ = دکه ٿيڻ

نوع = رُخ

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا هڪ ٻن ستن ۾ جواب لکو.

- ۱) سپاهي ڪنهنکي بندی روپ ۾ وٺي آيا؟
- ۲) سمپاچي ۽ ڪھڙو وڏو اپراڙ ڪيو هو؟
- ۳) سبق ۾ آيل انهن مسلم شخصن جا نالا لکو، جنکي شواجي مهراج عُهداء عزت ڏني هئي .

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ۾ ڏيو.

- ۱) موروپنڌ جي سمپاچي ۽ کي معافي ڏيڻ جي صلاح تي شواجي مهراج چا چيو؟
- ۲) سچي هندوء جو سڀاً ڪيئن هوندو آهي؟
- ۳) شواجي ۽ جي بلند چريتر جو ڪھڙو مثال ڏنل آهي؟

سوال ۳ :- هينين لفظن جا ضد لکو.

دشمني، غلام، آخرين، عزت، خوش نصيب

سوال ۴ :- هينين لفظن جا ساڳي معني وارا لفظ سبق مان ڳولهيو.

	ڦناه
	خوشحال
	تياڳ
	ڀڙڪائڻ

پورڪ آپیاس

۱) هينين اصطلاحن کي ڏنل جُملن ۾ مناسب نموئي استعمال ڪريو.

(ڪند هيث ڪرڻ، نكتچيني ڪرڻ، ارمان ٿيڻ، اؤچ تي رسائِل)

- ۱) پت اهڙو ڪو ڪم نه ڪجان ۽ جو اسان چو
- ۲) هُو فملن تي آهي.
- ۳) راجيش کي اسڪالارشپ امتحان ۾ گهٽ مار ڪوٽ ملڻ تي هنکي ڏاڍو
- ۴) هر هڪ ديشواسي ۽ کي محنٽ ڪري ديش کي گهرجي.

۲) لوناوا لاإ وجیط لاإ توهان پنهنجن دوستن / ساهیزین سان ریل گاذی هر سفر کیو. ریل گاذی هر توهان ڈنو تھ کتی سیتین تی کور کی چیر ڏنا ویا هئا ڪتی ڪنهن چنهنبدار شیء سان ڪجهه نالا لکیل هئا. انھن بريں عادتن بابت پاڻ هر ڪلاس هر گفتگو ڪريو.

۳) شواجي مهاراج جي بهادری هر ڪوبه هڪ قصو ڪتاب / إنترنيت ذريعي پڙهي آچي ڪلاس هر ٻڌايو.

ڀهو اُتسو

ڏسو. جاچيو هر ٻڌايو.

• آسام جي ڀهو اُتسو جي ڄاڻ إنترنيت ذريعي حاصل ڪري. لکي آچي ڪلاس هر ٻڌايو.

٥. بند دروازو

هي سبق ناڪر چاولا لکيو آهي. اڄ جون ڪھاڻيون ڪتاب مان کنيل آهي. هن سبق ۾ پت جي ماڻه لاءِ
لابرواهيءَ بابت ڏنل آهي.

”اماں! تياري ڪر، سنا سنا ڪپڙا ڪڍي بئگه ۾ وجھ، توکي به اوڻي ۽ گھمنڻ ٿا وٺي هلوون، توکي
ائين به گرمي نه وٺندي آهي، سڄو ڏينهن گهر ۾ به نائيٽي پائي گھمندي آهين،“ سندس پت گوردن،
دڪان تي ويندي چيو!

اماں جي عمر ٧٠ سال کن هئي. هوءَ سند جي هڪ ڳوٽ ۾ چائي هئي. هوءَ ٽڪاڻي ۾ گرمکي پڙڻ هي
هئي، شڪل ۾ سهڻي هئڻ ڪري، سندس وواه، ڪراچي ۽ هڪ پڙهيل سان ٿي ويو.

سند ۾ تم هوءَ جوان هئي، کيس گهت پڙهڻ جو خاص احساس نم ٿيو هو، سندس گهوت اتي نوكري
ڪندو هو ۽ گهر جو خرج هلنڊورهيو. اتي ڪمائي ڀل گهت هئي پر گڏو گڏ شيون به ڪافي سستيون هيون.

اماں ٧٠ بھارون ۽ خزائون ڏسي چڪي هئي، سندس گهوت ٤٨ سالن جي عمر ۾ ئي کيس اڪيلو ڪري
هليو ويو. ٻن پتن کي هن ڪيئن پالي وڏو ڪيو. هڪ ته نوكريءَ سان وڃي لندين وسائي، ٻيو گهت پڙهڻ
ڪري ڏندو ڪرڻ لڳو. ٻئي پت اماں کان هوشيار هئا ان ڪري ٻنهي جو اماں جي ويچارن سان ٺهڪڻ جو
سوال ئي نه ٿي اُٿيو. اڄ جي جوانن ۽ هن جي زالن سان به هوءَ ٺهڪي ٺئي سگهي. چپ چپ روئندい به
ڪڏهن ڪڏهن دٻيل آواز، زور سان آواز ۾ تبديل ٿي ويندو هو. پر اماں کي خبر هئي ته ان مان ڪجهه به ورندو سرندو ڪونه

هوءَ ئى چپ كري پنهنجي ڪمري ۾ هلي ويندي هئي . وقتى سچو سچو ڏينهن هوءَ اكيلو ڪمري ۾ ويني هوندي هئي يا رنڌي تائين ايendi به هئي تم سندس نونهن ۽ پت پنهنجن ئي الجي ڪهزين ڳالهين ۾ مشغول هوندا هئا . باقي سندس پوتا پوتيون اسکول مان موئندي وتس هلي ايinda هئا . هوءَ ان ۾ به خوش هئي .

اچانڪ هڪ ڏينهن سندن گهر ۾ به شخص آيا هئا . هڪ كي ڪارو ڪوت پيل هو جنهن مان امان كي لڳو اهو وکيل ئي هوندو ۽ بيو شخص ڪير هو؟ امان پنهنجي ڪمري مان لياكو پائي ٻنهي اجنبى شخصن کي ڏسي هلي وئي چا لاءَ تم کيس دب هو تم ڪتي هوءَ هنن جي سامهون وجبي ۽ پت نونهن جي دب کائي .

ڪجهه وقت کانپوءَ سندس پت ۽ نونهن کيس ڪونڻ آيا ۽ وڌي پيار وچان کيس چيو تم گائون لاهي ، ساز هي پائي هال ۾ اچي ، تم کيس ائگريمينت تي وکيل سامهون صحبي ڪرڻي آهي . امان کان رڙ نكري وئي هن پچيو ... هي ڪير آهي؟ چا جي صحبي ۽ چا تي صحبي ٿا وٺو؟

”اما هي جاء هاڻ نندي ٿي ٿي . بار وڌا ٿي ويآهن ، کين ڪمرو تم ضرور کپندو . هيئت تم ڪڏهن هال ۾ يا ڪڏهن اسانجي ڪمري ۾ رات جو سمهي پون ٿا ، کين پڙهڻ لاءَ ٿيبل ڪرسي به ڪونهي . اسان هي جاء وڪڻ چو فيصلو ڪيو آهي ۽ ٿورن ڏينهن ۾ ممبئي کان ٿورو پري بي جاء ونداسين ! تنهنجي ڪمري ۾ بارن کي سماهاريون ، توکي تکليف ٿيندي ... هال ۾ سچو ڏينهن نائيٽي پائي پئي گھميں ۽ ڪو مهمان اچي ٿو وجبي تم تنهنجي هث ۾ هميشهه ناس جي چپتني هوندي آهي ۽ نڪ ناس سان پرييو پيو هوندو آهي . ماڻهو چا چوندا! پت ڳالهه کي صاف ڪندي چئي ڏنو .

”ائين چو نه ٿو چوين تم پنهنجي ساهرن جي پرسان جاء ڪپئي . جاء منهنجي نالي آهي ... تنهنجي پيءَ هي جاء ڪيئن قرض ڪطي ورتى هئي ۽ آخرین دم تائين قسطون پرينڊور هييو .“ امان روئندى چيو .

”اما! تون تم اجايو گهبرائين ٿي . پلا بي جاء ۾ تنهنجو نالو به هوندو ، تون به اُن ۾ رهندين ۽ باقي توکي ڪهڙو فكر ٿئي ٿو؟ ... ”پل اكيلو اوهان هت رهي پئو ... اسين بي جاء ٿا وڃي مسواڙ ٿي وٺون ... اكيلو رهجو ، اكيلو رڄجو ۽ اسان ڏانهن نه نهارجو ... جيڪڏهن پئي پت وٽ لنڊن وجڻ چاهيو تم پل هلي وجو .“ نونهن پريشان ٿيندي چيو .

”اڙي بابا! مان هت ڪالوني ۾ نهي ڦكي مس ويني آهيان . مندر پرسان ، گردوارو پرسان ، مان اكيلي هلي ٿي وڃان ، ستسنگ بڌي ٿي اچان . منهنجو من نهي ٿو وڃي .“ امان نونهن ڏانهن مخاطب ٿيندي چيو .

”اما جلد ڪر ، هو ترسيا وينا آهن . ائگريمينت تيار آهي ، هو چا چوندا ، ڏھيو ساز هي به نه پاءَ ، ائين ئي نائيٽي ۾ هال ۾ هل ۽ صحبي ڪر ...“

اما نونهن پت جي غصي وارن چھرن کي ڏٺو اكيون اگهي هال ۾ هلي آئي . ڪاري ڪوت وارو وکيل هن جي اڳيان صفحار کندو ويو ۽ امان کان گرمکي ۽ صحبي وٺندو ويو ان صحبي هيٺان پنهنجي صحبي شاهد بظجي ڪندو ٿي ويو .

اما جي جاء وڪامي وئي . لنڊن ۾ رهندڙ پت امان کي فون تي ڏايو دپايو . ”تو ائگريمينت تي صحبي چو ڪئي؟ چا هُونکي حصو پتي ڏيندو؟“ امان چا ڪري ، هو خاموشي ۾ ڳوڙها ڳاريندي رهي .

هنن بي جاء ورتى پر آمان کي البه ڪمرو تم نه مليو ، پر هڪ بالکني ڪي ڍڪي اُن ۾ سڀتي وجهي کيس سمهڻ لاءَ ڏني وئي . هوءَ سانتر هي . بار وڌا ٿيندا ويا ، هنن جي ٿي . وي . ۽ ٿيپ رڪارڊ جي آوازن تي به هري وئي .

اوئي ئ پهچندي، بىن ڏينهن کانپوءِ امان کي وٺي سندس بئگر سميت، گوردن پنج ڪلوميٽر کن پري، هڪٻدا آشمر ۾ وٺي آيوءِ کيس چيائين ”امان! اچ کان وٺي تون هن سندر آستان تي رهندينَ... ڏڌي ڏڌي هير ۾ تنهنجي تندريستي به سٺي رهندي ... ڪنهن جي به چئه چئه کان دور ... مون بى سالن جو خرج آشمر ۾ پري ڇڏيو آهي. وڌي مشڪلات سان سال کانپوءِ هڪ پلنگ مليو آهي ...“

”غودوپت! هي تون ڇا چئي رهيو آهي ... مان هت چورهان ... مان توهان سان گذر هندس ... مون تم ڪڏهن اکيلو رهڻ لاءِ طلب نه ڪئي آهي. ڪنوار ۽ ٻار ڪٿي آهن؟ ... مان هن مداراسين ماڻين سان ڪيئن رهي سگهندس ... هن جي ٻولي به سمجھه ۾ نه ٿي اچي ...“

”امان تون ڪو خيال نه ڪر ... وڌي جاءِ ملندي، مان توکي واپس وٺڻ ايندسا، ٻار وڌا ٿي ويا آهن ... جاءِ سوڙهي ٿي پئي آهي ... اسين تو وٽ هر سال گڏجيٽ به اينداسين.“

ماڻ کي زوريٰ پلنگ ني وهاري، گوردن ڪمري جو دروازو ڪڻي بند ڪيوءِ هيٺ آفيس ۾ وينل مهلا ڪلارڪ کي تاكيد ڪندي جلد ٿي آشمر مان نكري هلي ويو.

ٻدا آشمر ۾ رهندي امان کي به سال پورا ١٥ ٻاقی ١٥ ڏينهن بچيل هئا. کيس هيٺ آفيس ۾ ڪونيو ويو ۽ ٻدا آيو ويو تم سندس بى سالن جو ملييل خرج ٻن هفتني کانپوءِ پورو ٿيندو. سندس پت کي رجسٽرد خط لکيو ويو هو پر هن نه ڪو جواب ڏنو آهي؟ نه وري بين بى سالن جو درافت موڪليو آهي ... انكري امان کي چيائون تم هوءَ رپيا پري نه تم پلنگ ڇڏڻو پوندس.

بن سالن ۾ بنهي پتن مان وڌن ڪوبه نه آيو هوءَ نه ٿي ڪنهن خط لکي سار سنپاٽ لڌي هئي. امان آشمر وارن کي پنهنجون ٻئي سونيون چوڙيون ١٥ ڏينهن کانپوءِ لاهي ڏيڻ جو آلت ڏنوءِ مٿي پهرين ماڙ تي هلي وئي ۽ ڪو وقت روئندڻي رهي. هن کي پنهنجو ماڻي ياد ٗچڻ لڳو، ڪيئن هو ماڻ پيءُ جي سكيلڏي ڏيءُ هئي ۽ سندس ڪيٽرو اونور کيو ويندو هو. هن کي ياد آيو تم اتي ڳوٽ ۾ ٻڌڙي گانءَ کي به گتوشاٽ ڏئي ايندا هئا. هوءَ دروازو بند ڪري سمهي رهي.

رات جو ماني ڪاٻڻ لاءِ هوءَ هيٺ نه آئي هئي انكري کيس سڏڻ لاءِ پهريدار متى آيو پر دروازو بند هو. ڪڙڪاٻڻ سان به دروازو ڪنهن نه کولييو. بالکنيءَ جي دري کي ڏڪو ڏئي هو ڪمري ۾ اندر ويوءِ امان جي هت ۾ سونيون به چوڙيون ۽ هنجو ساه نكري چڪو هو.

نوان لفظ

خزان = شراء ۾ هري وجٹ = عادت پوڻ

آپياس

سوال ۱ :- هيٺين سوالن جا هڪ بى ستن ۾ جواب لکو.

- ۱) امان ڪھڙي ٻولي پڙهي هئي؟
- ۲) امان جو گھوت ڪيتري عمر ۾ گذاري ويو؟
- ۳) ائگريمينت تي امان جي صحبي ڪرڻ ڪري ڪھڙوپت ناراض هو؟
- ۴) امان آشمر وارن کي ڪھڙو آلت ڏنو؟

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ۾ ڏيو.

۱) گووردن جي ماڻ چو دکي هئي؟

۲) نئين جاء وٺڻ لاءِ گووردن ماڻ کي ڪهڙا سبب پڏا ي؟

۳) امان کي آشرم ۾ ماضيءَ بابت ڪهڙيون ڳالهيون ياد آئون؟

۴) جيڪي پڻ وڏا ٿي ماڻ پيءَ کي پڻا آشرم ۾ چڏي اچن ٿا، ان بابت توهان جو ڪهڙو ويچار آهي؟

سوال ۳ :- هینان لفظ ڳالھائڻ جي لفظن موجب سڃاڻو.

اوڻي، جوان، سُھڻي، آواز، ۾، ڪوٺڻ، ڪڏهن ڪڏهن، کيس

سوال ۴ :- هدايتن موجب هينين جملن جا زمان بدلايو.

(الف) هڪ ڏينهن سندس گهر ۾ به شخص آيا. (زمان مستقبل)

(ب) ائڻريمينت تيار آهي. (زمان ماضي)

(پ) اسيين توت گڏجٹ اينداسين. (زمان ماضي)

(پ) ڪافي شيون سستيوُن هيون. (زمان حال)

پورڪ اڀاس

(۱) هينيون ٿکر پڙهي عملی ڪم ڪريو.

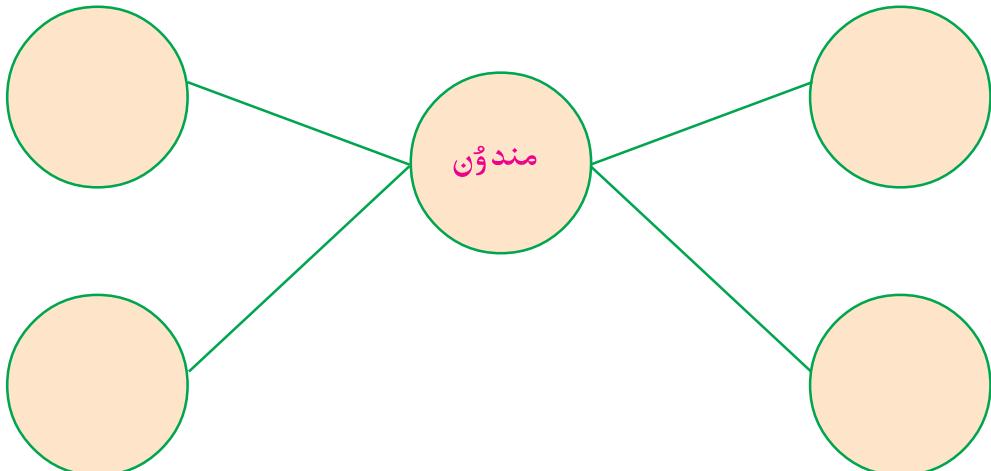
امان جي عمر پت نونهن جي دٻ کائي.

(الف) هينين سوالن جا جواب ڏيو :-

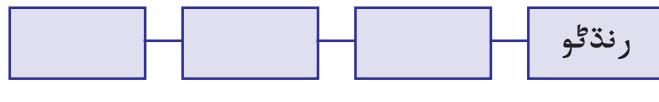
(۱) امان جي عمر ڪيتري هئي؟

(۲) امان جو گهوت سند ۾ چا ڪندو هو؟

(ب) ڏنل لفظ سان لاڳاپو رکندڙ ڳالهيون گولن ۾ پريو.

ب) هدایت موجب چوکندا پرييو.

گهر جون الڳه
الڳه جايون

پ) هيئين جُملن مان صفت ڳولهي، ان لفظ وسيلي بيو جملو لکو.

- ۱) هن کي ڪارو ڪوت پيل هو.
- ۲) پٽ آمان کان هوшиيار هئا.
- ۳) سند ڦر هوءَ جوان هئي.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

پڙهو. ٻڌايو.

ننڍڙو قصو

هلو! سائين، مان ٻڌا آشرم مان ڳالهائي رهيو آهيان.
اخبار ڦر توهنجي ڪتي جو فتوه اشتھار ڏٺو ته اهو
گُرم ٿي ويو آهي. توهنجو ڪتو آسانجي ٻڌا آشرم ڦر
اچي ويو آهي. اهو توهنجي ماڻ سان کيڏي رهيو
آهي. توهان هتي اچي پنهنجو ڪتو واپس وٺي
وڃي سَھو ٿا.

- هن ننڍي قسي مان توهان چا سمجھيو؟

تهين شاگرڊ پنهنجي آڌياپڪسان ڏڏجي نزديكي ٻڌا آشرم ڦر وڃو. ڪجهه وقت اُتي رهيل
بزر گن سان گذاريyo. انهن سان ڳالهيون بوليون ڪريyo.
تهان اُتي وجڻ کانيپوءِ چا محسوس ڪريyo، پنهنجن لفظن ڦر لکي بيان ڪريyo.
گهر ڦر توهنجي ڏاڍي / ڏاڍيءَ يا ڪنهن بزرگ کان ٻڌل قصو / آڪاڻي / گهتنا پنهنجي لفظن ڦر
بيان ڪريyo.

آچ سماج ڦر 'ٻڌا آشرم' وڌي رهيا آهن..، چا ٻڌا آشرم هئط گهرجن؟ إن تي ڪلاس ڦر بحث مباحثو
ڪريyo. پنهنجا ويچار پختنائي سان پيش ڪريyo. نبيجو لکو.

٦. لاثریءَ جي ڙکيت

مرحوم ميار ام ڪڙيجا 'درد' آدرش اڌياپك، هڏڏو کي سماج سيوک، سنديءَ پولي، ساهتيهءَ ڪلا جو پوچاري محفلن جو موئر ناسڪ شهر جي هر دلعزيز سنديءَ شخصيت هئو، ڪونائون، ڪھائيون، مضمون خوب لکيائين. ڏهاڪو کن ڪتاب چپيل اٿس. هُوْ قرب جو ڪوڏيو هئو.

... "آج ئي پنهنجو نالو ڪروڙ پتئين ۾ درج ڪرايو ... نصيٽ توهان وٽ خود ڪهي آيو آهي ... هاڻي! ئي فقط ڏهه رپيا سڀا ٻيو ۽ آج شام تائين هڪ ڪروڙ رپيا ڪمايو ... آهڙي سونهري موقعي کي هٿان نه وڃايو! ... ڏهه رپيا ... فقط ڏهه رپيا!!! ... هڪ ڏهن - ٻارهـن سالن جي ٻار جي آواز تي ... مرليـدر ڇرڪ پـري جـاـيـي پـيو ... ڏـنـاـيـنـ تـهـ هـڪـ ٻـارـ سـنـدـسـ سـاـمـهـوـنـ بـيـنـلـ آـهـي~ ... سـنـدـسـ هـتـ ۾ آـهـي~ لـاثـرـيـءـ جـيـ ڙـڪـيـتـنـ جـوـ ڳـنـوـ ...! مرـليـدرـ کـيـسـ ڏـنـوـ - آـڻـوـ ڪـرـي~ ... وـرـي~ اـکـيـوـنـ ٻـوـئـي~ ڇـڏـيو~ ... ۽ـ سـيـ اـيـسـ ٿـيـ. (ڇـٽـرـپـتـيـ شـواـجـيـ ٿـرـمـيـنسـ) پـهـچـڻـ جـوـ اـنـتـظـارـ ڪـرـڻـ لـڳـو~ ... جـيـڪـاـ إـسـتـيـشـنـ بـسـ، ڏـهـنـ منـقـنـ آـنـدـرـ آـچـڻـيـ هـئـيـ!

... مرـليـدرـ هـڪـ وـچـوليـ درـجيـ وـارـيـ پـريـوارـ مـانـ هو~ ... مـمـبـئـيـءـ جـيـ هـڪـ فـرمـ ۾ ... 'آـڪـائـونـتسـ' لـكـٹـ جـو ڪـمـ ڪـنـدوـ هو~ ... هـرـ رـوزـ سـاـڳـيـ ۽ـ لوـڪـلـ قـرـيـنـ ۾ ... سـاـڳـيـ 'بوـگـيـ' ۽ ... 'فـڪـسـ' قـبـيلـ سـيـتـ تـيـ وـيـهيـ الـهـاـسـنـگـرـ کـانـ سـيـ. ـاـيـسـ. ـٿـيـ. جـيـ وـچـ وـارـوـ سـفـرـ طـئـ ڪـنـدوـ هو~ ... جـنـهـنـ بوـگـيـ ۽ـ هـوـ هـرـ رـوزـ سـوـاـرـ ٿـيـنـدوـ هوـ، سـاـ سـيـزـنـ پـاسـ وـارـنـ لـاءـ ئـيـ مـحـفـوظـ ٿـيـلـ هـئـي~ ... أـنـ گـاـڏـيـ منـجـهـ سـوـاـرـ تـامـ مـسـافـرـ بهـ أـهـيـ ئـيـ سـاـڳـيـاـ هـونـدـاـ هـئـاـ! ... مرـليـدرـ چـڻـيـ عـرـصـيـ کـانـ پـنـهـنـجـيـ سـاـٿـيـ مـسـافـرـنـ سـانـ گـڏـ سـفـرـ ڪـنـدوـ رـهـيـو~ هو~ ... أـنـهـنـ جـيـ وـچـڻـ چـڻـ آـڻـ لـكـيلـ سـمـجـهـوـتوـ ٿـيـلـ هو~ تـهـ هـرـ ڪـوـ پـنـهـنـجـيـ پـنـجـهـيـ رـوزـانـيـ وـارـيـ 'سـيـتـ' جـوـ ئـيـ استـعـمـالـ ڪـنـدوـ ... إنـ ڳـالـهـ کـيـ وـٺـيـ سـنـدنـ پـاـڻـ ڪـابـهـ رـنـجـشـ ڪـوـنهـ ٿـيـنـديـ هـئـي~ ... ڪـوـبـهـ مـنـ - مـتـاءـ ڪـوـنهـ ٿـيـنـدوـ هوـ!

... لاتریءَ جون ڙکیتوں و ڪنڈڙ چوکريوري پنهنجي هوکي جو دهراءَ کيوءَ و ڏيڪ چيو، "مهربان ... سوچڻ
 ه وقت نه وجایو ... ڪو خوش نصيبي ئي پنهنجا ڏه رپيا سڀڙا ئي ... ها ... ڇڙا ڏه رپيا سڀڙا ئي اچ شام تائين ڪروڙپتي
 بٽجي سَهي ٿوا ... بار جي آواز ۾ بلندي هئي ... مذرنا هئي ... حد ڪشش هئي، ائين پئي محسوس ٿيو تم چڻ قسمت جي
 ديوسي خود پاڻ آچي مرليقدار اڳيان پر گههت ٿي آهي! ... مرليقدار هاڻي پُوريءَ طرح سجاڻه ٿي چڪو هوءَ بار جي هت هر جهيل
 لاتریءَ جي مٿان ولاري ڙکيٽ جي نمبرءَ 'سڀڙيز'، جي الگابيٽي اڪر تي نظر پيئي ... 'سڀڙيز'، 'ايم'، 'اڪر ولاري هئي ... جنهن اکر
 سان سندس نالي 'مرليقدار' جي شروعات ٿيندي آهي ... هوري جڏهن اُن مٿينءَ ڙکيٽ جو نمبر جاچڻ شروع ڪيائين ...
 ڙکيٽ تي انج ... 'ڊجتس'، ته ڪيترا ئي هئا ... پر مرليقدار آخرين انگ ڏڻا ... اهي انج هئا عه! ... بار كي ڙکيٽن جو ٿهو
 وني ٥٤ (چوونجاهم) جي هيٺان رکيل ٥٥ (پنجونجاهم) نمبر ولاري ڙکيٽ ڪڻي ... ڏھين رپئي جو نوت بار جي سڀڙد ڪيو
 ... مرليقدار جي شخصي ويچار موجب ٥٥ (پنجونجاهم) نمبر سندس جيون جي چڱين ڳالهين سان جڙيل هو ... سندس جنم
 ١٩٥٥ ٽيو هوءَ هاڻي عمر جي پنجونجاheim سال هر رکيو هئاين ... ٥٥ هر روز نمبر سڀٽ تي ويهي ... لڳ پڻم ٥٥
 ڪلوميٽرن جي فاصلي جو سفر طئه ڪندو هو ... وري جو سندس واج تي نظر پيس ته واج جيڪو وقت ڏيڪاري رهي هئي، اُن
 هر صبح جو ٩ وچي ٥٥ منت قيا هئا، جنهن ٥٥ نمبر ولاري ڙکيٽ جي چوڻب ڪي پشتني ڏنڍي! سو ڙکيٽ كي سو ڻهو ڪري
 ... شام جو ملنڊڙ خوشخبريءَ جي خوابن هر ڪوهجي ويءَ خوشخبريءَ جو آندڻ ماڻل ۽ پنهنجي دل ۽ دماخ كي رپيائي رکيو ...
 بس، ڪجهه ڪلاڪن جي تم ڳالهه هئي! سندس پر هر وينل ڪشنچند مرليقدار كي ڙکيٽ خريد ڪندى ڏسي، پنهنجيءَ سوچ
 تي و ڏيڪ ٻوجهه نه وجهندي مٿان مٿان رکيل ڙکيٽ ٥٤ (چوونجاهم) ڪڻي ڏه رپيا بار جي هٿنليٽيءَ تي رکيا! ...
 ... لوڪل ٿريں وقت سر آچي منزل تي پهنتي ... آخرين استيشن هئٽ سبب تمام مسافر آرام سان ٿريں مان لتا ه
 پنهنجي پنهنجي روزگار ولاريءَ جاء تي پهچڻ لاءَ پنهنجن قدمن کي تيزي ڏنڍي ... سانجهيءَ ولاري اخبار هر ڙکيٽن جي
 'رزلت' ظاهر ٿيڻ ولاري هئي ... مرليقدار به هميشهه و انگر شام جو سينين کان موڪلائي ... سهٽا سپنا اڳيندو استيشن پهچڻي
 هميشهه ولاري ساڳيءَ لوڪل ٿريں جي اُن ئي بوگي هر داخل ٿيوءَ پنهنجي سڀٽ نمبر ٥٥ تي آچي ويٺو! ... ٿريں کي رواني
 ٿيڻ هر آجا منت - ڏيڍ دير هئي ... بوگي ها لڳ پڻم تمام مسافر پنهنجن پنهنجن جاين (سيٽن) تي براجمان هئا ... مرليقدار
 جي ڪابي پاسي وينل ساٿي مسافر جنهن ٥٣ (تيلونجاهم) نمبر ولاري ڙکيٽ خريد ڪئي هئي ... سوبه ڏهن - پندرهن
 سينڊن هر آچي پهتو ... سندس هت هئي سانجهيءَ ولاري، جنهن هر لاتریءَ جي إنعامي ڙکيٽ جا نمبر ظاهر ٿيل
 هئا! لاتریءَ جي 'ايم' سڀڙيز ولاريءَ ڙکيٽ کي هڪ ڪروڙ رپين جو پهريون انعام ظاهر ٿيل هو! ... ان مسافر مرليقدار کان ڙکيٽ
 وني سندس نمبر ... إنعامي ڙکيٽ جي نمبر سان پيٽي ڏٺو ... همنهن تي ڏندلي مرڪ آهي مرليقدار کي سندس ڙکيٽ واپس
 ڪندى چيو، "منهنجا دوست تمام ٿوري تان تون هڪ ڪروڙ رپيا حاصل ٿيڻ کان رهجي ويءَ آهيين ... خير وري پئي دفعي
 ... اُن ماڻهه ڪشنچند کان به ڙکيٽ وني نمبر پيٽن لڳو تم سندس حيرت جي حد نرهي، جو اُن ڙکيٽ جي خريدار کي
 ئي هڪ ڪروڙ رپيا مليل هئا ... ٿريں چرڻ شروع ڪيو ... ڪشنچند ولاري إنعامي ڙکيٽ آجا اُن مسافر جي هت هر ئي هئي ...
 هتي سندس بي ايمانيءَ لالچ جھڙيون بريون بلائون جاڳي اٿيون ... سونه ڪم ڪيائين نه ته هئي پنهنجو بريف ڪيس، چڏي
 ... اخبار اڳلائي ٿپ ڏيئي اٿيوءَ ڪشنچند ولاري ڙکيٽ هت هر پختي جهالي ٿريں جي دروازي ڏانهن ڀڳو ... ٿريں آجا
 پلئتفارم ڪون چڏيو هو. سو ٽڪ ٽڪ ٽڪ هلندڙ ٿريں مان ٿپو ڏنائين ... سندس توازن بگڙجي پيءَ ويتر جو برسات پوڻ سبب
 پلئتفارم آلو ٿي چڪو هو ... سو اهو ماڻهه پلئتفارم تان تر ڪيوءَ ٿريں جي ٿيٽن هر وجي ڦاڻو، بنا دير سندس شير ٿکرن هر
 بدلهجي ويءَ ... إن وچي هاها ڙکيٽ سندس هت مان چڏا ٿجي ... اڏامي ان بار جي قدمن وٽ ويچي ڪري ... جنهن دوار ان
 ڙکيٽ وکي ويئي هئي! ڪنهن جي به نظر ان نظاري ڏانهن ڪونه ويئي ...

اُن غريب بار جو نصيبي کلي پيو، جو ڙکيٽون و ڪطي گهوارن کي مدد ڪندو هو. اچ هُو ڪروڙپتي بٽجي وبو. انسان
 ڪيترا ئي انسنا ستي تو پر اڳندو اهوئي جو ڪوريءَ جي من هر ٽ هوندو.

نوان لفظ

ڪهي اچڻ = اچي پهچڻ **ڏٺو اڻ ڏٺو ڪرڻ = ڏيان نه ڏيڻ** **توازن = ميزان**

أپیاس

سوال ۱ :- ھینین سوالن جا جواب ھک - پن ستھن ھر لکو.

- ۱) لاٽریءَ جی ٽکیت جی قیمت کیتری ھئی؟
- ۲) مُرلیدر ڪھڙو ڪم ڪندو هو؟
- ۳) مُرلیدر ڪھڙی بوگیءَ ۾ سفر ڪندو هو؟
- ۴) انعامی ٽکیت ڪنهن جی هت اچی لڳی؟

سوال ۲ :- ھینین سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- ۱) مسافرن ۾ ڪھڙو اٺ لکیل سمجھو تو ٿیل هو؟
- ۲) ۵۵ نمبر مُرلیدر جی زندگیءَ سان ڪیئن جڙیل هو؟
- ۳) پئی شخص ڪشنچند جی ٽکیت وئی چا کیو؟
- ۴) سمجھایو :- 'اڱندو اُھوئی جو گوریءَ جی من ۽'.

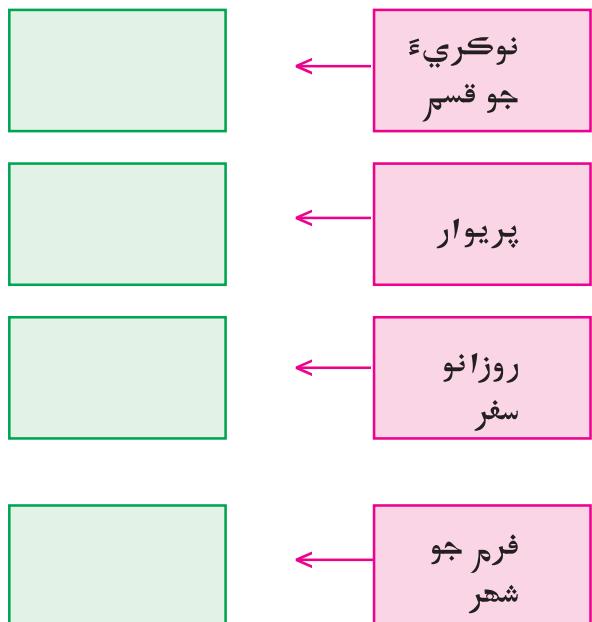
سوال ۳ :- ھینین لفظن جی اسم ذات ٺاهیو. محفوظ، مسافر، آخرین، سجاگ

پورڪ اپیاس

ا. ٽکر مثان عملی ڪم ڪریو.

..... مُرلیدر ھک وچولي درجي واري پريوار ڪوب من - مُتا ڪونه ٿيندو هو.

الف) "مُرلیدر" بابت جواب لکو.

الف) ماھوار / ٿماھي ڦکیت	۱) سیت
ب) جڳه	۲) بوگي
پ) مڏدو	۳) سیزن پاس
پ) ڏبو	۴) عرصو

۲. جیڪڏهن توهنجي لاتري کلي تم توهین چا چا ڪندا؟ لکو.

۳. آسان وقت آڳه ئي إستیشن تي پهنسین. مهابليشور بابت خيال ڪندي مان عجیب خوشی محسوس
ڪري رهيو هوس
.....

ا) هو قصو / گھتنا پوري ڪريو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

۱. هيٺين وشين تي پنهنجا ويچار لکو.

- ۱) پارت ديش مهان.
- ۲) منهنجو وڻندڙ آڏياپك.
- ۳) راندين جي اهميت.
- ۴) منهنجو وڻندڙ ڏط.
- ۵) مان ڪمپيوٽر ڳالهایان ٿو
- ۶) جيڪڏهن اسڪول نم هجن ...
- ۷) منهنجو وڻندڙ ڪتاب ...
- ۸) مان ديش جو سپاهي ڳالهایان ٿو

۹) سماج ۾ قهيليل بُرايون.

۱۰) صفائيء جي اهميت.

۱۱) موبائل جا فائدا.

۱۲) مان ماستر ٿيڻ چاهيندس.

۱۳) چايندڙ وقت ۾ پاڻي بچندو؟

(ڪجم پھرین سيميسٽر ۾ ڪجهه بین سيميسٽر ۾ ڪلو.)

۲. برئکیت مان مناسب جواب ڳولهي حال پريو.

- ۱) ڪلهڙن جي راج جو ميرن آندو. (خاتمو واد وواد، آند)
- ۲) صبح جي سڀاچهي ۾ لطف ۽ جادو پريل رهي ٿو. (هو، واء، هير)
- ۳) خوش مزاجي هڪ گل وانگر چوئطرف پنهنجي سگند قھائي ٿو. (سگند، خوشبوء دار)
- ۴) آچ کان ڪروڙين سال آڳه هڪ بيحد وڏو پرنڌڙ گئسي گولو ڪري ٿي پيو. (آواز، ڏڪاء)

(ڏڪاء)

۵) ڄام تماجي شئل شڪار جو نهايت هوندو هو. (بهادر، ڪائنر، شوقين)

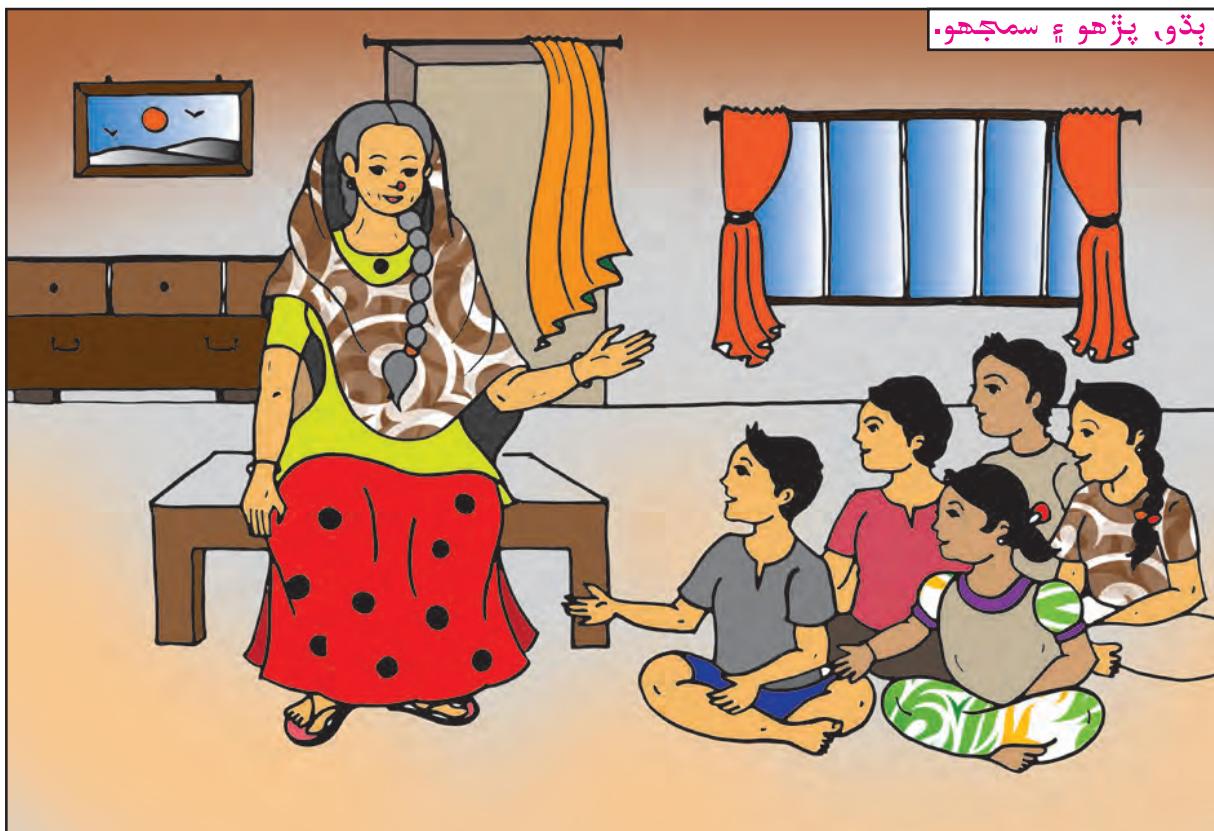

٧. مُنھنجي ناني

پوپتي هيراندائي (١٩٢٤) موجوده دئر جي نثر نويسن ۾ آهن آستان والاري شي. هنجي بولي اصطلاحي ئے عبارت، کشش ڪندڙ آهي. هن کي "منھنجي حياتي ۽ جا سونا روپا ورق" پستڪ تي ساهتيه اڪاديمي ۽ جو انعام به مليو آهي. ليڪا هن سبق ۾ ناني جو پيار ڏيكاريyo آهي ڪيئن هوندو آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ سماچهو.

مینگهي! ائي او مینگهي! پريان سڏ ٻڌي اسيين دوڙندا هئاسين ۽ ناني ڪي هٿ کان وٺي پنهنجي گهر ۾ وٺي ايندا هئاسين.

هيرا باد جوں گھتيون هئيون لڳه ساڳيون، سو ناني اڳيان يا پنيان ڪنهن گھتي ۾ گھڙي، مُنجهي پوندي هئي ۽ پوءِ وٺي سڏ ڪندي هئي پنهنجي ڏيءِ يعني مُنهنجي ماءِ کي.

منھنجي ناني ڪي (اوھان مان) گھڻا 'گوپال ماء' جي لقب سان سڃاڻندا هوندا، پر اسيين کيس 'يايي' ڪري سڏيندا هئاسين.

پيرن ۾ روغني سليپر، ڪارن ٽکرن وارو ڳاڙهو پڙو ۽ ڏائي ڪلهي وڌان ٻڌڙن وارو ململ جو چولو پهري، نڪ ۾ ناس چپتي ڏئي، پڙي جي ڪند متی هٿ ۾ جهلي، ناني جڏهن اسانجي گهر ۾ گھڙندي هئي تڏهن اسيين کيس ورائي ويندا هئاسين. "يايي! اسانجي گھتي ميرن جي ڦبن جي بنه سامهون ۽ اسان جو گهر ميران اسڪول جي بلڪل لڳو لڳ، پوءِ تون مُنجهي چو ٿي؟"

ناني کلي چوندي هئي، ”پري جال (بدي زال) جو ٿيس سومنجي هي ٿي پوان.“

ڪڏهن ڪڏهن ناني اسانجي گهر ٽکندي هئي. پوءِ اسين کيس آڪاڻي ٻڌائي لاءِ چوندا هئاسين. هڪ آڪاڻي ۽ ڦکر جو گنو ڪنوار ڪطي ڀجندو هو ته ٻيءَ ۾ راڪاس راجڪماري ڪي قيد ۾ رکندو هو. پر اسين اهي آڪاڻيون ٻڌائي بعد بي هڪ ساڳي آڪاڻي ٻڌائي لاءِ زور پريندا هئاسين. اُن آڪاڻي ۽ هڪ گلڙي هوندي هئي جنهنجي مائيجي ماڻ کيس متى ۾ سوئو هئي پكي بٺائي ڇڏيو هو. اهو پكي ڳالهائيندو هو ۽ هرروز شام جو نؤکرن کان اچي پچندو هو:

نؤکرو پاڻي پرا هئ؟ چي : هان!

هند بچايا هئ؟ چي : هان!

کانا پڪايا هئ؟ چي : هان!

اها ناني سوال چوي تم اسين سُر ۾ سڀ گڏجي چوندا هئاسين، ”چي : هان ... هان ... هان ...“ پوءِ اسين سڀ ڪلون.

ناني ۽ جا وار دگھا ۽ اچا ڪارا هئا. مونکي چوندي هئي، ”منهنجا وار سنوار.“ مان ڦطي ڪطي ايندي هيis ته چوندي هئي، ”مان ڪا جوان آهيان چا جو ڦطي ڦوڪار ڪريان؟ بس نهري ڪطي ڏي.

مان سندس چوٽي ڪندي پچندi هيis ته ڀاپي تُون نندي هوندي ته ڏاڍي سهئي هوندين؟ ان سوال تي سندس منهن تي خوش ۽ فخر پڪڻجي ويندو هو ۽ چوندي هئي، ”سجي امير شاهي گهتي ۽ ٻتي ڪطي سڀ مونکي ڏسڻ آيا هئا. اصل هو ڪو پئنجي ويو ته ڪنوار ڪا آهي جهڙو ڏاڙهون ۽ جو ڊاڻو!“

منهنجو هڪ ڀاءِ چوندو هئس، ”ڀاپي! تُون رستي تان هلندي هوندين ته ماڻهو توکي ڏسي بيهجي ويندا هوندين“

تم چوندي هئي، ”ماريا! چئين چا پيو؟ اسانجو گذر هو ميرن جي صاحبي ۽. پاڻکي سڄو چادر سان ڏکي آڪڙي ڪڍي نڪربو هو. ماڻهو ڇھرو وري ڏوڙ مان ڏسندو؟“

اسانجي ڀاپي هاڻي بُڍي ٿي ويني هئي. هوءَ ستر کان متى هئي. پوءِ به گڙي ڪندي هلندي هئي. اکين ۾ وجهندi هئي ڪوڙي تيل جو ڦڙو سو اسانجي سوئيل ڀاچي ۽ مان ڪم پن نكري ايندو پر ڀاپي جي سوئيل چانورن مان سانئون به نه نڪرندو هو. سرو قد، سنهڙا چپ، آمي جي ڦاڙ جهڙونڪ، شيريون اکيون ۽ هڪ تهوبدن. جوپin جي بهار گڏارڻ بعد به هونه سندرتا جو نقشو فائم رکيو ويني هئي.

اوچتو هيل اُٿيو ته ملڪ جو ورها گو ٿيو آهي تنهن ڪري سند مان هندن کي لڏڻو پوندو. چوڙاري ڊپ ۽ هراس پڪڙجي ويو. هيراباد ۾ چڻ ته راڪاس گھمي ويو!

جلد ئي هندستان مان مسلم پناهگير سون جي تعدا ۾ اچي سند ۾ لتا. اسانجي پاسي کان هئي ميديڪل كاليج جي هاستل، اها سجي مسلم پناهگير جوان سان پرجي ويني. چوڪريں جو اٿان لنگھن مشڪل ٿي ويو.

هيراباد جي هندن فيصلو ڪيو ته پھريں نياڻين کي سند کان باهر ڪڍي. سو مان ناني ڪان موڪائڻ ويس. ڏيوڏي ۽ قدم رکيم ته سامهون ناني صندوق وت اوڪرو وينل ڏنم. مان اڃا گجهم چوان ئي چوان ته ناني چيو ”آءڻ ذي ۽ آء. پنهنجو ملڪ چڏي ٿي وڃين؟ ابا مڙهه کي به پنهنجي متى ڪپندii آهي. اباڻن کي ڪو ڇڏجي؟“

منهنجو مامو اُٿي آيو ۽ چيائين، ”وڃن نه ته ڇا ڪن؟ ڏارين جي هت ۾ ڪنهنجي عزت سلامت رهندii؟ وجو پت، اسين به پنيان اينداسين.“

ناني پاٿاري ماري ويهي رهي! هن چيو، ”اوندهه ٿي ويئي آهي چا؟ منهنجين اکين اڳيان ته ڏند چانئجي وييو آهي. ابا! هٿ ڏيومن ته اٿان.“

مامي ۽ موڻ بنھي پاسن کان سندس بانهن جھلي پر هُوءه ُٿي نه پيئي سگهي. پت کي چيائين، ”گوپال! ٽنگن ۾ چھ سٽ ئي ڪين اٿم. ٿورو وقت ڇڏيومن.“

پنج سٽ منٽ گذریا ته هُوءه پت تي ريزه هيون پائڻ لڳي ۽ هٽ دَگها ڪري گولھٽ لڳي! موڻ چيو، ”ياپي! چا پيئي گولھين تُون؟“

”آبا! پٽ! آباظا ئي کسجي ويا آهن موڻ کان! من، متى مليم. گولياب نه ته چا ڪرياب؟“

نوان لفظ

بِيَزْو = بتٺ
ورائي وجڻ = گهيرو ڪرڻ

ڏيودي = چانئٺ
راڪاس گھمي وجڻ = شانتي ٿي وجڻ مڙھ = لاش

اڪڙي ڪڍي نڪرڻ = سڌي
اڪڙي ڪڍي نڪرڻ = پاڻکي ڊڪي نڪرڻ سٽ = طاقت

آپياس

سوال ۱ :- هيئين سوالن جا جواب هڪ ٻن ستٽن ۾ لکو.

- ۱) ليڪا جو گهر ڪتي هو؟
- ۲) ناني چو منجھي پوندي هئي؟
- ۳) ناني ڪان چا کسجي ويا؟
- ۴) هيراباد جي هندن ڪھڙو فيصلو ڪيو؟

سوال ۲ :- هيئين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- ۱) ناني ڇو ويس وڳو ڪيئن هو؟
- ۲) ٻار ناني ڪي ڪھڙي ساڳي آڪاڻي ٻڌائڻ لاءِ زور پريندا هئا؟
- ۳) ناني ڇي نظر تيز هئي اهو ڪھڙين ستٽن مان خبر پوي ٿي؟
- ۴) لڏپلاڻ جون ڳالهيوں ٻڌي ناني ڇي ڪھڙي حالت ٿي؟

سوال ۳ :- هيئين اصطلاحن کي جملن ۾ ڪم آڻيو.

- ۱) هوڪو پئجي وجڻ ۲) راڪاس گھمي وجڻ

سوال ۴ :- هيئين لفظن جا خد لکو.

خوشي، ڏاريما، سلامت، اوندهم

پورک آپیاس

- ۱) اسانجی پاپی هاطی بیدی لنگھن مشکل تی ویو.
- ۲) اونچتو کھڙو هل اٿیو؟
- ۳) لیکا جی گھر ویجھو کھڙی هاستل هئی؟
- ۴) هاطوکی ماڻهن ۽ جھوڻی زمانی جی ماڻهن جی صحت ۾ کو فرق آهي چا؟ جبکڏهن ها ته چو؟ پنهنجا ویچار لکو.
- ۵) هینین لفظن جي صفت لکو :-

سُندرتا، دپ، هراس

- ۶) سبق ۾ به لفظ 'قطی قوڪاڙ' آيل آهن. گھر ۾ استعمال ٿيندڙ اهڙن بيں لفظن جون جوڙيون لکو.

- ۷) توهان پنهنجي ناني، ناني، ڏاڌي، ڏاڌي، ڏاڌيءَ کان ڪھڙيون چوڻيون پڻيون آهن؟ انهن مان کي ڪلاس ۾ پيش ڪريو.
- ۸) ورهاڻي جي حالتن بابت پنهنجي وڏن کان ڄاڻ حاصل ڪريو.
- ۹) سندوي ليڪن جا ورهاڻي بابت لکيل ڪتاب حاصل ڪري پڙهو.
- ۱۰) پوپتي هيرانداڻي جي لکيل آڪاڻين مان ڪابه هڪ آڪاڻي پڙهي آچي ڪلاس ۾ بدایو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

- ۱) آڻ نھڪندڙ لفظ متنان گول پايو.

۱) خاصيت، لياقت تكرار، گُن

۲) ڦڪت، ناسازي، غلط فهمي، شڪمييت

۳) فرصت، اڪيچار، بيشمار، اڻ ڳڻت

۴) چرچائي، خوش مزاجي، غمگين، من موجي

۵) علم، رندڪ، وگهن، روڪاوٽ

۶) وطن، لڏپلاڻ، سانگ، لاداڻو

۷) مراد، متحمل، منشا، معني

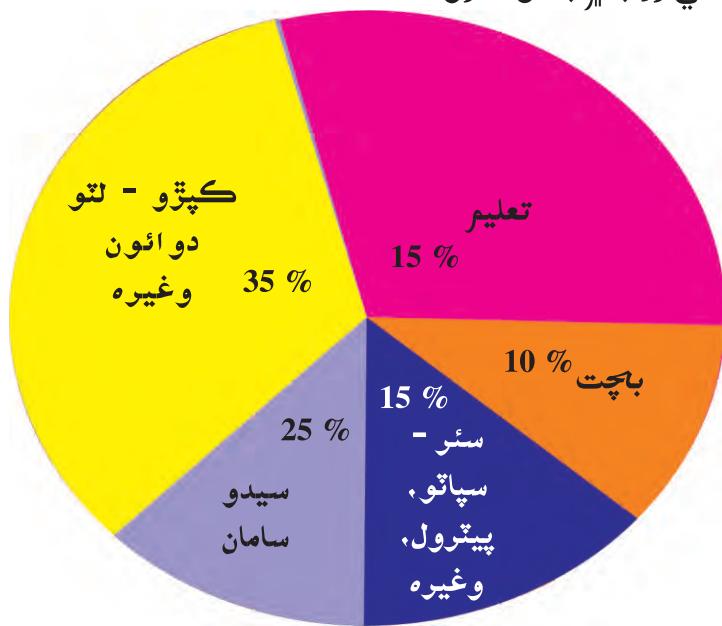
۸) پرداان، سردار، رهبر، شاهوڪار

۹) هوبھو، ساڪيات، نمونو، ساڳيوئي

۱۰) لوڀ، وڏو، شاهي، مها

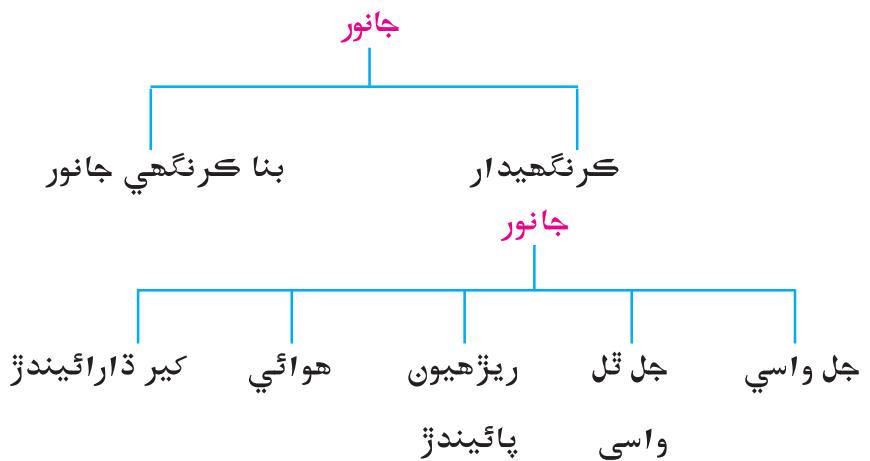
پاٹ ڪريان - پاٹ سکان

الف) چتری چاٹ کی لفظی روپ ۾ پيش ڪرڻ.

مٿئين چتر ۾ هڪ ٽنڊ جوماهوار خرج سڀڪڙي ۾ مليل آهي. اِن چاٹ کي لفظي روپ ۾ لکو.

ب) ورگيڪرڻ

مٿئين ورهاست کي لفظي روپ ۾ لکو.

ب) "آنتر راشتريه وٺ لڳائڻ دوس" تي جلگانو صليعي جي هيٺ ڏنل تعلقن ۾ وٺ لڳايا ويا. اِها چاٹ لفظي روپ ۾ لکو.

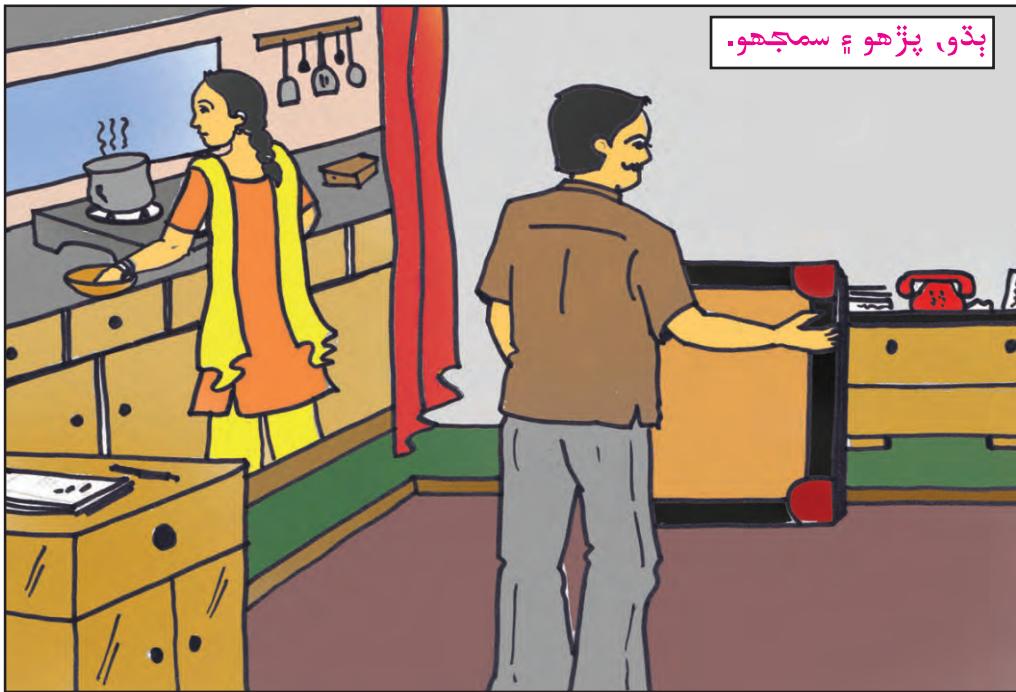
تعليقو	پاچورا	جامنير	يوساول	ياول
تعداد	3835	2425	4225	3010

٨. معافي

هي سبق بنسبي خوبچند اطيء لکيو آهي. جيکو 'دونهون' کھاڻيون ڪتاب مان کنيل آهي.
هن سبق ۾ انسان جي من ۾ هلنڌ ۾ هلچل ۽ معافي ۽ بابت الڳ نموني سان چتر چتیو آهي.

(١) وشنو

ڪاله اوچنو گھطڻ ڏينهن کان پوءِ برسات پئي ته آفيس ويندي پُسي ويـس. چـتي به نـمـ کـڻـي وـيوـ هوـسـ.
برـسـاتـ ۾ پـسـنـدـسـ تـهـ بـيـمـارـ تـهـ پـونـدـسـ نـمـ! پـهـرـيـنـ چـڪـونـ آـيـونـ، بـدـنـ ۾ ڏـڪـڻـيـ ٿـيـ، مـتـوـ بـرـڻـ لـڳـ ۽ـ بـخـارـ بهـ وـارـوـ
کـيـوـ. اـڏـيـنـهـنـ موـكـلـ وـثـيـ گـهـرـ هـلـيـ آـيـسـ.

نيـليـشـ ۽ـ جـگـديـشـ تـهـ اـسـكـولـ وـيلـ هـئـاـ. اـنـيـتاـ سـمـهيـ پـئـيـ هـئـيـ. جـيـسـيـنـ بـارـ اـسـكـولـ مـانـ اـچـنـ تـيـسـيـنـ تـائـيـنـ
هوـ آـرـامـ ڪـنـديـ آـهـيـ. انـکـريـ ئـيـ مـونـ گـهـرـ جـيـ گـهـنـتـيـ نـمـ وـجـائـيـ ۽ـ پـنـھـنـجـيـ چـاـيـ ۽ـ سـانـ درـواـزـوـ کـوليـوـ.
درـواـزـيـ کـلـڪـ جـيـ آـواـزـ تـيـ اـنـيـتاـ جـاـڳـيـ پـئـيـ مـونـکـيـ آـلـنـ ڪـپـڙـنـ ۽ـ چـڙـوـچـڙـ وـارـنـ سـانـ ڏـسـيـ گـهـبـرـائـجـيـ وـيـئـيـ. بـئـگـهـ
وـٺـيـ نـرـڙـ تـيـ هـتـ رـکـيـائـيـنـ تـهـ رـڙـ نـكـريـ وـيـسـ تـهـ توـهـانـكـيـ تـهـ بـخـارـ آـهـيـ! چـتـيـ چـوـ نـمـ کـڻـيـ وـياـ؟ پـوءـ سـكـلـ ٿـوالـ هـتـ ۾ـ پـڪـڙـائيـ
باتـ روـمـ ڏـاـنهـنـ ڏـڪـيـائـيـنـ ۽ـ ڪـٻـتـ مـانـ منـھـنـجـاـ ڪـپـڙـاـ ڪـڍـيـ وـيـئـيـ. باـٿـروـمـ مـانـ باـھـرـ نـڪـنـسـ تـهـ ڪـپـڙـاـ مـونـکـيـ ڏـيـنـدـيـ چـيـائـيـنـ
تهـ ڪـپـڙـاـ پـائـيـ بـيـدـروـمـ ۾ـ وـيـهيـ لـيـتـانـ ۽ـ هوـ چـانـهـ ڻـاهـيـ کـڻـيـ ٿـيـ آـچـيـ. چـانـهـ سـانـ گـرمـ پـاـڻـيـ ۽ـ جـوـ گـلاـسـ بهـ کـڻـيـ آـئـيـ تـهـ ڪـرـوـسـيـنـ
جيـ گـوريـ بهـ کـڻـيـ آـئـيـ. گـوريـ وـٺـيـ لـيـتـيـ پـيـسـ تـهـ نـرـڙـ تـيـ آـهـستـيـ زـورـ ڏـيـطـ لـڳـيـ. وـاهـ! چـوـڏـهـنـ سـالـنـ جـيـ شـادـيـ ڪـانـ
پـوءـ بـهـ اـيـنـtroـپـيـارـ، اـيـنـtroـ دـلـارـ، اـيـنـtriـ هـمـدـرـديـ! رـوزـ تـهـ هيـ سـڀـ نـمـلـنـدـاـ آـهـنـ!

ها، بـيـمـارـ پـوـطـ جـاـ بهـ فـائـداـ آـهـنـ. هوـ آـفـيسـ ۾ـ منـھـنـجـوـ دـوـسـتـ آـهـيـ نـمـ يـائـيـ! أـُـ هوـ چـونـدوـ آـهـيـ تـهـ هوـ جـڏـهـنـ
پـنـھـنـجـيـ پـتـنـيـ ۽ـ سـانـ جـڙـهـڙـوـ ڪـنـدوـ آـهـيـ تـهـ پـوءـ بـيـمـارـ پـوـطـ جـوـ بـهـانـوـ ڪـنـدوـ آـهـيـ ۽ـ آـئـيـنـ سـنـدـسـ پـتـنـيـ ۽ـ جـوـ غـصـوـ ڪـافـورـ ٿـيـ
وـينـدوـ آـهـيـ. هوـ جـڙـهـڙـيـ کـيـ وـسـارـيـ سـنـدـسـ شـيـواـ ڪـرـڻـ لـڳـنـديـ آـهـيـ ۽ـ کـيـسـ پـتـنـيـ ۽ـ کـانـ معـافـيـ وـٺـيـ جـيـ نـوـبـتـ ئـيـ

نم ايندي آهي. ها هي ئى بىمارى بى نعمت آهي، پنهنجن جو پيار پائى لاء!

پر ھكئي ذينهن چو اهونجى ھمددى گىدا انھن هلىا ويا؟ انھن اكين چو پيار ھمددى چى بدران غصى ئاراضىي چو اچى جىچە والرى آهي؟

چو؟ چە مونكى خبر ئى كونهى؟ مون سندس پيارى پت نيليش كى چمات جو هنئين! پر نيليش چا هنجوئى پت آهي؟ منهنجو پت كونهى؟ كيس اها بى خبر آهي تمونكى غصو چو آيو؟ مون آپو چو وجایو. نيليش نيدو تم ن آهي. ١٢ سالن جو چى ويو آهي ئى ستين درجي ھى كانونىت اسکول چۈزەندو آهي. سندس نيدو ياء چىچىش بى انىي ئى اسکول چۈزەن درجي ھى پزەندو آهي. سندن اسکول اسانجى گەر كان بى چى كلومېتر پري آهي. هونئى تم اپئين سال تائين بئى اسکول جى بىس ھى ويندا، ايندا هئا! پر هن سال اسکول جى بىسین جا يازما پنچاه سىكۈزۈۋە ئايى چۈزىئون تم نيليش پائى چىو، "پاپا، ھاطىي اسان وۇدا چى ويا آھيون ئى BEST بىس چى وچى سگھون ئا." سوھن سال كان ئى بئى يائى روز صبح جوبس ھى ئى اسکول لاء نكىردا آهن ئىكل سايدى ئىن بىجى گەر اچى ويندا آهن.

طبعىت ئىك كونهى تم مون اچ بى موكل ورتى آهي. من ھى هو تم اچ پنهنجى بىنھى بارن كىي Quality Time ڈىنندس. هنن سان راندىيون ڪندس ئى سندن پىند جى فلم جى DVD گھرائى شام جو فلم ڈىنداسىين. سو تىين بىجى كان ئى پنهنجى بارن جو انتظار ڪندورهيس. جىئن وقت وۇندو ويو. تىئن من ھى غصو بى وۇندو ويو، خاص ڪرى وۇي پت نيليش تى. كىن خبر آهي اچ پاپا جى طبيعىت ئىك كونهى ئى هو اچ گھر ھى ئى آهي. پوءى بى دير ڪئى اقاون. هونئى تم نيليش كىي Mobile آهي. پر جىئن تم اسکول ھى Mobile تىي منع آهي تم هو اسکول كونم كىي ويندو آهي. پر بى جى دير چى ويىس تم Public Telephone تان ئى فون ڪرى بى ئايى هان نە! اسکول ھى فون ڪيو تم كىنھن بى فون نە كىنيو.

طبعىت هونئى ئى خراب هئى ئى بارن جى دير سان اچى ڪرى من بى دانوان دول چى ويو. بىچىنى ئى ھى هت پنيان گھر ھى اچ وچ گھر لەپس. اينينا هر مونكى شانت گرائى چى گوشش گرەن لەپى ئى مونكى سمجھائىن لەپى تم توھان چىننا نە كىبو. اسانجا بار سياقا ئى سمجھو آهن. كىنھن سبب ڪرى دير ڪئى هوند اقاون. جلد اچى ويندا. پنهنجى من كى شانت كىبو. پر اشانتى ئى جى گھيرى ھى شانتى ڪىنان اچى؟

نىيث پنج لەپى ڏەم منت گھر جى گھنتى وېي. اينتا دك پائى وچى دروازو كوليو. دروازو كلە سان ئى بى يائى هت ھت ھى ڏىئى اندر گھەزىيا.

بارن كى ڏسى مونكى آلت اچى كپندو هو. پر ائين ٿيو ڪونم. منهنجو غصو اجا بى وۇي ويو. نيليش كىي پائى وەت سدىي هن جى ڪلهن كى ڏوندا ڙىيندى سوالن جى جھەزى لېڭى ئى. نيليش ھيسجى ويو ئى منهنجى كىنھن بى سوال جو جواب نە ئائين. نندو چىچىش تم وچى ما ئى سان چىنۋەزىو.

نيليش ونان ڪو جواب نە پائى مان غصى ھى پاڭل چى ويس ئى كىس زور سان ھك چمات وھائى گىدى! ها پنهنجى پيارى پت كى زوردار چمات وھائى گىدى! اينينا پنهنجى بىنھى پتن كى وۇي بىدروم ھى هلى وېئى آهي. منهنجى لاء ڪالله وارو سندس پيار الائى گىدا انھن گەر چى ويو آهي ئى سندس اكين ھى هن وقت غصو، دكر، درد ئى ناراضىي پرجى ويا آهن.

مونكى سمجھە ھى نتو اچى تم مان چا كىيان؟ پنهنجى بىنھى هتن ھى منھن كى پكۈزى ئىبل تى وېھى ٿو رهان!

(٢) آئينتا

چا ٿى ويندو آهي هنن كى گەن ئى ئەنھن ئەنھن؟ نيليش كى چمات چو هنبائون؟ هونئى تم چوندا آهن تم مان

توكى ئېنەي بارن كىي تمام گەھٹۇپىار گندو آھىيان. پوءاھۇپىار كىيدا انەن ويو؟ اچ منجھەند كان پوءىندىن طبىعت كەجه نېك ئى تەبارن جو انتظار كرەت لە. نىد بە نە كىياتۇن ئە مونكىي بە نە كرەت ڈنائۇن. كېت متنان ركىل كئرم بورد لاهى صاف كىياتۇن. گۇئىيون بە گولھى صاف كىياتۇن. چون پىيا تەبار اچن تە اسان چارئى كئرم را ند كنداسىن. فلم تى تەھلى نە سىگەنداسىن جو طبىعت ايجانىك كونھىي ئە برسات بە تەپئىجي رەھى آھى. بارن كىي رەتكەروش جون فامون و ئەندىيون آھن. اچ شام جورەتكەروش جي كەنھن فلم جي DVD گەھرائى گۆچىي ڈسنداسىن.

پەجيئن ئى سايدا ئى ثىيا ئە بارن جي اچ ئە جو وقت ئېيو تە بىچىن ئى ويما ئە گەھر چەق وچ كرەت لە. منھنچىي سەمجھەئەن سان بە شانت نە تىيا. اشانتى، نار اضىي، چىنتا ئە غصى چەق بىزىز ئەن لە. اسکول چەق فون كىياتۇن تە كەفون نەپىو كەپى.

چىنتا تە مونكىي بە ڈايدى ھەئى پەپا ئەنلىكىي سەمجھەئىي چەدىيەن تە بئى بار سىياڭا آھن. كەنھن خاصل سبب كەري دىر كئى ھوندا ئۇن. ايشور جي دىا سان جلد اچىي ويندا ئە بئى پائەر پەنجىين كان ۋورو پوءى گەھر اچىي بە ويا. جىئن ئى بئى پائەر گەھر پەھننا تە هەنن جي غصىي جو پارو ئى چەزىي ويو. نىدو جەگدىش تە بىكپائىي اچىي مونسان چىنبىزىي. هو نىلىش كىي كەلھەن كان پەكۈزىي سوالن پەنبايان سوال پەچەن لە. نىلىش تە ايتزو بەچىي وبو جو سندس آواز ئى بند ئى ويو! جەگدىش مونسان و ۋەتكەنچىي پەپى ئە مان نىلىش جي ڪابى مدد نە كەرى سەگەيىسى ھەۋە زوردار چمات؟ اھا بە پەنھنچىي ابھەم بار كىي جەنھن اسانكىي كەذھن بە تکلىف نە ڈنې آھى. ھەمىشە سەجىي پەريوار كىي وەت آھەر مدد ئى كەندو آھى. نىلىش پەنھنچىي پې ئە جي بارى چەق سوچىندو ھوندو؟

مون بارن جا كەپىزىا بىدارائى كەجه كائەن لاءِ ڈنۋە چانە بە ئاهى ڈنې. نىدو جەگدىش تە ناشتو كەري چانە پى سەمھىي پەپى آھى پەنلىش كەجه بە نە كادو آھى. تمام زور كرەت سان چانە پېتىي اتائىن. هو لېتىو تە پەپى آھى پە مونكىي پەك آھى تە پەنھنچىي اكىن چەق نىد كونھىي. مونكىي بە ئادىي بە نەتو تە گەھر اچ ئە دىر چو ۋېس.

پەمان ھاڻي چا كىيان؟ چا كىيان؟؟

(٣) نىلىش

پەپا كىي اچ چا ئى ويو؟ صېچ جو كىيدىي نەپىار سان اسکول لاءِ موكل ڈنائۇن. سندن اكىن چەق بئى كەنھن لاءِ پىار پەپى چەلکىي. اسانكىي بە تە اسکول مان جلد اچ ئەنلىكىي دوست رشىپ تابۇ كادو ئە منھن يېرىتىي كەرىيان؟ اسکول كان بەھر نىكرىندى ئى منھنچىي دوست رشىپ تابۇ كادو ئە منھن يېرىتىي كەرىبۇ. سندس ھەكىن بە پەچىي پەپى ئە سندس منھن مان رەت بە وھەن لېپو. مان كىيس واپس اسکول وۇنىي وچىن پەپى چاھىيان پەر هو تىيار نە هو ئەس پەنھنچىي گەھر وھەن لاءِ رەزىيەن كرەن لېپو. سو جەگدىش ئە مان رشىپ جو ھەت پەكۈزىي كىيس سندس گەھر چەذن وپاسىن. سندس گەھر ھەسۈزەن ئە گەھتىي چەق آھى جەتىي بس نە ويندى آھى. رشىپ كىي گەھر چەذن ئە واپس اچ ئە كلاك كان و ۋەتكەنچىي چەق بس بە دىر سان ملىي. اسان بئى پائەر پەنجىين بەچىي كان پوءى ئى گەھر پەھتاسىن.

پەپا كىي تە خوش قىيىن كېندا ھەنەن دەھلىجىي ويس ئە آواز ئى بند ئى وبو. ئە پوءى پەپا جي اھا زوردار چمات!

پەپا مونكىي چمات چو ھەنئىن؟ مون كەھتەن ڈوھە كېو آھى. هو كەجه دىر ترسىي پىار سان دىر سان اچ ئە جو سبب نەپىا پەچىي سەگەن؟ پەنھنچا پەپا تە مونكىي ڈايدو پىار كەندا آھن ئە مان بە كىيس دىر سارو پىار گندو آھىيان نە!

پەمان رئىندىس نە. پەپا كان پەچىندىس ضرور! چو، پەپا چو؟؟

(۱۴) وشنو

ڪلاڪ گذری ويو آهي. مان ٿيبل تي ائين ئي وينو آهيان. انيتا ڪجهه دير اڳ چانهه ئاشتو منهنجي پرسان رکيوري بيدروم ۾ بارن وٺ هلي وٻئي آهي. مون نه ناشتو ڪيو آهي ئه ڻه چانهه ئي پيتني آهي؟

ها مونكى پنهنجي پت کان معافي وٺپي. جيسين مون معافي نه ورتني آهي، تيسين مان اشانت هوندس، نيليش اشانت هوندو. انيتا اشانت هوندي ۽ نندو جگديش به اشانت هوندو!

پر مونكى ته معافي وٺپي نه ايندي آهي. اهو ب پنهنجي ئي پت کان! ڇا هو مونكى سمجھي نتو سگهي؟ پاڻهي اچي پنهنجي پسا سان ڳالهائى نه ئه مونكى ٻڌائي ته هن هيترى دير چو ڪئي.

پر مان به ته پت کي ياكري پائي معافي وٺي سگهان ٿو نه؟ ضرور ڪوبه هوندو تڏهن ته بئي يائير دير سان آيا.

اُن ڏينهن آفيس ۾ هڪ جونيئر ڪلارڪ کي دٻ چاڙهي. پوءِ خبر پئي ته اُن ڳالهه ۾ اُن ڪلارڪ جي ڪابه غلطى نه هئي. مون ئي ڳالهه نه سمجھي هئي. من ۾ پچتاءهه ته ٿيو پر مان اُن کان معافي نه وٺي سگهيو. اجا نائين به معافي نه وٺي سگهيو آهيان. جڏهن به هوسامهون ايندو آهي ته اها ڳالهه ورور من ۾ اڀرندي آهي. اُن ڏينهن ئي لنچ روم ۾ رمڻ پائى ئه مونكىان پچيو هو ته مون پنهنجي غلطى ۽ لاءِ هن جونيئر ڪلارڪ کان معافي ورتني آهي؟ مون ها يا نا ۾ ڪوبه جواب نه ڏنو ڳالهه کي بدلاڻ جي ڪوشش ڪئي. پر رمڻ پائى به مڦڙ هو. هن منهنجي بانهن پڪڙي مونكى سمجھايو، ”ڏس وشنو پائي، ڪنهنڪان پنهنجي غلطى ۽ لاءِ معافي وٺپ هار جي نشاني ڪونهي، اها ته اسانجي بهادرى ۽ جي نشاني آهي؛ جيit جي نشاني آهي. معافي وٺپ سان ئي اسان اُنهن حالتن تي سوپ پائي سگهنداسين جن حالتن اسانجي زندگي ۽ ڪشمڪش آندي آهي!“

ها، رمظ پائی ئے تم نیکئی چیو هو. مون هن کلارک کان معافي نه ورتی آهي من هر اجا کشمکش آهي ئے نیلیش تم منهنجو پیارو پت آهي. جي نیلیش کان معافي نه وندس تم سچی زندگی پاٹ کي ڈوھاري محسوس ڪندس. سو معافي تم مونکي ضرور وٺي آهي ئے جلد وٺي آهي.

ڏسان تم انيتا ئے بار بيڊروم هر چاڪري رهيا آهن. وجی ڏسان ٿو تم انيتا جو منهن تم پيت پاسي آهي. خبر نٿي پوي تم هوئه سمهي پئي آهي يا جاڳي رهي آهي. جگديش جو منهن چت طرف آهي ئے هو گهري نند هر آهي. نیلیش جو منهن دروازي ئے مون طرف آهي. سندس اکيون تم بند آهن. سندس ساچي گل تي چمات جو گاڙ هونشان اجا ڏسٹ هر ٿو آچي. خبر نٿي پوي تم هو نند هر آهي يا جاڳي رهيو آهي؟ مان سندس پرسان بيهي کيس يكتڪ نهاري رهيو آهييان. ٿورو اڃان اڳتي وڌي نیلیش جي متى تي هٿ رکي چوان ٿو، "بيتا، Sorry، مونکي معاف ڪر."

نيلیش منهنجو آواز بڌي ئے منهنجي هٿ جو چھاوپائي هٿ جو اُٿي ئے پپا پپا چوندي مونکي چنبڙي ٿو پوي.
مان کيس ياكري پائي وري معافي ٿو وٺان.

آوازن تي انيتا ئے جگديش به اُٿي ٿا وهن. انيتا جگديش کي ياكري هر ڀري روئي رهي آهي. مان ئے نیلیش به هڪ پئي جي ياكري هر آهيون ئے ها، ڳوڙها تم اسانجي اکين هر به آهن!

نوان لفظ

کشمکش = هلچل، غصو

نعمت = سوکڙي

چڙوچڙ = ڙيل پڪڙيل

مڇڙ = پنهنجي ڳالهه تان نه هتندڙ

هيسجي وجط = دچط

نؤبت = حالت

ڪافور ٿيڻ = ڪاڻ لهي وجط

تابو = ڏکو

دٻ چاڙهڻ = ڏڪو ڏيڻ، ڪاڻ جط

آپياس

سوال ۱ :- هيٺين سوالن جا جواب هڪ ج ملي هر لکو.

۱) انيتا چو گهبراڳجي ويئي؟

۲) وشنوء کي انيتا جي همدردي ئے دلار ڪيئن محسوس ٿيو؟

۳) موڪل وٺي گهر آچي وشنوء چا ٿي ڪرڻ چاهيو؟

۴) نیلیش ونان جواب نه ملڻ تي وشنوء چا ڪيو؟

۵) رمظ پائي دوست کي ڪهڙي صلاح ڏني هئي؟

سوال ۲ :- ڪنهن ڪنهنکي چيو؟

۱) "پاپا، هاڻي آسان ودا ٿي ويا آهيون ئے بس هر آچي وڃي سگهون ٿا."

۲) "ڏس وشنو پائي، ڪنهن کان پنهنجي ئے غلطيء لاء معافي وٺ هار جي نشاني ڪانهي."

۳) "بيتا، Sorry، مونکي معاف ڪر."

سوال ۳ :: حال پريو.

- ۱) نِراڙ تي زور ڏيڻ لڳي.
- ۲) ها، هي ء بيماري به هڪ آهي.
- ۳) ٻارن جي دير سان اچڻ ڪري من به ٿي ويو.
- ۴) نندو جڳيش ته دڪ پائي آچي مونسان

سوال ۴ :- هيٺين لغظن جون صفتون ٺاهيو.

دلار، همدردي، شانتي، هيسيجڻ، ناراخگي

سوال ۵ :- برئكىت ۾ ڏنل هدايت موجب زمان بداليو.

- ۱) رَڙ نكري ويس. (زمان مستقبل)
- ۲) بيمار پوڻ جو بھانو ڪري ٿو. (زمان ماضي)
- ۳) سادي ٿي بجي گهر آچي ويندا. (زمان حال)

پورڪ آپياس

ا. ڏنل فقري تي عملني ڪاريه ڪريو.

(۳) نيليش

- پپا کي آچ ڇا ٿي ويو؟ چو پپا چو؟
- الف) برئكىت ۾ ڏنل هدايت موجب جملا لکو.
- ۱) پر مان به چا ڪريان؟
 - ۲) ("سَهَان" لفظ ڪم آڻي بياني جملو لکو.)
 - ۳) پپا غصي ۾ منهنجا ڪلها پڪڙي سوال پنهيان سوال پچڻ لڳا. (ست مان فعل چونڊيو. اُهي فعل ڪم آڻي به الڳ الڳ جملا ٺاهي لکو.)
- سدس منهنجا ڪلها پڪڙي سوال پنهيان سوال پچڻ لڳا. (ست مان فعل چونڊيو. اُهي فعل ڪم آڻي به الڳ الڳ جملا ٺاهي لکو.)

سدس منهنجا ڪلها پڪڙي سوال پنهيان سوال پچڻ لڳو. (بنهي جملن کي ملائي هڪ جملو ٺاهي لکو.)

۴) سندس گهر هڪ سوڙهيءَ گهتيءَ ۾ آهي. (ليڪ ڏنل لفظ بدران اسم خاص ڪم آڻي جملو لکو.)

ب) نيليش جي دل ۾ پيدا ٿيندڙ جذبات جو بيان ڪريو.

ب) هيٺ ڏنل ستن کي بياني، سواليءَ عجبي جملن ۾ ورهايو.

۱) ۽ پپا جي اها زوردار چمات!

۲) پپا کي آچ ڇا ٿي ويو؟

۳) بس به دير سان ملي.

۴) مان ته دهلي ويـسـ.

۵) مون ڪهڙو ڏوـهـ ڪـيـوـ آـهـي~؟

۶) پپا مونکي چمات چو هـنـئـينـ؟

۲. ڏنل ست سان شروعات ڪري قصو پورو ڪريو.

ڪلاس ۾ انـسـپـيـڪـتـرـ آـيـوـ. جـاـگـارـافـيـءـ بـابـتـ سـوـالـ پـچـڻـ لـڳـوـ

قدرتی دوائن وارا بوتا

ڏسو. جاچيو ۽ پڏايو.

آدرڪ، هئڊ، تُلسي، آنولا، شتورا، براهمي، الورا، گوتي چانه، آشوندا، دالچيني، آڙوسا، نِم جا وٺ

متڀي ڏڻل دوائن وارن ٻوڻن بابت چاڻ حاصل ڪري لکو تم اُهي ڪھڙڻين ڪھڙڻين بييماريين لاء
ڪارائتا آهن. ٻين دوائن جي ٻوڻن جا نالا لکو.

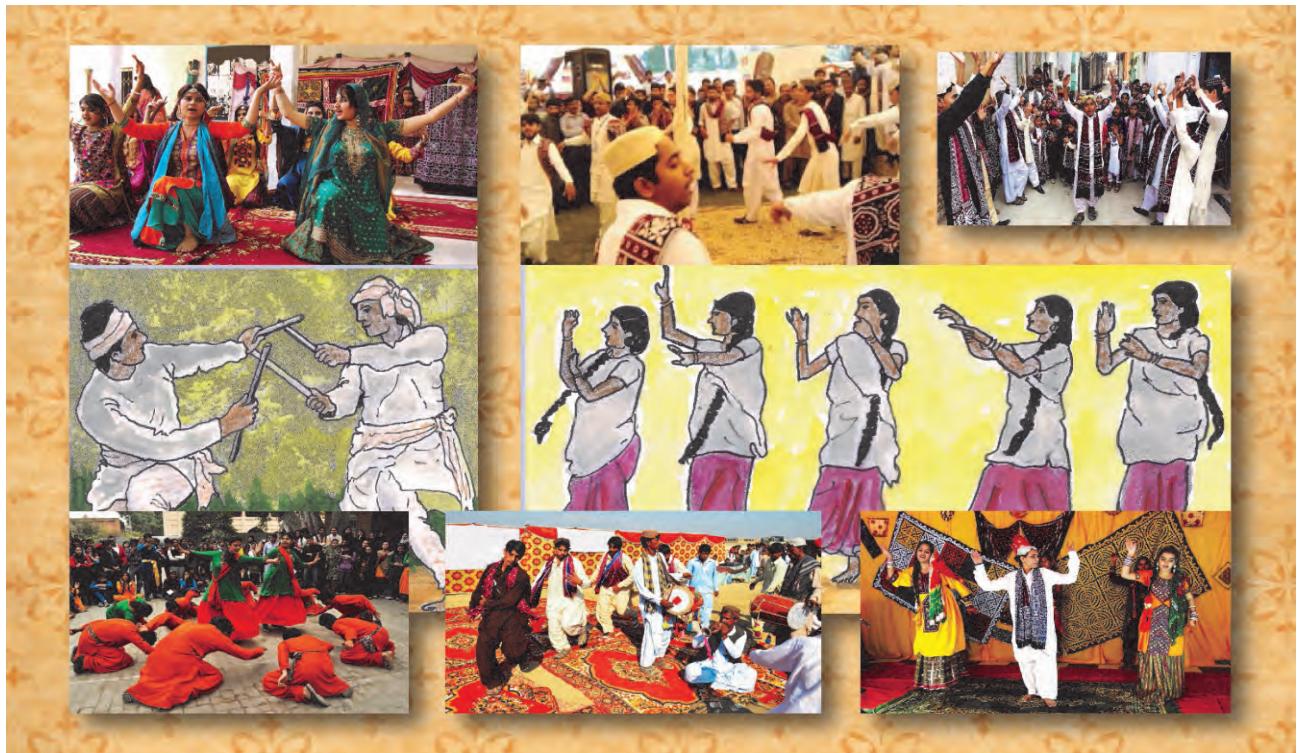

٩. سندی ناق

لیکا بنیتا ناگپال هک گھٹ کندي شخصیت آهي. عورت جون سپ یومکائون، ڈيءُ پتنی، ماءُ جي روپ ۾ کامیاب ٿي. هک کلاکار، هدایتکار ۽ فلم نرماڻا جي روپ ۾ به سقلنا حاصل کیائين. 'متی ۽ جي مهک' ۽ 'مستن جا ميلا' آستا چئنل تان ٦٥ املکن ڏٺائي سارا هيا. 'ماندي ٿي ڻه ماڻي' ۽ 'آبائو ورثو' بنیتا جا لکیل مقبول ڪتاب آهن. مستن جا ميلا ڪتاب مان هيءُ لیک کنیل آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ موچ ماڻيو.

لوک ساهیته ۾ لوک ڪلائين جي اهمیت گھٹی آهي. چتر ڪلا، نرتیه ڪلا، گاین ڪلا، شلپ ڪلا، سنگیت ڪلا وغیره لوک ڪلائين ۾ شمار ٿئن ٿيون. سندی ناق به بیکد لوک پریه آهن. سندی لوک ناچن ۾ چیچ، جھمن، بین ناچن کان وڌیک مقبول آهن. چیچ مردن جو مقبول نرتیه آهي. هن ناق ۾ ڪیترائی مرد هتن ۾ رنگین ریشمی رومال ۽ رنگ برنگی ٻه ڏونکلا کٹی، گول بٹائی بیهندا آهن. دھلن شرنائين وارن جي تال جي جنبش تي چیچاري گول گھمندي نچندا آهن. آس پاس ۾ بینل ماڻهو گھورون گھوري دُھلارين کي ڏيندا آهن.

زالن واري هک لوک نرتیه کي 'جھمر' چوندا آهن. ڪنهن به شيءُ ۽ خوشی ڏيندڙ موقعی تي زالون جھمر هئنديون آهن. جھمر هئندڙ عورتون گول گھiero بٹائی بیهنديون آهن. ٻيون زالون ڊولک، ٿالهه ۽ تاڙيون وجائينديون آهن. جھمر وجهندڙ زالون ڳائينديون ۽ نچنديون آهن.

سندی ڀڳت : سندی ڀڳت گیت، سنگیت ۽ نرتیه جو ترویطي سنگم آهي. ڀڳت ۾ ناچو مُریئن ۾ گھنگھرو بدی طرح جا ناق ڪندا آهن. سازن جي سُرن تي تال ملائی سِدو، پاسبرو، گول چکر ۾ نچن ۽ ڦیريون پائی نچن.

سندي لوک نرتيم بيا به کيتراي مشهور آهن، جيئن تم تپڙو، جمالو، سماع، کجي، هنيوچي، گھڙي جو ناچ، دس، ڏمال، ٿلو، مرغمان، چينگه، ڳکي، وغيره.

تپڙو : هيء عورتن جو لوک نرتيم آهي، جو گجراتي گربi سان مشابهت رکي ٿو. اڪثر هوليء جي چانڊوڪين راتين ۾ ڪليل اڳڻ ۾ ڪيو ويندو آهي. کي عورتون تپڙو ڪندي ڳائينديون آهن.

”اديون! مونسان ڳائڻ نچڻ ڪا هلندي، سانگ پنهنجي ساڻ نغارن ۽ دهلن اڳيان کي هوليء ۾ ڏينهن چار - امان ٻائي ڪيڏڻ ڏي.“

جمالو : جمالi ۾ نچندڙ بي ساخت هت کڻي، پانهن لوڏي تپا ڏيئي نچندا آهن. کي تم هت ۾ لئه اُي ڪري جهلي نرتيم ڪندا آهن. گول ٺاهي گھمنڻ جورواج آهي.

سماع : هيء صوفي فقيرن جو ناچ آهي. بئي پانهون متى ڪري مستيء ۾ پرجي جھومندا آهن.

کجي : هيء خوشيء جي اظهار وارو ناچ آهي. کجي هڻندڙ پانهون ڪڃين سان وجائيندو آهي ۽ ڪڃين مان ِڪاء ڪندو آهي. هاڻي اهو ناچ پنط وارن تائين محدود ٿي ويو آهي.

هنپويچي : کجي يا هنپويچي خميں لاهي هڻ، جو ڪڃون ائين وجي ڪونه سگهنديون. هيء به خوشيء جو اظهار ڪندڙ ناچ آهي. سنڌيء ۾ ”هنپويچيون هڻ“ مشهور اصطلاح آهي. هنپويچي هڻندڙ ساچو هت ڪنڌ تي رکندو آهي، ڪاپو هت سڌو جهليندو آهي. ڪجهه سال اڳ هنپويچيء جا ماهر گلابسنگهء مڪمود فقير اوڏ هئا. اهو ناچ سنڌ ۾ ساهتي ايراضيء ۾ وڌيڪ مروج هو.

گھڙي جو ناچ : اهو ناچ جو نڪ چئجي. چار فوت دگهي ۽ به انج ويکري گول جهندي چڙهيل سڌي ڪائي ڪڻ. فنڪار جي هتن ۾ به ڏونڪا گهنگهرون ٻڌل هوندا ۽ پيرن ۾ ڇير ٻڌل هوندي. ڏهل وڃندو ۽ فنڪار ڪائيء کي هت لائڻ کان سوا نچندو ويندو. پوء ڪائيء کي هت ۾ جهلي اچل ڏيندو تم ڪائي وڃي پت تي پوندي ۽ پاڻي پريل دلو جهتي وٺندو.

لوک نرتيم ۾ ڏس ۽ ڏمال به تال مقبول آهن.

دس : سنڌ ۾ ئي دس هڻ جورواج آهي. به دهل هوندا آهن. هڪ وڌو جنهن کي اڳوان چون، بيو ننيو دهل جو اڳوان کي مدد ڪري. دس مڻئيء يا شاديء تي صبور شام هڻ. کي دهلاري مُتو به آڻيء مُتي وارو دس وڌيڪ مزو ڪندو آهي.

ڏمال : مڻئهار دس شروع توڙي ختم ڏمال تي ڪن. ڏمال وقت فقير چيريون، نقيلون، گھڙيال به آڻيء وقت سر انهن کي وجائين. نغارن ۽ دهلن اڳيان کي تال تي نچن.

ٿلو : هي ناچ جو نالو آهي ۽ ان جي تال جو به نالو آهي. هي نج سندوي تال آهي. تڪڙي لئه ۾ آهي. انكري ادائون به تڪڙيون ٿين.

مرغمان : سنڌ ۾ هيء شيدن جو ناچ آهي. ڏمر کي واس ڏوب ڪري ميدان ۾ رکن. پهرين ڀري لئه ۾ وجائين. هڪ دائرى ۾ نچن ۽ ڏمر جي چوڙداري ڦرن. پوء لئه تکي ٿيندي وڃي. وڄت ا به ڏمر جا بدڄندا وڃن. سؤراشتري شيدن جي ناچ کي ڏمال چوندا آهن.

اڪثر هر خوشيء جي موقعي تي، جهوليال مندر وٽ، چاليهي جي ڏينهن ۾ چيتي چند جي سرگس ۾ سندي سماچ لوک ناچن جو سهڻو واهپو ڪندي آهي.

نوان لفظ

فنکار = کلاکار

سینه‌هۇزۇ = اېزىن جو ئەھىل موزۇ

كىيىڭىز = راند كرۇن

ڏونكا = ڏوکلا

كافي = راڳ جو ھك قسم

مېڭىھار = گەرجائىو

آپیاس

سوال ۱ :- ھىئىن سوالن جا جواب ھك جملى ھل لکو.

۱) پېگت كىئن نېڭدا آهن؟

۲) سماع ڪنهنجو ناقچ آهي؟

۳) ھنيچىي چا جو اظهار ڪندڙ ناقچ آهي؟

۴) چىچ وجهى وقت گھەڻا ڏونكا هتن ھوندا آهن؟

سوال ۲ :- ھىئىن سوالن جا جواب ٿوري ھل لکو.

۱) 'دمس' بابت چاٹ لکو.

۲) إستريين جو ڪھېڙو ناقچ ٿيندو آهي، اُن بابت ڪھېڙي خبر آتىو؟

۳) 'دمال' وقت فتىر چا ڪنددا آهن؟

۴) ھنيچىي ناقچ كىئن ڪنددا آهن؟

سوال ۳ :- معنى لکي جملن ھل ڪم آظيو.

ھولي كىيىڭىز، ھنيچىيون ھەڻى، مەددود ٿي وڃى، پىرن ھل چىرى بىڻى

سوال ۴ :- حال پىريو.

۱) خوشى ئاجي اظهار وارو ناقچ آهي.

۲) صوفىين جي ناقچ كي چىبو آهي.

۳) ھنيچىي ئاماھر اوڏھئا.

۴) كي ناقچ جونكچىجي.

۵) تلو قال آهي.

سوال ۵ :- ھىئيان ٻالھائى موجب ڪھڙا لفظ آهن.

كائنسواء، يار، وجائىن، مشهور، سھڻو، تكىزىون

سوال ۶ :- ھىئىن جا خىد لکو.

اڳيان، گلليل، مەددود، وڌيڪ

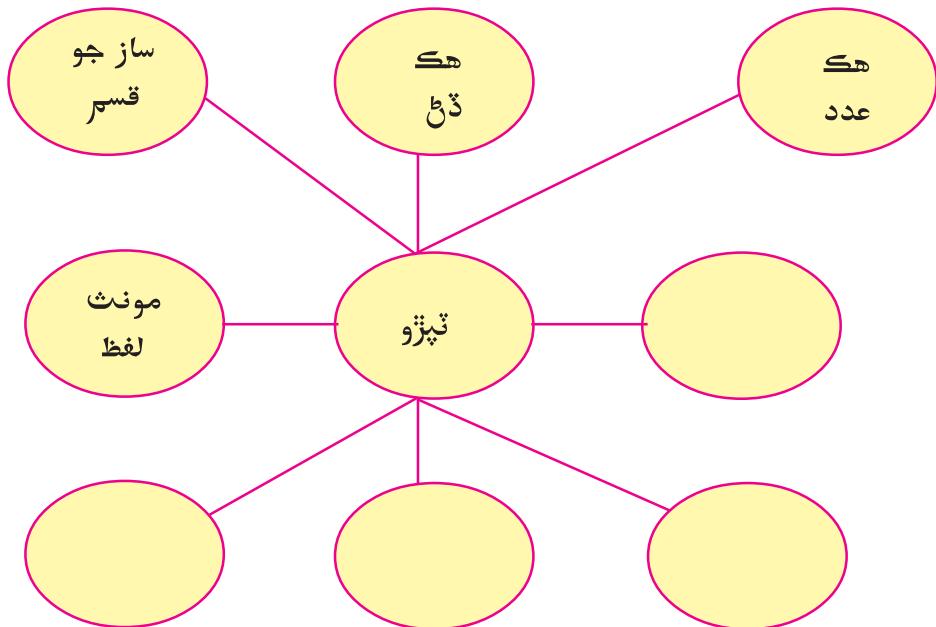
پورک آپیاس

(۱) هینئيون ستون پڙڻو ۽ عملی ڪم ڪريو.

آديون! مون سان ڳائڻ نچڻ ڪا هلندي - سانگم پنهنجي ساڻ!

نقارن ۽ دهلن اڳيان ڪي هولي ۽ ڏينهن چار ... آمان ٻائي ڪيڏڻ ڏي.

(الف)

(ب) آمان ڪيڏڻ ڏي ۾ هو جملو ڏنل زمان موجب ٺاهي لکو.

..... = ۱) زمان حال

..... = ۲) زمان ماضي

..... = ۳) زمان مستقبل

(پ) مون سان ڳائڻ نچڻ ڪا هلندي.

إن جمي ۽ ڳائڻ نچڻ إهي به آڦپورا فعل گڏ ڪم آندل آهن، ڳالهائڻ وقت ڪم ايندڙ ١هڙا لفظ (فعل)
وجهي خال پورا ڪريو.

۱) آسان هوتل ۽ ڪائڻ وياسيين.

۲) پارتيء ۽ سڀ گنجي نچڻ لڳا.

۳) باس جو غصوڏسي سڀ ھلڻ لڳا.

۴) سچوڏينهن چا رلن ۽ گذاريند؟

۵) آسان ۽ اُٿڻ جو ڏينگه هئڻ گهرجي.

پارت جا مشهور نرتیم.

ڪچي پودي (آندراپردیش)

پرت ناتیم (تامل نادو)

ڪٹکلي (کیرالا)

بئمبو دانس (میزورم)

ساتریه (آسام)

منی پوري (منیپور)

پارت جي ڪجهه مشهور نرتیين جا چتر ڏنل آهن، اُنهن بابت پاڻ چائڻ حاصل ڪري لکو.

پاٹ ڪريان - پاٹ سکان

۱) ڏنگين مان مناسب پهاڪا چوندي خال ڀريو.

(ا) هو سون ئي گهوريو جيمڪو ڪن چني؛ اٽو ڪادو ڪويي مار پئي گابي تي؛ اڳيان ويا وسربي، پويان لڳا
صربي؛ بيهني جوسڀڪو ڪرئي جو ڪير به ڪونهي؛ سوز آهر پير دگهيرجن؛ ٻار تم پيار)

(ب) سائين ڪرسي مان نه پڳي اها سُريش پڳي آهي. اها تم اها ڳالهه تي تم

۲) هاپت، هاڻي تم توکي پنهنجا ساهرا ئي وڻندا تم نه چوندا آهن نه

۳) موڳيل ورتني آهي تنهنجي سهوليت لاءِ نمڪ سچو ڏينهن راند ڪرڻ لاءِ

۴) ڪوقت هو جوشاهو ڪاريءَ سڀ مت مائت دوست اچي گڏبا هئا، هاڻي تم ڪو سُڃاڻي به نتو. سچ

چوندا آهن

۵) پت پنهنجي ڪمائي کان وڌيڪ خرج نه ڪر.

۶) ٻار کي ڏڙڪا نه ڏيو. انهن سان شنو ورتاءَ ڪريو.

۷) ڏنل مثال موجب ياداشت پوري ڪريو.

جواب	جملو	
مان خط لکي رهيو آهيان.	مان خط لكان ٿو.	مثال
	سريش پينگهي تي و هي ٿو.	۱.
	آمڙ آسيس ڏئي ٿي.	۲.
	سريتا سامان ڪڻي إستيشن ڏا نهن رواني ٿئي ٿي.	۳.
	منتری پُل جو مهورت ڪري ٿو.	۴.
	ڳل ردعمل جي ڪريا ڏيڪارين ٿا.	۵.

۱۰. دوستي

میلار ام منگتر ام واسو اٹی (1970 ع - 1902 ع) جو جنم سنڌ جي بنگلديري ۾ ٿيو ۽ ديهانت بیکانير ۾ ٿيو هو. وڏن لاءُ 'سندر ساهنڀه' ۽ پارن لاءُ 'گل ڦل' رسالا اجمير مان ڪيندو هو. سندس سنڌي مشهور ڪتاب آهن مهار اڻو پرتاب، شواجي، پال راماڻ، پال مهاپارت، پال ڪرشٽ، وغيره

ٻڌو، پڙهو ۽ سماجهو.

دوستي اهڙي شي ۽ آهي جيڪا سچي خوشي ۽ جو سبب ٿي سگهي ٿي.

دوستي چا آهي؟ هم خيالي دلين جوميلاپ ۽ پاكيزگي ۽ جو رستو. جتي آزادي نه هوندي، اُتي دوستي رهي نه سگهندوي. دوستي آزاد ملڪ کي پسند ڪري ٿي ۽ ڪنهن حد ڪيل هاطي اندر رهڻ پسند نٿي ڪري. دوستي ڪنهن تکليف کانسواء ڳالهه ٻولهه ڪندي ۽ انجي ڪم ڪار ۾ به بي تکلفي ظاهر هوندي. سچي دوستي اها آهي، جا سببن کانسواء ناراضيو اخنيار نه ڪري. نه ن، بلڪ جي ناراض ٿي پوي، تم به معافي ڏيڻ جي لاءُ تيار رهي ۽ شايد ڳالهه وساري به چڏي.

سچو دوست آزاديءَ سان پنهنجي دل جو ڳجهه کولي ڏئي ٿو، درستي ۽ لاءُ صلاح ۽ مشورت ڏئي ٿو، شتابيءَ سان مدد ڪري ٿو، بهادريءَ سان قدم اڳئي رکي ٿو، بهئي دوست جي لاءُ صبر سان سڀكا مصبيت سهي ٿو، خبرداريءَ سان مقابلو ڪري ٿو، ۽ ساري عمر دوستي ۽ کان نتو مڙي. اهي ئي وصفون آهن جي سچي دوست ۾ هئط گهرجن. انهيءَ ڪري دوست چونڊڻ کان آڳي آسانکي ڏسڻ گهرجي ته اهي وصفون منجھس موجود آهن يا نه. لالچي، زودرنج، مغورو ۽ حاسد ماڻهو چڱا دوست ٿي ڪين سگهنداءَ آهن ۽ اڪثر دغاباز ثابت ٿين ٿا.

حاصل ڪلام، دوست جي چونڊڻ ۾ به گهڻي سنيال رکو ۽ جڏهن يڪڊفعي ڪو دوست گولهي هٿ ڪريو تڏهن

اُنھي ء کان تیسین جدا نه ٿيو، جیسين موت اوھان کي جدا نه ڪري. پر يادر کو تم ڪنهن به صورت ۾ اوھين دوست جي لاء سچائي ء کي چڏي ڏيٺي جي لاء تيار نم رهندو. اوھانجي دوستي ۽ جوبنياد فياضي ۽ سخا تي رکيل آهي ئاُنھي ئا جو هرگز اهو مطلب نه آهي ته اوھين اخلاق جي دائرى کان باهر نڪرو، نه ته اوھان جي دوستي هڪڙي ناپاڪ سازش سماجهي ويندي. روح جي لحاظ تي دوست گويا جازاً پائئر تا ٿين. هُو هڪٻئي سان سڀ ڪنهن ڳالهه ۾ همدردي تا ڪن. محبت نفرت جي نسبت ۾ هن جو هڪڙي ئي قسم جو ميل ٿئي ٿو. هڪڙو بئي کانسواء خوش رهي نتو سگهي ئا نه مان کو هڪڙو اکيلو تکليف ۽ مصيبيت ۾ ڦاسي سگهي ٿو. سچا دوست اهي آهن، جن مان جي هڪڙو بيمار ٿو پوي ته بيو دل ۾ چوي ته ”جي آهي پنهنجو قالب هنجي قالب سان بدلائي سگهان ها ۽ پاڻ تکليف سهي سگهان ها ته چڻو هو.“ سچا دوست اهي آهن جن مان هڪڙي وٽ ڪاشي هجي ته بيو اُنھي ئا جي لاء احتياج وارونه ٿئي.

نوان لفظ

وصفون = خاصيتون	شتابي = خوشي	روح = آتما
حاسد = حسد ڪندڙ	مغورو = گھمندي	زودرنج = چيزاُڪ
اخلاق = چرترا	فياضي = اُدار دلي	دغاباز = دوكيباز
قالب = شرير		ناپاڪ = آپوئر

آپياس

سوال ۱ :- هيئين سوالن جا جواب هڪ ج ملي ۾ لکو.

۱) دوستي چا جو سبب ٿي سگهي ٿي؟

۲) سچي دوستي چا آهي؟

۳) ڪھڙا ماڻهو چڻا دوست ڪين ٿي سگهند؟

۴) دوستي ۽ جوبنياد چا تي رکيل آهي؟

سوال ۲ :- هيئين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

۱) سچو دوست ڪير ٿي سگهي ٿو؟

۲) روح جي لحاظ کان دوست گويا جازاً پائئر ڪين آهن؟

۳) هڪڙو سچو دوست ٻئي سچي دوست لاء جيڪر چا چوڻ چاهي؟

سوال ۳ :- حال ڀريو.

۱) سچو دوست سان پنهنجي دل جو ٻجڻهه کولي ڏئي ٿو.

۲) دوست جي لاء کي چڏي ڏيٺي جي لاء تيار نم رهندو.

۳) اُنھي ئا جو هرگز اهو مطلب نه آهي ته اوھين جي دائرى کان باهر نڪرو.

سوال ۴ :- هيئين لفظن جون صفتون ٿاهيو.

پاڪيزگي، ناراضيو، مغورو، بنيداد، اڪيلائپ

سوال ۵ :- معني ٻڌائي جملن ۾ ڪم آڻيو.

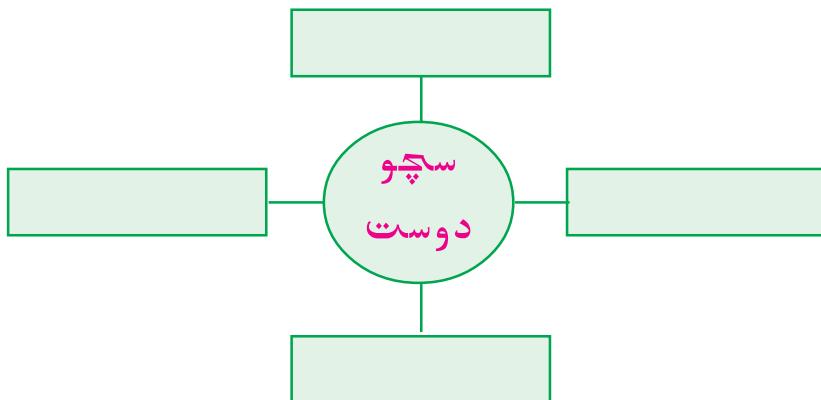
حاطي اندر رهڻ، ناراضيو اختيار ڪرڻ، مصيبيت سهڻ، مقابلو ڪرڻ، دائري کان باهر نڪرڻ.

پورک آپیاس

تکر تي عملی ڪاريه.

سچو دوست آزادي سان پنهنجي دل هڪڙي ئي قسم جو ميل ٿئي ٿو.

الف) ”سچو دوست“ خاصيتون لکو :-

ب) هيٺ ڏفل ستن کي دُرسٽ ڪري لکو.

۱) دوست جي چونڊ ۾ بي پرواهي ڪجي.

۲) سچو دوست راز لڪائي ٿو.

پ) جوڙا ملايو.

الف

۱) شتابي	الف) راز
۲) ڳجهه	ب) گھمندي
۳) مغرور	ب) ادارا
۴) سخا	پ) خوشبي

ب

پ) هيٺ ڏفل لفظن جي ”دوستي ۽ لائق“ ۽ ”دوستي ۽ لائق نه“ ۾ ورهاست ڪريو.

دوستي ۽ لائق نه

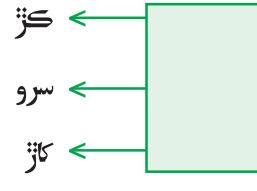
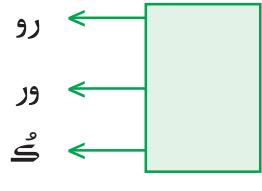
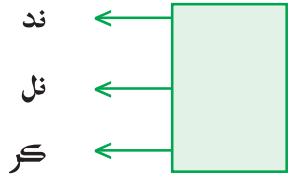
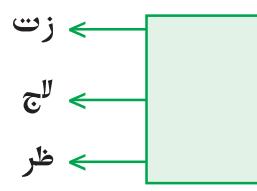
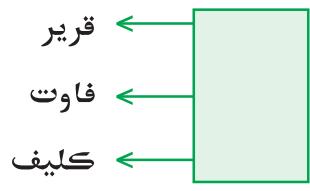
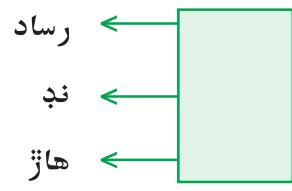
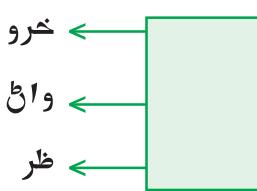
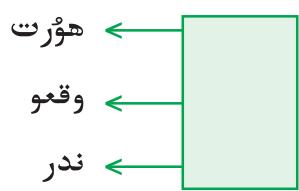
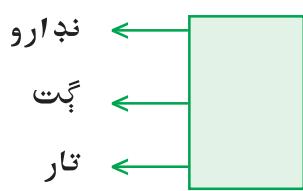
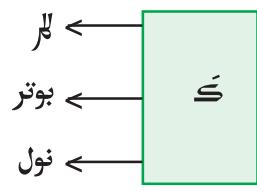
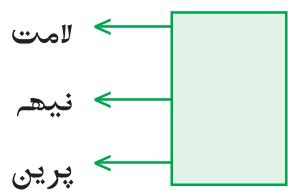
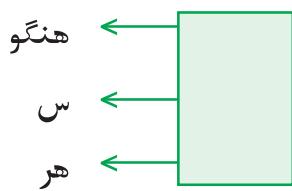
دوستي ۽ لائق

حاسد، مدد ڪندڙ
پاڳ جهڙو، مغرور
همدرد، سوارڻي
ذير جوان، سچيار

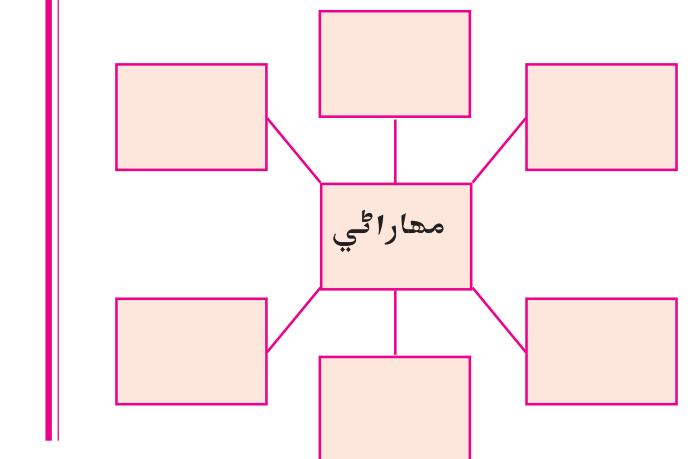
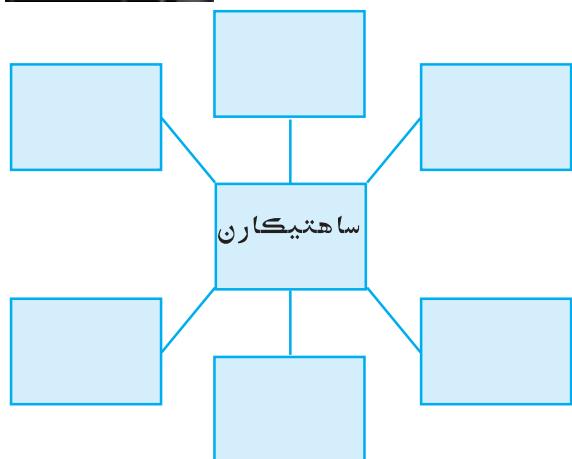
پاڻ کريان - پاڻ سکان.

۱. چوڪندي ۽ مناسب آڪر وجهو جئن معني پرييا لفظ ناهيو.

مثال :-

۲. هيٺ ڏنل لفظن جا آڪر کطي چھه نوان لفظ ناهيو.

۱۱. جهانسي ئە جي را ئىي

۱۰. جېدىش لچاٹي (چنھ سنه ۱۹۳۹ع سندھ) سنڌي پولي جو مايناز عالٰم، ادیب، آلوچک آهي. ڪيئرائي ڪارائنا ڪتاب چپيل ائس 'ريبيوناٹ' ڪتاب تان کنيل. هن سبق ھر جهانسي ئە جي را ئىي جي همت جو سهٺو چتر چتيل آهي.

(منو، نانا، راو گھوڙي تي وڃي رهيا آهن.)

منو بائي : ڏسون ڪير ٿو اڳ وڃي.

(فضا ھر گھوڙن جي هلڻ جو آواز، کن بعد گھوڙي جو ٺو ڪر کائڻ ۽ راو جو هيٺ ڪرڻ.)

رو : آڙي مان مئس!

(منو نانا گھوڙا بيهاري، تيزيءَ سان راو ووت آچن تا.)

منو بائي : چنتا نه ڪر. ڏڪاڪس ڪونهي. رت جلدي بيهجي ويندي.

نانا : هن کي هاڻي گهر ڪيئن وئي هلندا سين، منو؟

منو بائي : هن کي پنهنجي گھوڙي تي ويهاري، إجهو تي گهر وئي هلانس.

رو : آ!

منو بائي : آچ، ونيس راو كي.

(منو بائي راو كي پنهنجي گھوڙي تي چاڙهي گھروڻي آچي ٿي.)

ڪڏينهن هڪ آواز ۽ هاڻندي ۽ ندر بالڪا منو هڪ ڏينهن جهانسي ۽ جي راڻي بطي. جهانسي ۽ جي راڻي، جنهن ديش ۾ سوراچيم استاپن ڪرڻ لاءِ انگريزن جوزبردست مقابلو ڪيو، کين خوب ٿوٽا چٻايا ۽ انهن سان لڙندي لڙندي هڪ ڏينهن ...

(فضا ۾ لڙائي ۽ جي بگلس جو آواز)

لکشمي بائي : ديش جا بهادر ۽ سينانا ڪو جنهن ڏينهن جو آسانکي ڪيتري وقت کان انتظار هو، إه ڏينهن آچ، آچي ويو آهي. آچ، توهان کي إه ٿابت ڪرڻو آهي تم توھين ديش جا سچا سپاهي آهي، ماڪروپي شمع مٿان جان قربان ڪندڙ سچا پروانا آهي. آچ آسان کي جنرل روز جو خطاميyo آهي. جنهن ۾

ڪسردار : چا لکيو اٿائين خط ۾؟

لکشمي بائي : لکيو اٿائين تم راڻي اُن سردارن سميت بي هٿيار اچي پيش پوي نه تم جهانسي ۽ تي پينڪر حملو ڪيو ويندو ۽ انهن اُن سردارن ۾ ديوان لکشمطن را، لالا ڀوڀشي، ديوان جواهر سنگهر، ديوان رگهنا ٿنسنگهر، ڪاكا صاحب موروپينت تامبي، نانا ڀوپتکر، ڪنور خدابخش ۽ سردار غلام غونث خان توبچي جا نالا آهن. بڌايو بهادر، هيئر توهان کي چا چوڻو آهي؟

ڪنور خدا بخش : انگريزن جوزردار مقابلو ڪنداسين. گورن اڳيان اهو ٿابت ڪنداسين تم هندستاني سپاهي ۽ اڳيان دنيا جو ڪوبه يوڏو بهي نه سگهندو.

غلام غونث خان : لڙندا ٽين، پنهنجي ۽ پياريءِ راڻي ۽ جهانسي ۽ لاءِ.

ڪسردار : جيستائين اسانجي شرير ۾ خون جي هڪ بوند به آهي، تيستائين اسان جهانسي ۽ تي دشمنن جوراچ قيام قبول نه ڪنداسين.

لکشمي بائي : شاباس وير شاباس! موئي توهان مان اهائي اميد هئي. آچ اسان کي گورن جوزبردست مقابلو ڪرڻو آهي، انهن جا ڏند کتا ڪرڻا آهن. آچ انهن کي ڏيكار ڻو آهي تم هندستاني سپاهي ملڪ جي شان ۽ پنهنجي سواپيمان لاءِ پنهنجي ۽ جان کي تمام تھ سمجھندا آهن. بهادر، اُٿي لڙو ۽ گورن کي جهانسي ۽ مان تڙي ڪيو. (فضا ۾ جهانسي ۽ جي راڻي ۽ جي جئ، لکشمي بائي ۽ جي جئ ۽ هر مهاديو جا نعا گونججي تا اُتن.)

(كن بعد فضا ۾ لڙائي ۽ جا بگلس پهرين تيز پر پوءِ آهستي دير اڳجي ٿا وڃن.)

ڪآواز : منگل ٢٣ مارچ، ١٨٥٨ جي سهاوني صبح جوروز جي سينا جهانسي ۽ تي ڪاهي آهي. چو طرف هاهاڪار مچي وييو، يڌ جا باجا چو طرف گونججي اُٿيا ۽ هڪوار گونججي اُٿيون اهي پهاڙيون ۽ ماٿريون هر هر مهاديو جي نعرن سان. پينڪر لڙائي شروع ٿي ويني. هڪ پاسي هئي جنرل روز جي وشال سينا ۽ پاسي هئا جهانسي ۽ جا بانڪا بهادر، ديش مٿان مري متجمڻ وارا سچا سپاهي.

(فضا ۾ بگلس، گھوڙن جي ٿاپ ٿاپ، بندوقن ۽ توبن جي پينڪر آوازن سان گڏوگڏ هر هر مهاديو، لکشمي ٻائي ۽
جي جئم جو گڏيل آواز ٻڌڻ ۾ پيو اچي.)

لکشمي ٻائي: شاباس ويرو! اچ گورن جو بهادريءَ سان مقابلو ڪريو. انهن اڳيان اهو ثابت ڪريو ته جهانسي ۽
کي هت ڪرڻ ڏائي هت جو کيل ڪونهي. مانا توهان کي اجوکي ڏينهن لاءِ ئي جنم ڏنو
آهي. توهان پنهنجي ماڻ جي كبير کي بدنام نه ڪجو. ڪڏهن نه ڪجو.

رگهوناتسنگه: اسانجي زنده هوندي جهانسي ۽ کي ڪير هت لائي نه سگهندو، ٻائي جي.

لکشمي ٻائي: شاباس.

(فضا ۾ پينڪر يد - گھوڙن جي ٿاپ ٿاپ سان گڏوگڏ سپاهين جون دانهون ڪيڪون ۽ هر هر مهاديو جا نعا).

سندر: جنرل سرهيو روز جي سينا اڳيان، اسانجي ماڻهن جا پير ٿڙکي رهيا آهن، مهاراڻي.

لکشمي ٻائي: پرواه ناهي. اسانکي اچ سرهيو روز جي سينا جوزبردست مقابلو ڪرڻو آهي. اجوکي لڙائي ۽
جيڪي به شهيد ٿيندا، انهن کي سرڳ جو سکم نصيبي ٿيندو.

(لڙائي ۽ جو آواز)

سندر: مگر.....

لکشمي ٻائي: مگر پگ ڪجهه به نه. اسانکي پنهنجو فرض پورو ڪرڻو آهي. هر سندي ڪم ۾ سنكٽن
جو سهرش مقابلو ڪرڻ ۽ ويرتا آهي. پڳوان ڪرشن گينتا ۾ ڪين چيو آهي ته اسان کي صرف ڪم ڪرڻ جو
اذكار آهي. ڪرم جي اچا ڪرڻ جونه. اسان لاءِ اها خوشيه جي ڳالهه آهي جو جنتا اسان سان آهي. جنتا ئي
سڀ ڪجهه آهي. جنتا امر آهي.

جواهرسنگه: مهاراڻي

لکشمي ٻائي: هي ۽ لڙائي تيسنائين ختم نه ٿيندي جيستائين اسيين سواديin نه ٿيا آهيون، گورن جوراچ ختم
نه ٿيو آهي. گورن جي خاتمي سان ئي هن يد جو انت ايندو. تيسنائين هڪ نه بيو، پيو نه ٿيون
هن لڙائي ۽ کي زنده رکندو ايندو.

(فضا ۾ بندوقن، توبن ۽ گھوڙن جي ٿاپ ٿاپ جو آواز.)

جواهرسنگه: مهاراڻي، هڪ وينتي آهي.

مهاراڻي: جلدي چئم.

جواهرسنگه: مهاراڻي، هيئنر هتان پچي ويٺڻ ۾ سياڻپ آهي. پچي، وري طاقت جمع ڪري مقابلو ڪبو.

لکشمي ٻائي: مگر اها ته ڪمزوري آهي.

جواهرسنگه: مهاراڻي، اها ڪمزوري نه، اها ته راچنيتي آهي.

لکشمي ٻائي: ليڪن هي ۽ غريب پرجا، هي ۽ اتياچار.....

- جواهرسنگه** : اسانجی هوندي انهن جا هي اتياچار گهتبها كين، پاڻ وڌي ويندا.
- لکشي پائی** : تون نيء ٿو چوين، دشمنن جي ٿولي ڪي پري ڏكى، اسین وچئون نكري ٿا هلون.
- جواهرسنگه** : جي سرڪار!
- (انهيء وقت توب چتن چو پينڪر آواز)
- ناناپپتڪر** : (دكم وچان) مهاراٽي، سچو پستڪاليه جلي خاك ٿي ويو.
- لکشي پائی** : (اتينت پيزا وچان) اوه! پستڪاليه!! اسان جو سچو ساهت جلي خاك ٿي ويو. جنهن ساهت جي اڀاس لاء دور دور کان وديار ٿي هتي ايندا هئا. اهو ساهنير! اوه، اهي ويد پراٽ، شاستر ۽ اڌهاسڪ گرنڌ. نانا، هي گورن چا ڪري ڇڏيو.
- ناناپپتڪر** : (اَللهم بِدَلَائِي) مهاراٽي، تو هان ٿکجي پيا هوندا ... ٿورو وقت جيڪر آرام ڪريو.
- لکشي پائی** : آرام؟ اچ؟ نانا، هي آرام جون سنگرام جو وقت آهي. اچ سوراچيه لاء لٽُوْ مِرْطُو آهي.
- (يڪاينك بندوقن ۽ توبن چتن چو آواز)
- ديشمڪ** : هي تم دشمن چئني طرفن کان توبن جي ورشا ڪري رهيا آهن.
- نانا** : آه! ... ديش دروهي پير علي ۽ دولها جو جيڪڏهن وشواس گهات نه ڪن ها تم اچ اسان جي هي ۽ حالت نه هجي ها.
- لکشي پائی** : (اُنكى وچ ۾ ڪتى) هي وقت فضول ڳالهين ويائڻ جو ڪونهي. بهادر بُلجي مقابلو ڪريو. اچ دشمنن کي ڏيڪار ڻو آهي تم جهانسي ۽ جا جوان، دشمنن ۽ وديشين جو سر ڪچلن چڱي ۽ طرح چاڻندا آهن.
- (فضا ۾ گھوڙن جي ٿاپ ٿاپ، سپاهين جون دانهون ڪيڪون، هر هر مهاديو جا نعر)
- (هڪ آوازء مهاراٽي جهانسي دشمنن جوزوردار مقابلو ڪندي، پنهنجن بن چئن سردارن سان اڳتى وڌي. پر وڌندي هڪ هند ...)
- سندر** : جواهرسنگه، هو تم ڏسو مهاراٽي ۽ جو گھوڙو نالي ۽ ڦاسي پيو آهي ۽ دشمن هن کي چو طرف گھيري ويا آهن.
- جواهرسنگه** : ديشمڪ، گھوڙا پوئتي موتايو. مهاراٽي ڪي دشمن گھيري ويا آهن.
- (فضا ۾ گھوڙن جي ٿاپ ٿاپ)
- جواهرسنگه** : (زور سان) خبردار جي اڳتى وڌيا.
- (فضا ۾ بڌ جا آواز)
- سندر** : (قدوساه پيري) اوه، مهاراٽي، هي چا ٿي ويو.
- ديشمڪ** : (دكم مان) مهاراٽي ۽ جو سرير تم خون سان لٺ پٺ ٿي ويو آهي. اوه، يڳوان!
- جواهرسنگه** : تون مهاراٽي ڪي سنپال سندر. مان هنن سان پجي ٿو وٺان.

- (تلوارن جي ٿکرچڻ، ڪن ماڻهن جي ڪرڻ ۽ انهن جي دانهن جو فضا ۾ آواز) سندر : (دکه وچان) مهاراڻي، هينئر اسانجو چا ٿيندو مهاراڻي؟ لکشمی پائی :
- (آهستي) گھبراء نه سندر. اج منهنجو جيون سقل ٿي رهيو آهي. ڪيتري وقت کان، جيڪو ڏينهن ڏسٹ لاءِ سڀني ۾ سڪساندي ويٺي هئس، اهو اج اچي ويو آهي ... اچوکي ڏينهن ... توکي غم نه خوشي ڪرڻ گهرجي سندر ... سندر : (بيڪد دکه مان) مهاراڻي ...
- چواهر سنگه : ڪانئر پڇي ويا. سندر، مهاراڻي ۽ جو ڪھڙو حال آهي، هينئر؟ سندر : (سدڪا پريندي) توهان خود ڏسوس نه! چواهر سنگه :
- (دکه مان) اوه، هي چا ٿي ويو ... (تورو وقت نرسي) سندر، مهاراڻي ۽ کي قابو ڪر نه هيٺ گاهه تي سمهاريونس ... ديشمڪ :
- لکشمی پائی : (چچريل پر شافت آواز ۾) بس، گھبرائڻ جي ڪا ضرورت ڪانهي. اوه! (تكليف وچان ڪراهي ٿي اُڻي.) (روئڻ ۽ سڏڪن جو آواز)
- لکشمی پائی : (ڪراهي) وير ديشمڪ، تنهنجي اکين ۾ آنسون! اوه! سوبه اچوکي ڏينهن!! توکي سونهين نتو سردار.
- (فضما ۾ وري سڪين ۽ سڏڪن جا آواز) ديشمڪ :
- لکشمی پائی : منهنجون به إچائون آهن سردار. هڪ تم سورا جيمه لاءِ جان قربان ڪرڻ کان ڪڏهن نه ڪيبائچو ۽ بيو (آه پري) مان پنهنجو پت دامودر، سندر کي سونپڻ ٿي چاهيان ... سندر!
- سندر : (روئندي) مهاراڻي ... لکشمی پائی :
- لکشمی پائی : منهنجي ڪمار جي ... ڪاطداري چڱي ۽ طرح ڪچ. (دکه وچان ڪراهڻ) ديشمڪ :
- لکشمی پائی : مهاراڻي، توهانجي هن وهنڌ لعل لعل خون جو قسم، اسان توهانجي آگيا ڪڏهن نه وساريند اسيئن. اسان کي توهان جي خون جي هڪ بوند جو پورو پورو حساب چڪائڻو آهي.
- چواهر سنگه : مانا جي، مان توهان جي چرنن جو قسم ڪڻي ٿو چوان، جيستائين منهنجي شريبر ۾ خون جي انتم بوند به باقي آهي، مان لڙندس پنهنجي جهانسي ۽ لاءِ ... پنهنجي ديش لاءِ ... سندر (سڪيون پري) مهاراڻي ...
- لکشمی پائی : روء نه سندر ... روء نه ... هھڙو موٽ ... سڀني کي نه ملندو آهي ... سندر ... مونکي ... هنتي ... فخر

آهي ... (ھچکي) الوداع ... هر هر مهاديو ...

(مهاراٽي جي ڪند هيٺ ٿيٺ جو آواز)

(سڀني جوروئي ... سڏڪن جا آواز ڏيري ڏيمما پئجي ٿا وڃن.)

(ھڪ آواز ۽ اهڙيءَ طرح ١٢ جون ١٨٥٨ ۾ مهاراٽي جهانسي، هن کن پنگر سنسار مان پر لوڪ پداري. اج به گواليار ۾ انهي جڳهه تي مهاراٽي جو يادگار فائمر آهي ۽ هزارين ماڻهو هر سال هتي اچي پنهنجي شزاداني ارپت ڪندا آهن.)

(دكميه سنگيت)

نوان لفظ

مقابلو ڪرڻ = منهن ڏٻڻ

شمع = جوت

ٿڻ = رواجي

سوادين = آزاد، مڪت

ڦو ڪرائڻ = ڦڪو ڪائڻ

ٿو ڇبائڻ = سڀكيت ڏيڻ

قيام = هرگز

خاك ٿيڻ = متجي وجڻ

ڪيبائڻ = نتائڻ

ڊرو ڦئجي وجڻ = ڦڪي وجڻ، هيسبجي وجڻ

فضا = ماحول

ندربي = ڊپو

ڏند ڪتا ڪرڻ = هارائڻ

آپياس

سوال ۱ :- هيٺين سوالن جا جواب لکو.

۱) گهايل راو کي ڪير وٺي آچي ٿو؟

۲) جهانسي جي راٽي کي ڪنهن جو خط مليو؟

۳) راٽي لکشمي ٻائي ڪنهن جا ڏند ڪتا ڪرڻ جي ڳالهه ڪري ٿي؟

۴) ناناپوتڪر راٽي کي ڪھڙ دکه پريو سماچار ڏنو؟

۵) مهاراٽي جو گھوڙو ڪٿي ڦاسي پيو؟

سوال ۲ :- هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

۱) جهانسي ۾ ھاهاڪار چو مچي ويyo؟

۲) جواهر سنگهه مهاراٽي کي ڪھڙي وينتي ڪري ٿو ۽ چو؟

۳) مهاراٽي آخر ۾ پنهنجيون ڪھڙيون به ڀاڻون ظاهر ڪريتني؟

سوال ۳ :- هيٺيان جملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن؟

۱) ”توهين ديش جا سچا سپاهي آهيyo؟“

۲) ”لڙنداسين، پنهنجي پياريءَ راٽي جهانسي لاءِ.“

۳) ”وري طاقت جمع ڪري مقابلو ڪبو.“

۴) ”توهان ٿكجي پيا هوندا ... ٿورو وقت جيڪر آرام ڪريو.“

۵) ”توهان خود ڏسوس نه!“

سوال ۴ :- هینین اصطلاحن جي معني لکي جملن ھ کم آڻيو.
نوکر کائط، مقابلو ڪرڻ، توٽا چبائط، تاک ٿيڻ، ڊرو پئجي وڃڻ

سوال ۵ :- هينين لفظن جا خد لکو.
آڳيان، بهادر، آفت، ختم، دک، غم
سوال ۶ :- ساڳيءَ معني وارن لفظن جا جوڙا مليو.

ماحول	ندر
رواجي	فضا
بي ڊپو	ٿڳ
آزاد	شمع
سوادين	جوت

سوال ۷ :- ماستر، شاگردن کي ڪردار ڏيئي ڏنل قصو نائي روپ ۾ پيش ڪرڻ لاءِ چوندو.

پورڪ آپیاس

۱) ڏنل فقري تي عملی ڪم.

هڪ آواز - منگل ۲۳ مارچ، ۱۸۵۸ جي سهاوني صبح ... مری متجمڻ وارا سپاهي ...

آلف) برئکيت ۾ ڏنل هدايت موجب جواب لکو :-

۱) چوطرف هاهاڪار مچي ويو.

(زمان مستقبل ۾ بدلايو.)

۲) پينڪر لڙائي شروع ٿي ويئي.

(صفت ڳولهي، اُها واپرائي نئون جمل ئاهي لکو.)

ب) اُهي لفظ ڳولهيو ...

۱) هڪ آنگريزي لفظ

۲) شهر جو نالو

۳) قدرتي آستان

۴) سنگيت جو ساز

ب) هڪ سٽ ۾ جواب لکو.

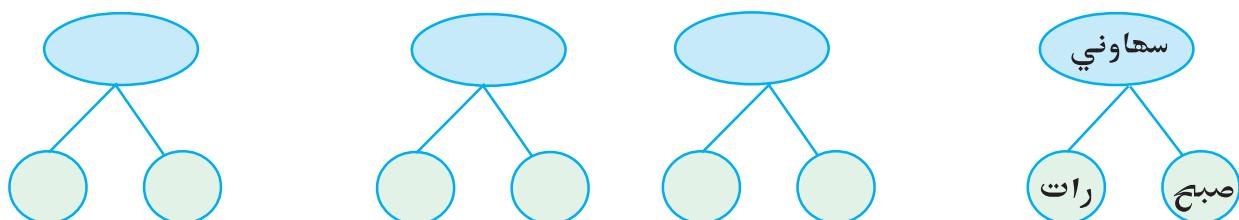
۱) جهانسي جا سپاهي ڪيئن هئا؟

۲) جنرل روز جي سينا جهانسي مٿان ڪڏهن چڙهائي ڪئي؟

پ) ڏنل مثال موجب (۱) ۽ (۲) گولن جا لغظ ملايو :-

مثال :

(۱) یارت کي آزاد ڪرائڻ لاءِ ڪيترن ڀارتواسين پاڻ موکيو. ڪيترن پنهنجي جان به قربان ڪئي. توهان کي چاڻ هوندڙ آهڙن آزاديءَ جي پروانن جا نالا لکو. اُنهن مان ڪن به ٻن جي چاڻ حاصل ڪري لکو.

(۲) هيٺين جملن مان ڦميير، فعل ۽ اسم چونديو.

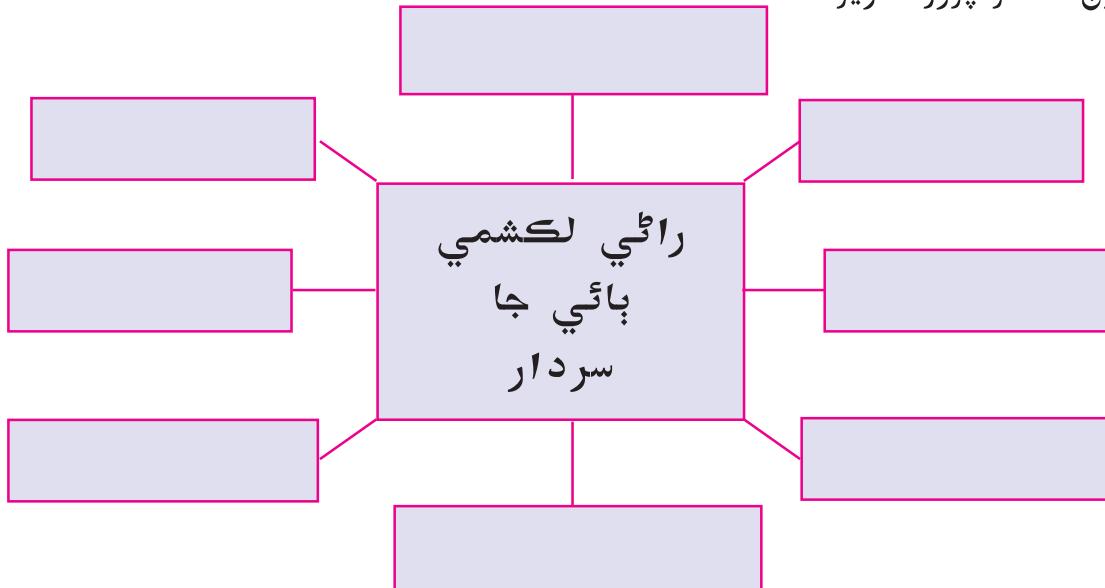
(۱) آچ، آسان کي جنرل روز جو خط مليو.

(۲) هر سٺي ڪم ۾ سنڪت ايندا آهن.

(۳) مهاراڻي، توهان ٿڪجي پيا هوندا.

(۴) منهنجون به إچائون آهن سردار.

(۵) هيٺيون خاكو پورو ڪريو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

۱. هيٺ ڏنل ٿڪر ۽، برئٽيٽ مان مناسب لفظ چوندي خال ڀريو :-

(راز، مقابلو، لشکر، تکليغون، ويچار، ڪاغذ، ڪتاب، ساڳر، زنده، سفر)

زندگي چا آهي؟ اُن جي باري ۾ ماڻهن جا الڳ الڳ آهن. ڪن جو ويچار آهي تم زندگي هڪ سنگرام آهي جتي سهسيين سهڻيون پون ٿيون، مصبيت جو ڪرڻو پوي ٿو.

مشهور ليڪ شيكسپير زندگي ۽ جي ناڻكجي تختي سان ڪئي آهي. سنت ڪبير موجب زندگي هڪ جي بيزني آهي. ڪي زندگي ڪي سكن جو ڪري سمجھن ٿا ته ڪي دکن جي ڪاڻ ڪري ٿا سمجھن. ڪي زندگي ۽ جي پيٽ سان ڪن ٿا. پر زندگي ۽ جو سچو قرباني ۽ جي ڪمن ۾ سمايل آهي.

۲. توهنجي اي راهي ۽ صفائي ۽ بابت نگرسيو ڪي خط لكو.

۳. ڊڪشنري ۽ جي مدد سان لفظن جي معني ڳولهي جو ڙا ملايو :-

ب

- ۱) خبر، چاڻ
- ۲) غلام
- ۳) مالڪ
- ۴) آڻ بڻت، دُشمني
- ۵) خوشي
- ۶) لاڳاپو
- ۷) بڪريو، آجايو ڳالهايندڙ
- ۸) بنا ڏندن جي
- ۹) پشچم، او له
- ۱۰) عزت

الف

- ۱) ڪلفت
- ۲) پڳه
- ۳) پٽوڙ
- ۴) سمق
- ۵) پٻو
- ۶) ذوق
- ۷) والي
- ۸) جلينب
- ۹) اٽصال
- ۱۰) مغرب

۴. 'يڪ تندريستي هزار نعمت'، إن چوڻي تي روشنی وجهو.

۵. گفتگو لکو :- ۱) گرا هڪ ۽ پوستمئن ۲) ٿيچر ۽ شاڳر (آمدريفت جي قادعن بابت)

١٢. کی اتھاسک آستان

داکٹر سریش گزرسوری (جنم : ۱۹۴۵ع) برکر و دوان آهي. هن جا مرہتی پاشا ۾ "پریچت مهاراشتر" ۽ "دیش پر دیش" کتاب شایع تیا آهن. پڑی یونیورسٹی مان داکتوریت ملي ائس.

هن سبق ۾ مهاراشتر جي کن اهڙن اتھاسک جاین جي چاڻي وئي آهي جن جي عام ماڻهن کي گھت خبر آهي.

ٻڌو، پڙهو.

رام ٿيڪ

رام ٿيڪ ناڳپور ضلع جو هڪ اتھاسک آستان آهي. هتي تکريءٰ تي ڀڳان رام، لڄمنڻ ۽ سينا جا سندر مندر آهن. ان ڪري هن آستان کي رام ٿيڪ سڏيو وڃي ٿو. اهي مندر ڏسٽ وٽان آهن. هتي رام نومي، ڪار تک پور ڦما جي شپ ڏينهن تي ميلو ڳندو آهي، هزارين شردارلو ڪتان - ڪتان ڪاهي ايندا آهن.

هتي ڪاليداس مهاڪاويه ميگھدوت جي رچنا ڪئي هي. هتي ڪوي ڪاليداس جو سندري يادگار پڻ بريا ڪيو ويو آهي. ان ڪري هن آستان جي اتھاسک اهميٽ آهي.

رام ٿيڪ

سنڌو درگه قلعو

پهرين ميء ۱۹۸۱ مهاراشتر دوس تي ٻن نون ضلعن کي مهاراشتر ۾ شمار ڪيو ويو. تن مان هڪ آهي سنڌو درگه ضلعلو جو اصل ۾ رتناگري ضلعي جي ڏاڪڻي حصي ۾ هو. اهو ضلعلو سچي مهاراشتر ۾ نندي ۾ فندو آهي، جنهن جي ايراضي اٽكل ۵۰۰۰ چورس ڪلوميٽر آهي. هن ۾ سٽ تعلقاً آهن.

سنڌو درگه قلعو

سنڌ ۱۶۶۴ع گرتي نالي ٻيٽ تي ۱۴۸ ايكڙن جي ايراضي ۾ ويد مندر اُچار ڻ شنك ناد وچائڻ سان هن قلعي جو مهورت ڪيو ويو. هن جي پٽين جي اوچائي ۳۰ فوت ۽ ۱۲ فوت آهي. هن قلعي جي خوبي اها آهي جو سوري

پارت ۾ صرف انهي ئي قلعي اندر شواجي مندر جي استاپنا ٿيل آهي. اهو مندر چترپتی راجرام مهاراج ڦهر اي ويو. هن ۾ شواجي مهاراج جي ڪاري پٽر مان ٺهيل مورتيءٰ جي اجا تائين پوچا ٿيندي رهندی آهي. بي خاص ڳالهه اها آهي جو شواجي مهاراج جي بحرى فوج انهي ۽ قلعي ۾ رکيل هئي جنهن ڪري شواجي ۽ جي پٽلي

شواجي مهاراج مندر

کي هر سومر تي خلاصي ٿوپي پھرائي ويندي آهي. هر سال رام نومي ۽ شو جينتي جي شپ موقعي تي هتي وڏو ميلو لڳندو آهي.

سنڌو درگ کي قدرت جي گود ۾ وسیل هئط سبب "ڪونڪن جي ڪئلیفورنيا" ڪري سڏيو ويندو آهي.

امبريلا فالس (آبشار)

پندار دارا دئم

محاراشتر جي احمدنگر ضليعي ۾ هي ۽ شهر ٿي هوا کان مشهور آهي. هتي ارتري ڏنڍي آهي جنهن تي وڌي ۽ اوچائي ۽ تي هڪ مضبوط بند ٻڌل آهي. هت هڪ پاڻي ۽ جو آبشار پڻ آهي جنهن مان سچ جي روشنی پوڻ ڪري ست رنگ نظر ايندا آهن. اهڙي دلڪش نظاري کي ڏسي سيلانين جا نبيٹ ٺري پوندا آهن. هن جي هڪ پاسي امرتيسور نالي هڪ جهونو مندر آهي جنهن جي سنتراشي ڏست ونان آهي.

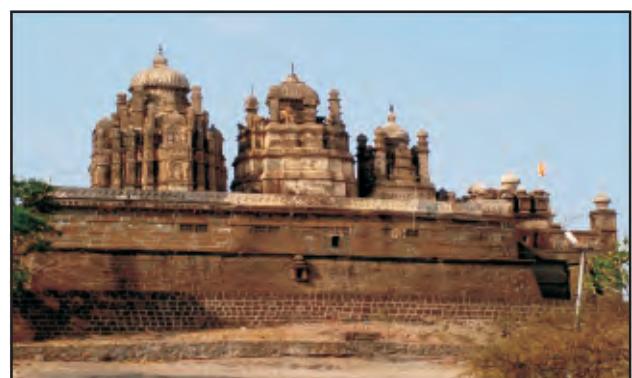
پندار دارا بند وٽ هڪ سرڪاري گيست هائوس ۽ ياترين جي رهٽ لاءِ هڪ قرمشا لاض ۾ آهي. پندار دارا اكتپوري ۽ کان چاليهن ڪلوميترن جي مفاصلی تي آهي. هتي سيلانين جي گهڻي پيز نه هئط سبب هي ۽ شهر هواخوري ۽ لاءِ ايڪانت واري جاء آهي. هن ڏنڍي پيرئي ڀاڳي ضليعي مان آئيندنه جون ڪيتريون اميدون رکي سگهجن ٿيون.

پاليشور مندر

أمرتيسور مندر

پاليشور مندر پوني کان اٽكل ٥٠ ڪلوميترن جي مفاصلی تي هزپسر ۽ ارلي ڪنچن وارورستو اور انگهيندي ساجي پاسي هڪ لوه جي لوز هي اندر قلعوي وانگر ڏست ۾ ايندڙ، پهازي ۽ تي پوليشور مندر استاپن ٿيل آهي. پري کان اهو مندر هڪ پهازي ۽ وانگر ٿو ڏست ۾ اچي جنهن جو سنتراشي ۽ جو ڪم تعريف جو گو آهي. اهو پراچين ڪال جوشو مندر آهي : ان ۾ مهاديو جو پند خاص اهميت ٿور کي. ڀڪن کي اهو عقيدو آهي تم شو پند تي چاڙهيل پرساد ديوانا سويڪار ڪندو آهي ۽ باقى بچيل پرساد ڀڪن ۾ ورهايو ويندو آهي. هتي هاڻي پيرپور پاڻي ۽ سبب ساوڪ نظر ايندي آهي ۽ ڪلئي واناور ۾ ويهي سڪ ۽ آفند ماڻي سگهجي ٿو.

پاليشور مندر

نوان لفظ

ايراضي = پکيزه	ڪارٽڪ = ڪتي ۽ جو مهنو	اتھاسڪ = تاريختي
دلڪش = موھيندڙ	خلاصي = جهاز تي ڪم ڪندڙ ماڻهو	بڪري = درياهي
پند = مورتي	تعريف جو ڳو = ساراه جو ڳو	استاپن ڪرڻ = برپا ڪرڻ
نيط نري پيوڻ = خوش ٿيڻ	واتاوري = وايو مندل	عقيدو = وشواس
سنگتراشي = پٿر تي اُڪريل نقاشي	آٻشار = متاهينءَ تان وهندڙ پاڻيءَ جو وهڪرو	

آپياس

سوال ۱ :- هيئين سوالن جا جواب هڪ ج ملي ۾ لکو.

۱) رام ٿيڪ ڪتني آهي ئهتي هزارين شردالو چو ايندا آهن؟

۲) شواجي پتلني کي هر سومرتني خلاصي ٿوپي چو پھرائي ويندي آهي؟

۳) پندار درا ڏسٽ لاءِ سيلاني چو تا اچن؟

۴) پيگتن جو پليشور مندر بابت ڪھڙو عقيدو آهي؟

سوال ۲ :- هيئين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

۱) رام ٿيڪ تي اهو نالو چو پيو؟

۲) رام ٿيڪ جي انجاسڪ اهميت ڪھڙي آهي؟

۳) سندودرگ جي خوبوي ڪھڙي آهي؟

۴) سندودرگ کي ڪونڪن جي ڪئلڊفورنيا چو ڪري چوندا آهن؟

۵) پندادر آٻشار دلڪش چو آهي؟

۶) پندادر اينڊپوريءَ کان ڪيتروپري آهي؟

۷) پليشور مندر پري کان ڪيئن ڏسٽ ۾ ايندو آهي؟

۸) پليشور ۾ ساوڪئي ساوڪ چو نظر ايندي آهي؟

سوال ۳ :- هيئين لفظن جا خد لکو.

جهونو، ويڪر، خوبوي، بڪري، شڀ، پري، سويڪار

پورک آییاس

ا. سندو درگه قلعو

سڏيو ويندو آهي.

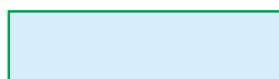
الف) هيٺيان چوئکندا پورا ڪريو.

ا. سندو درگه قلعي جي مهورت جي تاريخ

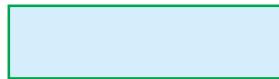
ا. سندو درگه جي قلعي جي پتنين جي اوچائي

ا. سندو درگه هر سال ميلمي جا شيء ڏينهن

ا. شواجي جي پتلني کي هر سومرتني پهرين توپي

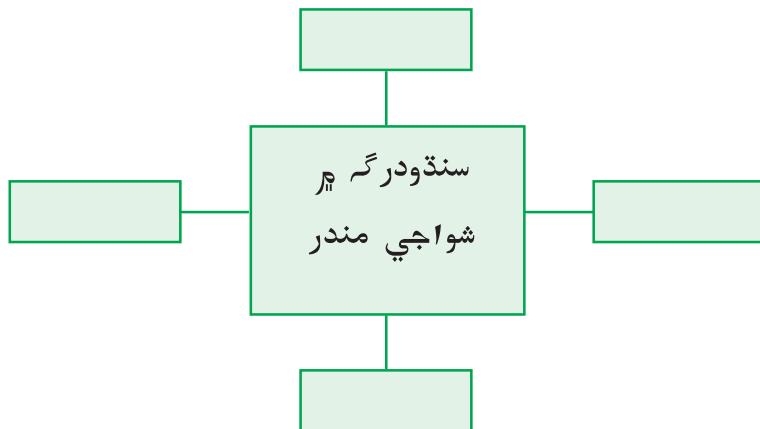

ا. سندو درگه جو ٻيو نالو

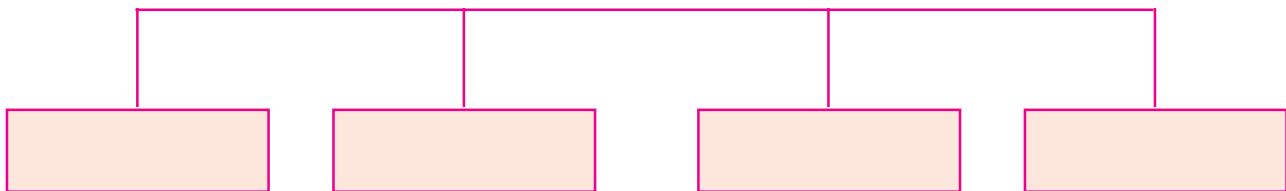
ا. مهاراشتر جو نندي ۾ نندو قلعو

ب) شواجي مندر لاءِ هيٺيون خاكو پورو ڪريو.

۲. هینيون خاكو پورو ڪريو.

پندار دار جون خاصيتون

مسئلن کي منهن ڏيو

۳. هينيين حالتن ۾ توهين چا ڪند؟

۱. بار ڏکو ڪاڌو تم

۲. گئس سلينڊڙ مان گئس نڪڻ جي بانس آچي تم

۳. تمام پيڙ ۾ توهنجي ڏاڍي جو دم گهنجڻ لڳي تم

۴. توهان جي پرواري گھر ۾ باهه لڳي تم

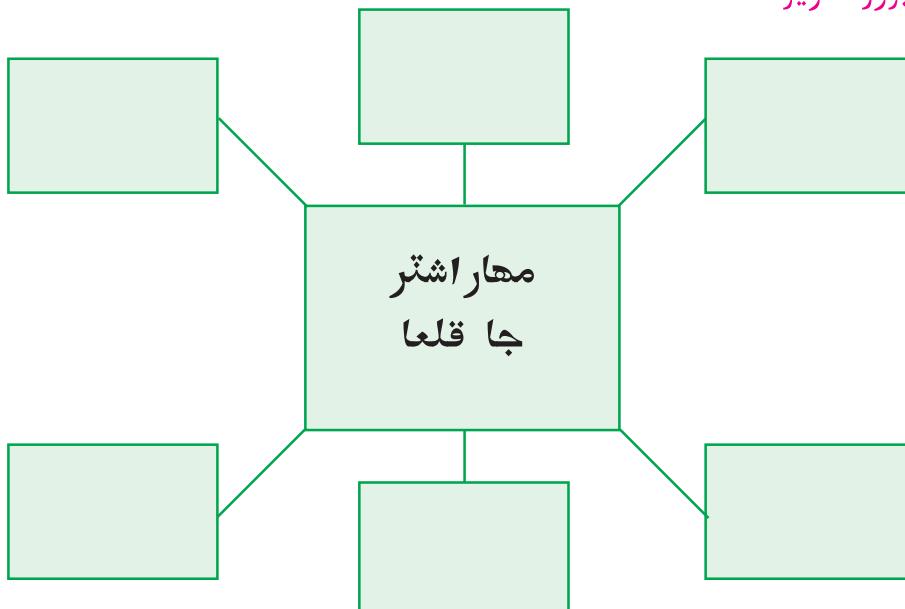
۵. توهان جو آدار ڪارڊ گرم ٿي ويو آهي

۶. اسڪول ۾ وقت تي پھچڻ آهي، پر توهنجي بس گُسي ويئي

۷. توهنجي ماڻ بيمار آهي

۴. پنهنجي دوست يا ساهيءَيٰ کي مهاراشتر ڪنهن به خاص إتحاسڪ سئر بابت آحوال ڏيندي خط لکو.

۵. هينيون خاكو پورو ڪريو.

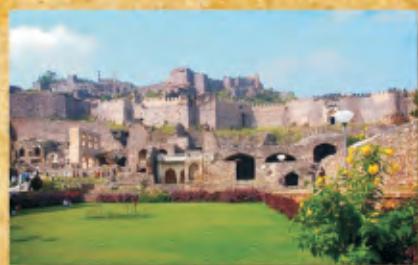

مشهور قلعا

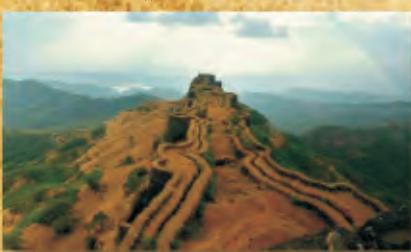
ڏسو جاچيو ۽ بدائيو

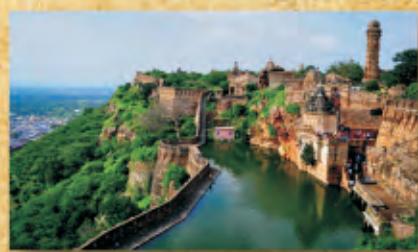
لال قلعو (دھلي)

گولكوندا قلعو (تيلنگانا)

راجبگرڙه قلعو (મھاراش્ત્ર)

چتوڙ ڳڙه قلعو (راجستان)

ميهران ڳڙه قلعو (جوڏپور)

آمير قلعو (جيپور)

جهونا ڳڙه قلعو (راجڪوٽ)

گواليلر قلعو (مديه پرديش)

● ڏنل قلعن جي بابت انترنيت ذريعي چائ حاصل ڪريو ● موقعو مليٹ تي اُنهن جو سئرپٽ ڪريو.

نظم

ا. ناري

نيلم چاپڙيا هڪ ڪامياب ليڪپرر، آدرش آريه سماجي سيوڪا، حڪمت جي هنر ۾ چاهه رکندڙ سنڌي ٻولي ۽ ساهتيهه جي شيوا ۾ لڳل شخصيهت آهي. هن بيت ۾ آدرش ناريَ جا گٽ پڏا يَا اٿس.

ٻڌو. ڳايو.

او جيجل! تون آپلا ناهين؛
ڇو ويچاري ٿي ڪونائين؟
پنهنجي اف سٺي آنچل ۾؛
ڇو ٿي ٻين جو گند سمائين.
تون درگا، تون چنديء آهين؛
ڪوبه نه تنهنجي ٻڌي پكار.
اٿي آمز تون پاڻ سنيار؛
ناز ڪري توتوي سنسار.
آهين سڀُ تون، ٿي تيار؛
اُٿ او آيل! همٿ ڏاڻ.
پنهنجي هستي ڪر بيدار؛
قدمن ۾ ڪرندء سنسار!

نوان لفظ

ویچاری = نماٹی	آپلا = بی سهاری	ماتا = جیجل =
درگا، چندی = دیوین جا نالا	خرابی = گند =	
بیدار = سچاگ	هستی = وجود	فخر = ناز =

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب ھے جملی ھر لکو.

۱) ناريء کي چا کونيو وڃي ٿو؟

۲) ڪھڙين ديوين جوروپ ناري آهي؟

۳) سنسار ناريء تي ڪڏهن ناز ڪندو؟

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ھر لکو.

۱) اچکلھ سماج ناريء کي چا ٿو سمجھي؟

۲) ناريء جي قدمن ھر دنيا ڪڏهن ڪرندی؟

سوال ۳ :- بيت جي آذار تي ستون پوريون ڪريو.

۱) چو گند سمائين؟

۲) اُتي سنسار.

۳) پنهنجي سنسار.

سوال ۴ :- هر آوازي لفظي جوڙا لکو.

مثال : فاهين - آهين.

سوال ۵ :- بيت جي آذار تي "ناري" موضوع تي پنهنجا ویچار لکو.

پورڪ آپیاس

۱. شعر بند تي مشغوليون.

او جيجل! ناز ڪري تو تي سنسار.

(الف) شعر بند مان ستون ڳولهيو جن جو لاڳاپو هيٺ ڏنل ستون سان هجي.

۱) دنيا کي تنهنجي مثان فخر آهي.

۲) تون مجبور نه آهين.

ب) هڪ سٽ ۾ جواب لکو.

۱) ناريءا جا جدا روپ ڪھڙا بيان ڪيل آهن؟

۲) ناري پنهنجي آنچل ۾ چاشي گڏكري؟

ب) لفظ ڳولهيو.

۱) به سائي معني وارن لفظن جا جوڙا.

۲) به هنديء بولي ۽ ۾ به ڪم ايندڙ لفظ.

۳. ناريءا جا ڪھڙا علحدا گُلط آهن؟

۴. ”آچ جي ناري“ وشيه تي پنهنجا ويچار لکو.

۵. منهنجي ماڻا ان وشيه تي مضمون لکو.

۶. هيٺ دنيا جي مشهور ناريءا جون تصويرون ڏنل آهن. اُنهن بابت إنترنيت ذريعي چاڻ حاصل ڪريو.

۲. یاد توکی ٿو ڪریان

(شاعر نارائی شیام (1922ع - 1989ع) جدید سندی شاعری جی پھرین صفحہ شرکت کندڙ شاعر نارائی شیام جو فالوب شامل آهي. شاعری جی هر صنف تي قلم آزمائی کندڙ شیام جامکیه کتاب آهن رنگر تي لهر، روشن چانورو، بوند لهرون سمند، ذات ۽ حیات - یا گوپھریون، ذات ۽ حیات - یا گوپھریون، روپ مایا، شخصیت ۽ شاعری. هي ڪوتا' رنگر تي لهر، مان کنیل آهي.

زندگی جی راهه ۾ دوڙی جڏهن ٿکجي پوان،
بڌو، ڳایو.

یاد توکی ٿو ڪریان

۱- هي به ماڻیان، هو به ماڻیان، دل گھري ڇا ڇا نه ٿي،

لاھیان تارا، چند آڻیان، دل گھري ڇا ڇا نه ٿي،

پر چڙهي پھچڻ بجا جڏهن کري ڦنجي پوان،

یاد توکی ٿو ڪریان

۲- هن جي چاھت، هن جي چاھت، دل جي هيء،

حالت تم ڏس،

نت نئين ڀاسي ٿي راحت، دل جي هيء،

حالت تم ڏس،

مرکندي ڀي جي نه ڪجهه پائي سَهان، روئي پوان،

یاد توکی ٿو ڪریان

۳- هي بطي مان هو بڻان، ٿي دل جي خواهش،

نت نئين،

هي ڪطي مان هو ڪڻان، ٿي دل جي خواهش،

نت نئين،

پائي ڀي، جي ڪجهه نه پايان "شیام" مان ڪي ٿي پوان،

یاد توکی ٿو ڪریان

نوان لفظ

پاڪٽ = مَحْسُوسٌ	چاهَت = تَمَنَّا	ماڻڻ = حاصل ڪرڻ
پائڻ = حاصل ڪرڻ	خواهش = إِيْجا	راحت = آرَام

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب هڪ جملی ۾ لکو.

۱) شاعر جي دل چا چا گھري ٿي؟

۲) انسان ڪڏهن روئي پوي ٿو؟

۳) انساني دل جي چاهت ڪھڙي آهي؟

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

۱) شاعر ايشور کي ڪڏهن ياد ڪري ٿو؟

۲) هن بيت جو سارُون جملن ۾ لکو.

سوال ۳ :- ساڳئي اڳار وارا به لفظ ڳولهي لکو.

چاهت، حالت، خواهش، راحت

سوال ۴ :- بيت جي آذار تي ستون پوريون ڪريو.

۱) هن جي چاهت حالت تم ڏئن.

۲) هي بطي ٿو ڪريان.

سوال ۵ :- هينين لفظن جون صفتون ٺاهيو.

دل، خواهش، نوان، ڪڻڻ

پورڪ آپیاس

۱) شعر - بند تي مشغوليون.

هن جي چاهت، هن جي چاهت "شيمام" مان ڪڪ ٿي پوان.

الف) هڪ ست ۾ جواب لکو.

۱) شاعر جو تخلص لکو.

۲) شاعر ڪڏهن روئي پوي ٿو؟

ب) مناسب لفظ ڪئي چو ڪندين ۾ حال ڀريو.

۳. سامي ء جا سلوڪ

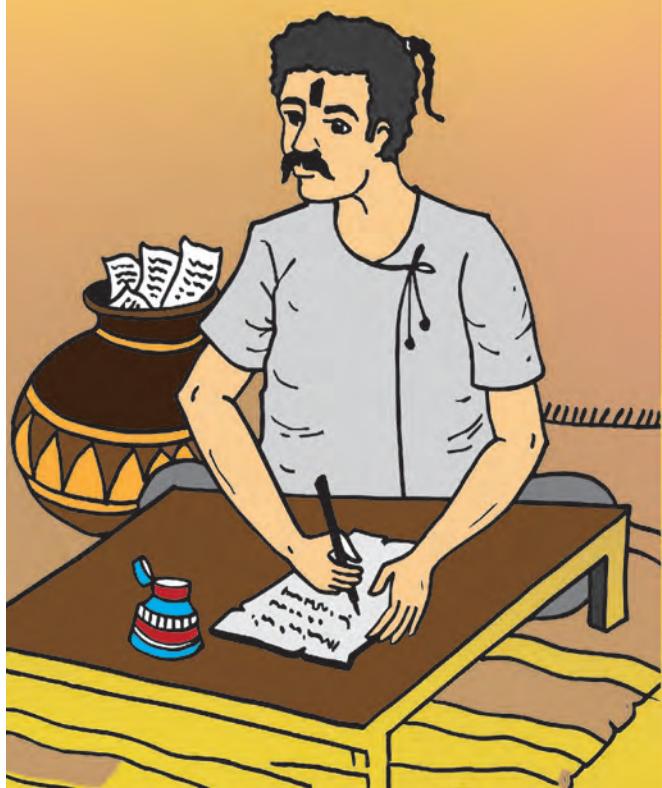

سامي چئنرا ئ لنڊ جو جنم شڪارپور سنڌ ٽيوب ١٠٧ ١٨٤٣ ع ڦير هين ڦ سنساري چولو چڏيائين.
("سامي ء جا سلوڪ" پستڪ، سنڌين جو آملهه آتمڪ خزانو آهي.)

ٻڌو، ڳاييو ئ سمجھو.

ساڏو جڻ سوري، چنهنکي ڪري ڪڻ ۽
ڪدي تنهنجي جيء مون، ڪلپت سڀ ڪوري
سامي ڏسي سڀريين، آڪين کون اوري
ڪائي نُت پوري، لڏون پريمر آگم جا

پنِ مون پڙهي، حرف لڏو جنهن هڪڙو
سو مری ڪين منجھن جان، راتيون ڏينهن رڙي،
پيجي پرِم گھڙي، سيل ڪري سامي چئي.

پري کون پري، مهاما ماڻكم ديه جي؛
سامِ ڏين سامي چئي، سنت سهي ڪري،
جن پيتو پيالو پريمر جو، پورت پاڪ پري؛
ويينا ڏيان دري، فرمل نارائڻ جو.

جهن جيتييو من، تنهن جيتييو جڳ كي؛
لداڻين گر گيات، گهر مون آتم ڏن،
سامي ڏسي سڀ پائي گيان آنجڻ،
سدائي پرسن، سامي رهي سڀا و ڦ

نوان لفظ

ڪلپت = خيالي
حرف = اكر (هتي ايشور)
مهاما = ساراهم
پرسن = خوش

سوري = ويچهو ڪري
اوري = ويچهو
پرم = وهم
آنجن = سرمو

ساڏوجن = دروبش
ڪوري = مٿائي
منجھن جان = منجھيلن و انگر
دיהם = شريبر

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب هڪ جملی ۾ لکو.

۱) اڳم پریم جا لڏون ڪیر کائی سگھندو؟

۲) جنهن پنن مون پڙهي هڪڙو حرف لڏو، تنهن لاءِ شاعر چا چيو آهي؟

۳) ڪهڙو پیالو پیئڻ لاءِ شاعر چوي ٿو؟

۴) جڳ کي جیتنڻ لاءِ چا ضروري آهي؟

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

۱) اکین کان به وڃجهو سپرین کي ڪير ڏسي سگھندو؟

۲) شاعر مانکه ديهه جي اهمیت کيئن سمجھائي آهي؟

۳) سدائين پرسن رهڻ لاءِ چا ڪرڻ گهرجي؟

سوال ۳ :- بیت جي آذار تي ستون پوريون ڪريو.

۱) پنن مون سامي چئي.

۲) جن پيتو نارائڻ جو.

۳) جنهن جيتيو آتم دن.

پورڪ آپیاس

شعر بند تي مشغوليون.

پنن مون پڙهي نرمل نارائڻ جو

الف) اهي لفظ ڳولهيو جيڪي هينين لفظن سان لاڳاپو رکندڙ آهن.

۱) اڪر

۲) سرير

۳) سنسو

۴) سارا هه

ب) جن پيتو پيالو پريم جو پيالو جو

متين ست ۾ 'پ'، 'ا'کر سان شروع ٿيندڙ لڳيتا لفظ موجود آهن.

اھڙي نموني ساڳئي آکر سان شروع ٿيندڙ ٻه ستون لکو.

مثال :- منهنجي ماءِ مونکي ماڻو وٺي ڏنو.

..... (١)

..... (٢)

ب) 'مهما ماڻڪم ديهه جي' سمجھايو.

پ) جوڙا ملايو.

الف) سامي رهي سڀاو ۾

ب) لڏون پريمر اڱر جا

ب) مهما ماڻڪم ديهه جي

پ) آڪين کون اوري

ا) پري کون پري

ب) سامي ڏسيين سپريين

ب) کائي نت پوري

پ) سدائين پرسن

(ب)

چاهت، مرڪندي

روئي، دل، راحت، گوڙهاڻاري

کڻان، خواهش، بڌان، ڪلندي

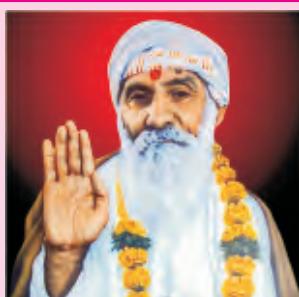
ڏنل خاكى مان چونديو.

١) به جوڙا هم آوازي لفظن جا.

٢) هڪ جوڙو اُبنڌ معني ڏيڪار پندڙ.

٣) ساڳي معني وارن لفظن جو هڪ جوڙو.

٤) هيٺ ڏنل سنتن جا گيت / سنا وچن / سکيا لکو.

گودڙيءَ وارو بابا

سنت ٿيئونرام مهاراج

سنڌياڻي ميران

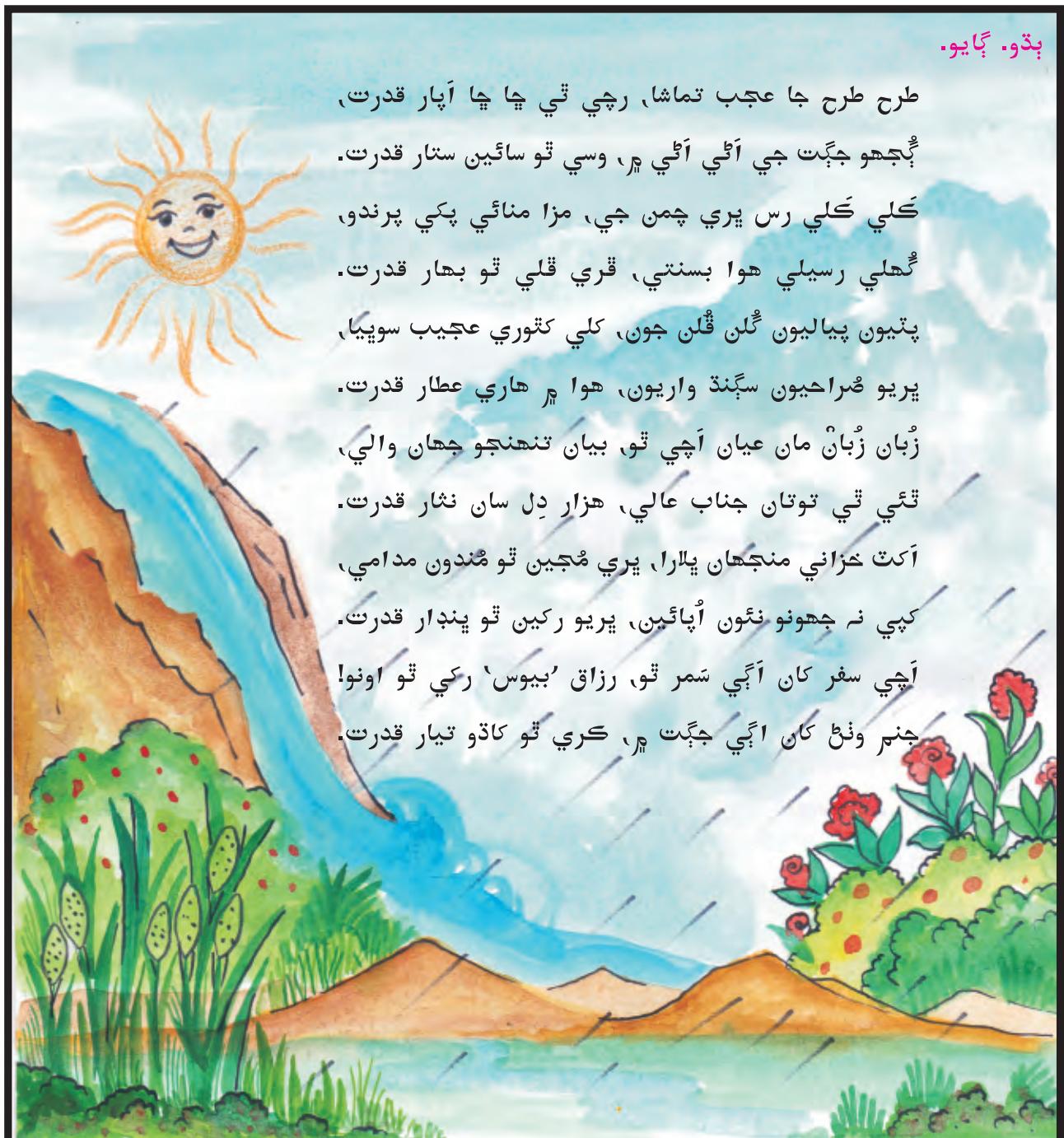
۱۰. ستار قدرت

کوي ڪشنچند تيرڙداس کنري 'بيوس' جو جنم سنه ۱۸۸۵ اع سند جي لازڪاڻي ۾ ٿيو ۽ اُني ئي سنه ۱۹۴۷ اع ۾ ديهه تيا گيائين. 'شعر بيوس'، 'شيرين ۽ شعر' ۽ 'سڏ پڙا ڏو ساڳيو' سندس مشهور ڪتاب آهن. هن درسي شاعر جي صحبت ۾ ڪيترا ئي مشهور شاعر فيضياب ٿيا. 'بيوس' جون ٻال - رچنائون لوگپريه آهن. هن بيت ۾ شاعر قدرت بابت وستار سان ڄاڻ ڏني آهي.

ٻڌو. ڳايو.

طرح طرح جا عجب تماشا، رچي ٿي ڇا ڇا آپار قدرت،
ٻُجهو جڳت جي آڻي آڻي ۾، وسي ٿو سائين ستار قدرت.
کلي ڪلي رس پري چمن جي، مزا منائي پكي پرندو،
گھلي رسيلري هوا بستي، قري قلي ٿو بهار قدرت.
پتيون پياليون گلن ڦلن جون، کلي ڪتوري عجیب سوپيما،
پريو ڦراحيون سگنڊ واريون، هوا ۾ هاري عطار قدرت.
زبان زبان مان عيان آپي ٿو بيان تنهنجو جهان والي،
ٿئي ٿي تو كان جناب عالي، هزار دل سان نثار قدرت.
آكت خزانني منجحان پلارا، پري مجين ٿو مندون مدامي،
کپي نه چهونو نئون اپائين، پريو رکين ٿو پندار قدرت.
آچي سفر كان آجي سمر ٿو رزاق 'بيوس' رکي ٿو اونو!
جنم وٺي كان اجي جڳت ۾، ڪري ٿو کادو تيار قدرت.

چمن = بغيچو	آپار = بي انت	عجیب = نرا لا
مُنْجَطٌ = موَكِلٌ	عَيَانٌ = ظاهر	عطار = خوشبوء
پتیون = کلیون	ستار = ایشور	سَمْرُ = سامان
	فثار قیط = قربان قیط	مزا ماطط = موچ کرٹ

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب هک جملی ۾ لکو.

- ۱) ستار سائین ڪتی وسی ٿو؟
- ۲) گلن ڦلن جي پیالین گلٹ سان ڇا ٿو ٿئي؟
- ۳) آکٹ خزانی مان ایشور ڇا ٿو موکلي؟
- ۴) رزاق ڪھڙو اوونو رکي ٿو؟

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- ۱) بھار جي مند ۾ ڇا ٿو ٿئي؟
- ۲) زبان زبان مان ڪھڙو بيان عيان ٿئي ٿو؟
- ۳) سفر کان اڳ سَمْرُ اچي ٿو' سمجھايو.

سوال ۳ :- بیت جي آذار تي سِتون پوريون ڪريو.

- ۱) طرح طرح جا ستار قدرت.
- ۲) آکٹ خزانی پندار قدرت.
- ۳) آچي سفر تiar قدرت.

پورڪ آپیاس

ا) شعر - بند تي مشغوليون.

۱) ڪلي ڪلي رس پري جي هزار دل سان نثار قدرت.
 (الف) حال پريو.

۱) هواء.

۲) گلن ڦلن جون

۳) سُکنڈ واريون

۴) جناب

ب) اُهي لفظ ڳولهيو.

۱) جيڪي ساڳئي آکر سان شروع ٿيندڙ ۽ لاڳيتا هجن.

۲) جيڪي لاڳيتا ساڳيا لفظ هجن.

۳) جيڪي باع سان لاڳا پورڪندڙ هجن.

۴) اُهي لفظ جيڪي هندي بولي ۾ به ڪم ايندا آهن.

ڪ) هڪ سٽ ۾ جواب لکو.

۱) زبان زبان مان چا ٿو ظاهر ٿئي؟

۲) ”ڀڳوان“ لاءِ ڪهڙا لفظ ڪم آندل آهن؟

د) جوڙا ملايو.

۱) آڱت الف) گُنپي

۲) هزار دل ب) ڪزانو

۳) پندار ب) ڏثار

۴) ڪتورى پ) پريين ٿو

۲. قدرت يا انجي ڪا به هڪ نعمت تي آٺ ڏهه ستن جي ڪويتا لکي، ڪلاس ۾ پيش ڪريو.

پنجاب جي ڪلا (ڦلڪاري)

پنجاب جي ڪلا بابت انترنيت ذريعي وڌيڪ ڄاڻ حاصل ڪريو

٥. غزل

گوورڏن شرما 'گهایل' آسي سالن جو جوان شاعر ٻولي، ادب ۽ ثقافت جو خذمنگار آهي. بطور تعلیمدادن، ادیب، پترکار ۽ کلاڪار نالو ڪڍيو اٿس. سندی ۽ هندی ۾ ڪینرائي ڪتاب هن جي نالي سان چڙيل آهن. کيس سرڪاري ۽ غير سرڪاري انعام اڪرام به عطا ٿيل آهن.

ٻڌو. ڳايو.

ڪچڻي، پاپڻ، ڏڏ ۽ لوٽي.
سيٽ ڳالهائن منهنجي ٻولي.
ليلان، مومن، نوري ڇاهيان،
پاتي ٿم لادڻي چي چولي.
پيشير ۽ پوتي ۽ واري.
ڇو نه سهي سيني تي گولي.
شاه، سچل، سامي جي ڪن ڏين،
ٻڌندا وائي، ڪافي، لوٽي.
هوشو، هيمنون، هوتو واري.
اڳتي وڌندي رهندى ٿولي.
ڏايد نه رهندڻ ديتى - ليتى،
سانعٽ اچ جا، بطي گولي.
گهر گهر سندو چلندي 'گهایل'.
ايندي، ايندي اهڙي چولي.

نوان لفظ

سانعٽ = مالکيائڻي

الڏي = مهار اجا ڏاھر جي ڏرمپتنى

سندو = سند ندي ۽ جو نالو، سنديت

شاه، سچل، سامي = قديم سندى شاعري ۽ جا ٿنيا

ڏايد = زور

هوشو، هيمنون، هوتو = سندى شهيدن جا نالا

گولي = داسي

پيشير = سندى عورتن جي پوشاك جو هڪ حصو

چولي = لهر

وائي، ڪافي، لوٽي = سندى شاعري ۽ جا نمونا

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب هک جملي ۾ لکو.

۱) پھرئین بند ۾ شاعر چا ٿو چوڻ چاهي؟

۲) شاه لطيف جي ٿن نائڪائين جا نالا لکو.

۳) شاعر ڪھڙن ٿن شهيدن جا نالا ڏنا آهن؟

۴) سندوي سماج ۾ عرصي کان ڪھڙي بُري رسم آهي؟

سوال ۲ :- بيت جي آدار تي ستون پوربون ڪريو.

۱) ليلان، مومن جي چولي.

۲) شاه، سچل ڪافي، لولي.

۳) ڏاڍ نه رهندء بطي گولي.

۴) گهر گهر اهڙي چولي.

سوال ۳ :- هم آوازي لفظ ڳولهي لکو.

مثال : لولي، ٻولي، چولي.

سوال ۴ :- هن بيت مان ڪي به ڏهه إسم خاص جا مثال ڳولهي لکو.

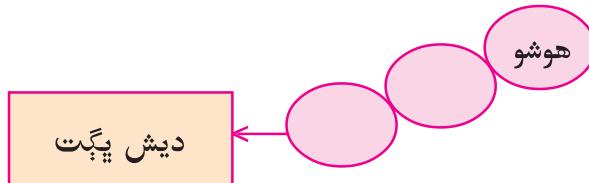
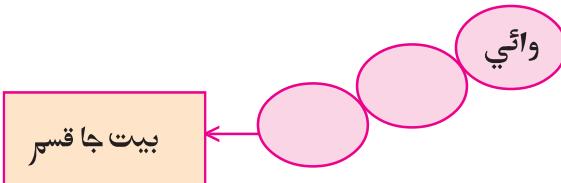
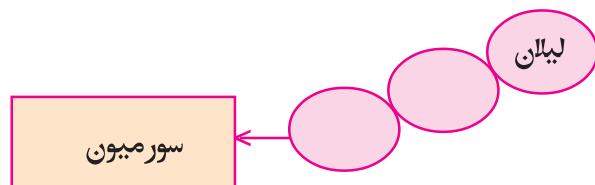
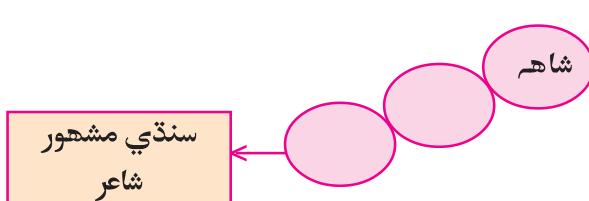

پورڪ آپیاس

۱. شعر - بند تي مشغوليون.

ليلان مومن آڳتي وڌندي رهندي ٿولي.

الف) گولن ۾ مناسب لفظ لکو.

۲. سندين جون خوبيون بيان ڪريو.

۳. توهان جي ويچار موجب سندوي ڪھڙي ڳالهه ۾ پنهني آهن؟ اهي دُر ڪرڻ لاءِ پنهنجا سڄهاو ڏيو.

۴. شاگرد ماستر ۽ مائتن جي مدد سان 'سندوي پوشакن' بابت گهران لکي ايندا.

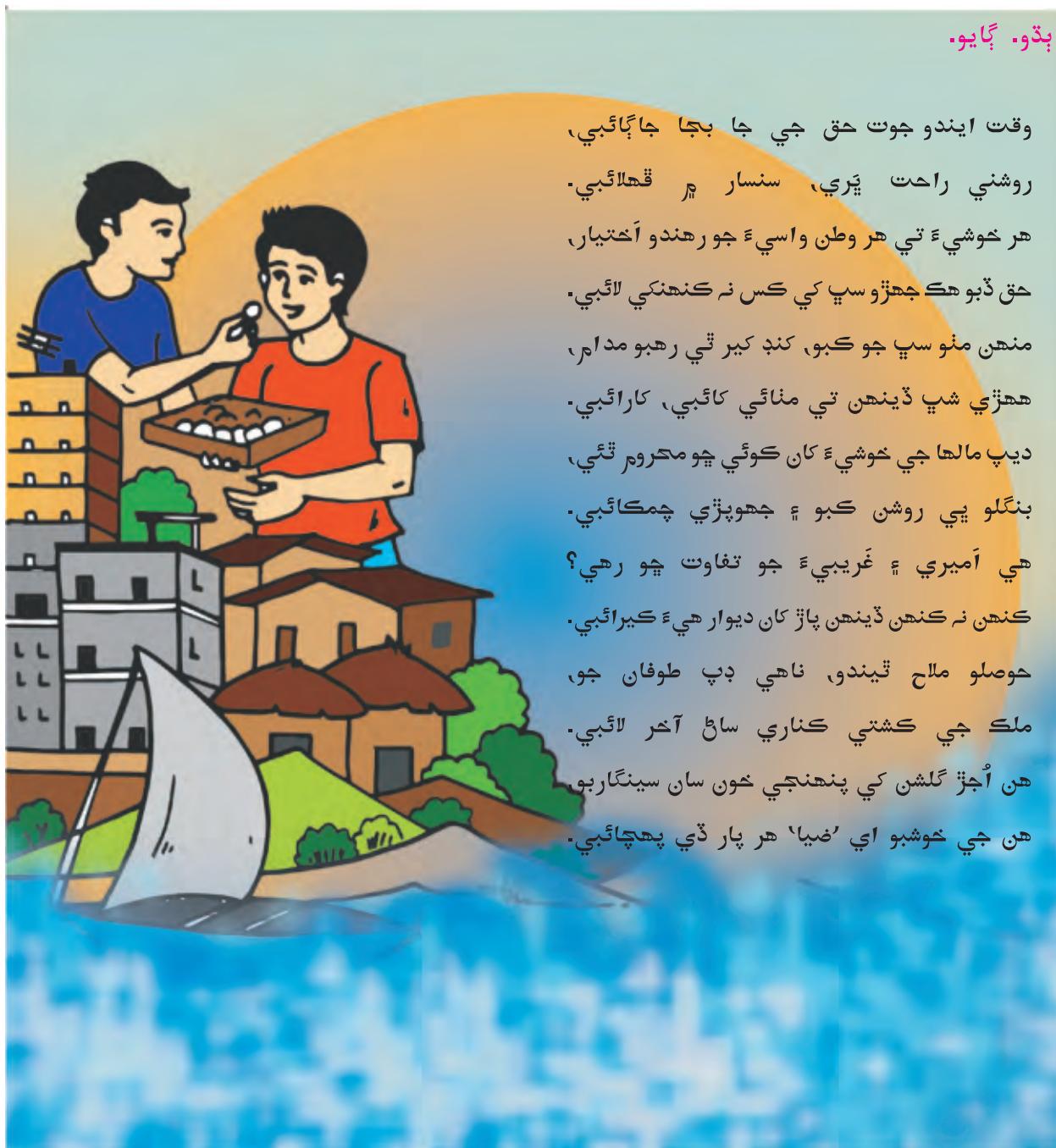

٦. جوٽ جاڳائبي

شاعر پرسراام هيرانند سچانندائي 'ضيما' جو جنم سنہ ۱۹۱۱ع ۾ سنڌ جي ٿندي آدم ۾ ٿيو. سن ۱۹۶۲ع ۾ الهاسنگر ۾ گذاري ويو. هيء صاحب هر دلعزيز ۽ پکو پختو شاعر هئو. ڪيتريں سنڌي هندی فلمن جا گيت به ڪيائين. آlap ضيما، باغ بھار، 'تصوير - احساس' مقبول ڪتاب اٿس. ڪيترن ٿرمي ڪتابن جو سنڌي ۽ ترجمو به ڪيائين. هن ڪوتا ۾ شاعر آشاوادي ويچار ظاهر ڪيا آهن.

ٻڌو. ڳايو.

نوان لفظ

آختيار = ظابطو	راحت = فرصت	حق = انصاف
حوصلو = همت	محروم = وانجهيل	ڪس = نقصان
اُجز = ويران	ڪشي = بيززي	ملاح = مانجهي
لائبي = آڻي	مدام = هميشه	پار = طرف

آڀاس

سوال ۱ :- هيئين سوالن جا جواب هڪ ج ملي ۾ لکو.

- ۱) شاعر ڪھڙي روشنی قهلاڻ چاهي ٿو؟
- ۲) بنگلو ۽ جھوپڙي چمڪائڻ لاء ڇيو ويو آهي؟
- ۳) ڪھڙي ديوار ڪيرائڻ جي لاء چيل آهي؟
- ۴) اُجز گشن کي ڪيئن سينگاربو؟

سوال ۲ :- هيئين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- ۱) سڀني کي هڪ جھڙو حق ڏيڻ لاء ڇيو ويو آهي؟
- ۲) حوصلو ملاح ٿيڻ سان چا ٿيندو؟
- ۳) 'جوت جاڳائي' بيت جو سارُون جملن ۾ لکو.

سوال ۳ :- بيت جي آذار تي ستون پوريون ڪريو.

- ۱) هر خوشيءٰ تي ڪنهن کي نه لائبي.
- ۲) ديب مالها جھوپڙي چمڪائي.
- ۳) هن اُجز گشن پهچائي.

سوال ۴ :- هيئين لفظن جا خند لکو :-

حق، روشنی، ڪس، خوشی، أميري، اُجز، خوشبوء

سوال ۵ :- معني لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

آختيار رهڻ، حق ڏيڻ، ڪسر لائڻ، كير ڪند ٿيڻ، محروم ٿيڻ، ڪناري لائڻ

پورڪ آڀاس

شعر - بند تي مشغوليون.

هر خوشيءٰ تي ديوار هيء ڪيرائي.

الف) هینئين ستن جو نثري روپ لکو.

۱) هر خوشی تي هروطن واسيء جورهندو اختيار.

۲) کنهن نه کنهن ڏينهن پاڙ کان ديوار هيء کيرائبي.

ب) ستن آند جواب ڳولهيو.

۱) به اٻڌڙ لفظن جا جوڙا.

۲) به ساڳي اڪر سان شروع ٿيندڙ لفظن جا جوڙا.

ب) ڏنل لفظ جو ساڳي معني وارو لفظ لکو.

وانجهيل

ويچو

هیٺ ڏنل چترن تي ڪويننا ٺاهي ٻڌائيو.

۱. گلاب جو گل ۲. پوپت ۳. مچليون

٧. دعائون ...

پرنسيپال پيگوان فتيچه‌چند كلناطيي نه صرف هك كامياب تعليمدان طور پر هك سني شاعر، ناول نويس، چتركار، موسيققار طور به نالو گديو آهي. ٩٥ سالن جي عمر ٤٠ اج به سالم صحت، موئجي من جو مالک آهي. هي، گوتا سندس ڪتاب "موڪلاطي" مان گنيل آهي.

بڏو، ڳايو.

گهران وينو ڏئي، در مان دعائون،
نه ڪنهن کي شل لجن گوسيون هوائون.
وطن جي باخ ۾ هر خار گل ٿئي،
بحارن جيان هجن ڦندڙ خزايون.
ٿين پوريون ُميدون شل سڀن جون،
ٻئي رب درد مندن جون صدائون.
سکي گهر بار پاڙو هر ڪتب ٿئي،
ٿين پيدا سنيون اهڙيون فضائون.
امن، ڦصالح عالم ۾ ٿئي قائم،
ٿين ڪمزور ظالم جون ڀچائون.
رهي شل پيار هك ٻئي لاء وڏندو،
ورهائي جو ملي ڦکر سو کائون.
ڪر ڪارا وطن تان شال وٽڙن
لجن شل مهر جون اهڙيون هوائون.

نوان لفظ

رب = ايشور

گوسيون هوائون = تکليفون

ڪل = ڪندو

امن = شانتي

فضائون = ماحول

صدائون = پڪارون

وٽڙن = ٿڙي پڪڙجي وڃن

صلح = ناهه

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب ھے جملی ھر لکو.

- ۱) ڈھیء کان ڪھڙي دُعا گھري ويئي آهي؟
- ۲) رب اڳيان ڪھڙيون صدائون ڪيل آهن؟
- ۳) ڪھڙي فضا لاء شاعر چيو آهي؟
- ۴) ھڪي لاء پيار ڪيئن وڌائي سگھبو؟

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ھر لکو.

- ۱) 'دعائون' ڪوتا ھر شاعر ڪھڙو سنديش ڏنو آهي؟
- ۲) آمن ۽ صلح ڪيئن قائم ڪري سگھبو؟
- ۳) هن بيت ھر وطن جي باع لاء چا چيل آهي؟

سوال ۳ :- بيت جي آذار تي ستون پوريون ڪريو.

- ۱) ٿين پوريون صدائون.
- ۲) رهي شل سو ڪائون.

سوال ۴ :- هینين لفظن جا ضد لکو.

ڪوسپيون، خار، بهار، ظالمر، ڪمزور

پورڪ آپیاس

شعر - بند تي مشغوليون.

وڻن جي باع ھر ظالمر جون ڀڃائون.

- الف) هينين ستون کي نثري روپ ھر لکو.
- ۱) پڻدي رب دردمندن جون صدائون.
 - ۲) ٿين پوريون اميدون شل سڀني جون.
- ب) "ڪمزور" لفظن جا آڪر ڪم آڻي جدا لفظن ناهيو.

مثال :- زور.

ب) ھڪ لفظن ھر جواب ڏيو.

۱) پرماتما لاء لفظن = ۲) پريوار لاء لفظن =

پ) جيئن درد - دردمند، آهڙي نموني هينيان لفظن ناهي لکو.

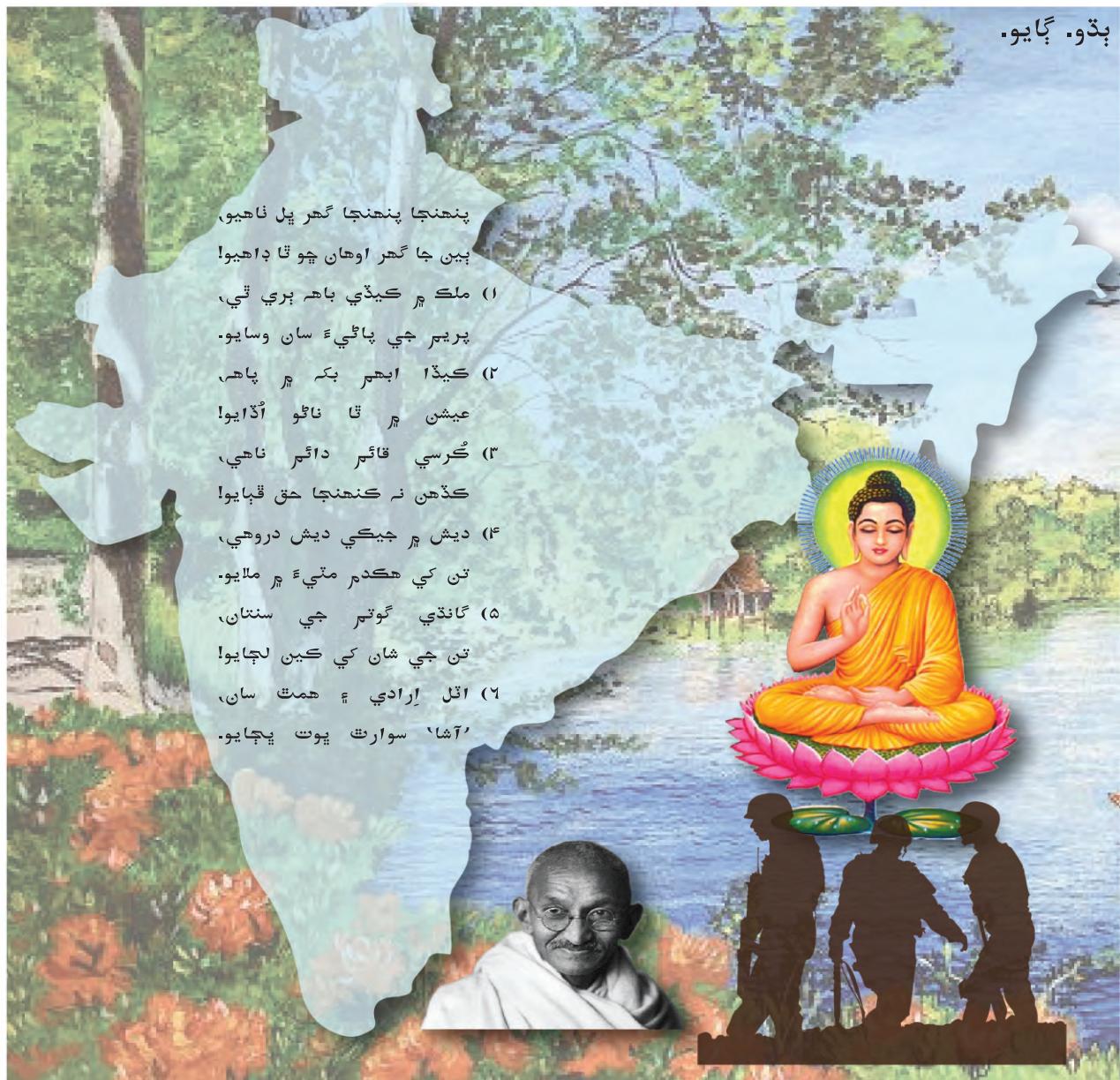

عقل	دولت	ضرورت	صحت

٨. غزل

ڊا. دیال ڪو تومل ڏا میجا 'آشا' جو جنم ١٦ دسمبر سنہ ۱۹۳۶ع تی خیرپور سندھ ۾ ٿيو. بطور سنڌي، هندی تعلیمدادن نالو ڪمایو اٿس. هن جیتر لکیل ۽ انعام حاصل کیل ڪتاب شاید ئي ڪنهن ٻئي لیکڪ جا هجن. سماج - سیوک، هر دلعزیز، سنساری سکائی سان گڏ روحانیت جي رمزن سان روح ریجھائیندڙ لاثانی شخصیت آهي. هيء ڪوتا سندس 'تصور' ڪتاب مان کنبل آهي.

نوان لفظ

دیش دروهي = غدار سوارث = خودغرضي

حق = اڌڪار

ابھم = معصوم

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب ھے جملی ھے لکو.

- ۱) شاعر پریم جی پاٹی ۽ سان چا ٿو وسائل چاھی؟
- ۲) ڪرسی بچائی لئه چا نه ڪرڻ گھرجي؟
- ۳) ڪنهن کي متی ۽ ھر ملائی لئه چيو ويو آهي؟
- ۴) پنهنجي هستي قائم رکڻ لئه چا ڪرڻ کپي؟

سوال ۲ :- هینین سوالن جا جواب ٿوري ھے لکو.

- ۱) شاعر امیرن کي ڪھڙي صلاح ڏني آهي؟
- ۲) ڪن جي شان کي نه لچائی گھرجي ۽ چو؟
- ۳) اتل ارادي سان ڪنهنكى پچائی لاءِ چيل آهي؟

سوال ۳ :- بيت جي آذار تي ستون پوريون ڪريو.

- ۱) ملڪ ۾ وسايو.
- ۲) ديش ۾ ملايو.
- ۳) اتل ارادي پجايو.

سوال ۴ :- هم آواز لفظن جا جوزا ٺاهي لکو.

مثال :- ٺاهيو - داهيو.

سوال ۵ :- هينين لفظن جا خد لکو.

وسائل، داهئ، حق، ديش دروهي، سوارث

پورڪ آپیاس

شعر - بند تي مشغوليون.

پنهنجا پنهنجا گھر هڪدم متی ۽ ھر ملابو.

الف) هيٺ ڏنل ستن سان لاڳاپو رکندڙ ستون ڳولهي لکو.

۱) آجائي ڳالهين ۾ پئسا وڃايو ٿا.

۲) ٻين جا حق نه ماريyo.

ب) ھڪ لفظ ۾ جواب لکو.

۱) ڪنهن کي متی ۽ ھر ملائڻو آهي؟

۲) چا دائم نه آهي؟

ب) جوزا ملابو.

الف) پڪ ۾ پاھ.

ب) اوھان چو ٿا داهيو.

ب) حق ڦهايو.

۱) ڪڏهن نه ڪنهنجا

۲) ڪيڏا آ بهم

۳) ٻين جا گھر

٩. بیت

شاه عبده لطیف پتاچی گهوت جو جنر سنہ ۱۶۸۹ ع مala تعلقی جی گون حا لاحویلی ۲۳ قیو. ۶۳ سالن جی عمر ۴ راهه رباني وٺي وي. سندس رچيل امر رچنا "شاه جور سالو" آهي هي بيت اُن مان ٿي کنيل آهن.

ٻڌو. ڳايو.

۱) سهسيين سِجِن اُپري، چوراسي چندن،

بالله رهي پريين، سڀ او ندا هي ڀانعيان.

۲) توئن حبيب، تون طبيب، تون دَرد جي دَوا،

جانب! منهنجي جي ڦر، آزر جا آنوا،

صاحب! ڏي شفا، ميان مرiven کي.

۳) وَكْرُ سو وِهاء، جو پئي پُراڻو نه ٿئي،

ويچيندي ولات ڦر، ذرو ٿئي نه ضاء،

ساکاهڙ هلاء، آڳه جنهنجي اُبهين.

۴) پڙهيو ٿا پڙهن، کڙهن کيں قلوب ڦر،

پائان ڏوهه چڙهن، جئن ورق ورائين وِترا.

نوان لفظ

ري پريين = پريين کان سواع

بالله = ڏئي جو قسم

سهسيين = سوين

شفا = پيزا کان چوٽکارو

آنوا = انواع (نوع جو جمع)

آزار = آزار، پيزا

ويچيندي = وڪڻدي

وهاء = ڳنه، خريد ڪر

أجار = صاف ڪر

ولات = آدار

ضاء = ضايع، زيان

ذيساور = وِترا

قلوب = هردي

کڙهن = عمل کن

اُبهين = چوٽکارو پائين

وِترا = ڪيتراي

آپیاس

سوال ۱ :- هیندين سوالن جا جواب هڪ جمله ۾ لکو.

- ۱) اونده ڪڏهن پانئجي ٿي؟
- ۲) شاهه سائين حبيب ۽ طبيب ڪنهن کي چيو آهي؟
- ۳) ڪھڙي ڪھڙ هلائڻ لاءِ شاعر چيو آهي؟

سوال ۲ :- هیندين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- ۱) مریضن کي ڪھڙي شغا گھربل آهي؟
- ۲) ڪھڙو وکر وٺڻ واسطي چيو ويو آهي؟
- ۳) پڙهڻ سان گڏ ڇا ڪرڻ گھرجي؟

سوال ۳ :- بيت جي آدار تي ستون پوريون ڪريو.

- ۱) سهسيين پانئيان.
- ۲) تون حبيب جا آنوا.
- ۳) پڙهيو ٿا وترا.

پورڪ آپیاس

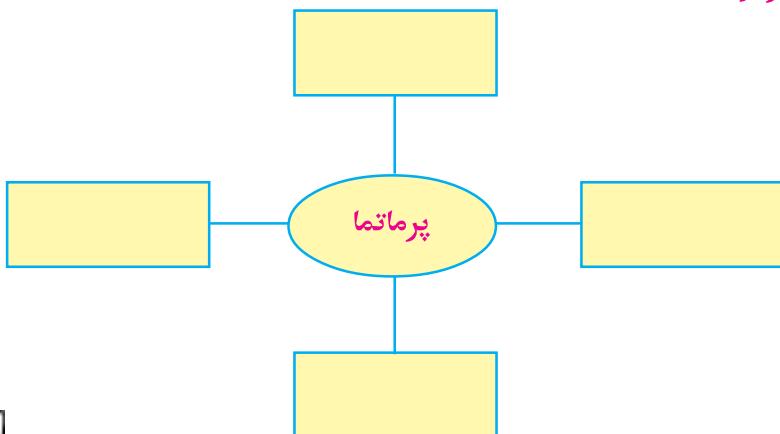
شعر - بند تي مشغوليون.

تون حبيب آڳه جنهنجي انجھين.

(الف) جوڙا مليو.

۱) طبيب	الف) شيء / پدارث
۲) وكر	ب) پاڻا
۳) درد	ٻ) داڪتر
۴) آنوا	پ) تکليف

(ب) خالي چوڪندا ڀريو.

(ب) هم آوازي لفظ لکو.

- ۱) حبيب
- ۲) دوا
- ۳) اُجار
- ۴) اکر

۱۰. زندگی

اُستاد شاعر هری گرڏنومل دریائی 'دلگیر' جو جنم لاز کاڻی سنڌ ۱۹۱۶ء ۾ ثیو. کوڏ، ماڪڙا، مؤج ڪئي. مهران ۽ پل پل جو پرلاڳ تي مرڪزي ساهتيه اڪادمي ۽ جو انعام مليل آهي. نثر ۾ به هن صاحب جا ڪيترا ڪتاب چپيل آهن. سنڌ ۲۰۰۴ء ۾ آديپور ڪچ گجرات ۾ چولو چڏيائون.

ٻڌو. ڳايو.

- ۱- سونهن، سک، سنتَيت ۽ آنند واري زندگي،
هر چڱه، هر پل ۾ پسچي ٿي پياري زندگي.
- ۲- بلبلين ۾ گيٽ ڳائي، چيم وٺ وٺ ۾ هئي،
ناچڻي بڻجي نچائي تاري تاري زندگي.
- ۳- ناز مان ڪرن جي ساڙهي ڪي سا پاسيرو ڪري،
ماهتابي منهن پائي ٿي ڪماري زندگي.
- ۴- ماڪ جي موتيين جي مالها پائي مشكى گل بطي،
سبز باغيچا وچائي ٿي بھاري زندگي.
- ۵- ٿي اؤائي بددا پنهنجي هتن سان لهر ۾،
پڻ ڪري هر لعر ۾ ٿي ناج جاري زندگي.
- ۶- قرب پنهنجي سان ڪري
هر هڪ ڪڻي مان ڪيچ ٿي،
ٿي پلائي پار ڀُون ۽ ٻڻ پڻ پلاري زندگي.
- ۷- نند جي جھوڻي ڪي جھوڻي، شانت جون لوڃيون ڏئي،
ٿي ُائي سپنن سندوي سونھري چاري زندگي.
- ۸- هر قدم کان آ تکي، هر ويل کان آهي ٺئي،
نت ڪري ٿي آس جي رَت تي سواري زندگي.
- ۹- ڪال جو جھوڻو وسائي هڪ ڏيو، تان ٻيو بري،
نت ملهائيندي رهي، پنهنجي ڏياري زندگي.
- ۱۰- موت جي مڙني مدر گيتن کان وڌ ميناج ۾،
جي ڪري آڻ چاڻ ٿي، ڪا آه زاري زندگي.

نوان لفظ

ماهتابي = چند جھڙو	نازُ = فَخْرٌ	ڏسجي = پِسْجِي
پلاري = پلائي ڪندڙ	بُدُبدًا = بُوندون	ساوا = سبز
مڙني = سڀني	ڪاُلُ = مؤت	پينگهو = جهُولو
آه زاري ڪرڻ = دکي ٿيڻ		

آپیاس

سوال ۱ :- هينين سوالن جا جواب هڪ جمله ۾ لکو.

- ۱) زندگي پياري ڪيئن ٿي لڳي؟
- ۲) ماهتابي منهن پسائلڻ لاءِ زندگي چا ٿي ڪري؟
- ۳) هر لهر ۾ چا جاري ڪري ٿي؟
- ۴) سڀن جي چاري ڪيئن ٿي اُڻي وڃي؟

سوال ۲ :- هينين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- ۱) زندگي سبز باعڃا ڪيئن ٿي وڃائي؟
- ۲) ڪطي مان ڪيچ ڪيئن ٿا ٿين؟
- ۳) زندگي نُڏياري ڪيئن ٿي ملهائي؟

سوال ۳ :- بيت جي آذار تي ستون پوريون ڪريو.

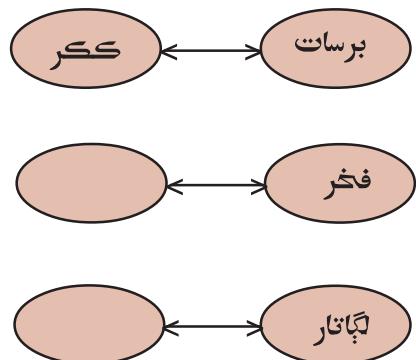
- ۱) سونهن سڪ پياري زندگي.
- ۲) قرب پنهنجي سان ڪيچ ٿي.
- ۳) موت جي زاري زندگي.

پورڪ آپیاس

ب) شعر - بند تي مشغوليون.

بلبن ۾ گيت گائي ڦاچ جاري زندگي.

(الف) مثال موجب مناسب لفظ ڳولهي گول پرييو :-

الف) هم آوازی لفظ گولهیو.

	ساز، راز
	نای، پای
	واری، هاری
	ور، گهر

ب) هک لفظ ھ جواب لکو.

۱) زندگی ماک جی موتین جی مالها پائی چا ٿی بُلچی؟

۲) بلبن ھ گیت گائی زندگی چا ٿی بُلچی؟

پ) "زندگی" بابت ٿوري ھ پنهنجا ویچار لکو.

ڪنوں جو گل

۲. ڪنوں جو گل آسانکي چا ٿو سیکاري.

۱۱. ایکو ئا لفت

کیئلداں بیگواڑی (۱۹۱۴ع) هک بزرگ شاعر آهي. هُو ”فاني ئا“ جي تخلص سان مشهور آهي. هن صاحب شعر کان نثر ۾ به قلم آزمائی کئی آهي.
هن کوتا ۾ شاعر بدیء جي گڻ جو ورنن ڪيو آهي.

بدو. ڳایو.

پيءُ هک ڏينهن تن پتن کي سڏ ڪيو.
پير ۽ ويหารي چتائيندي چيو -

”مان توهان کي ٿو جڏهن لڙندو ڏسان،
پائپي کي ساڙ ۾ سڙندو ڏسان،
دل منجهان ٿي دانهن نكري دک پري،
مؤت کان شايد وڃان اڳ ۾ مری،
پر تمنا آخرین منهنچي مجييو،
جهنگ ۾ ڪائيں ڪرڻ خاطر وڃو.“

پيءُ پوز هي جي اها خواهش ڏسي،
ويا ڪرڻ پوري سندس دل جي خوشي،
تئي گڏجي ڪائيں جو هک ٻنو،
جهنگ مان جهت پت کري آيا ڪنو.

پيءُ ڏسي چيو ”هائلي هک همت ڪريو،
بند توڙڻ جي ملي محنت ڪريو.“
هرکو ٽوڙڻ جي ڪرڻ ڪوشش لڳو،
پاءُ هک به نه بند ڪائيں جو پڳو.

پوءِ پتن کي پيءُ چننا مان چيو،
”بند کولي سڀ جدا ڪائيون ڪيو
جي نه ٿا ڪائيون ڪائيون پائڙ ڀجو،
پيل جدا هک هک کري پيغندا وڃو.“

پيءُ جي تن کي ويئي هيءَ رث وظي،
ڊير ڪيو ڪائيون پيجي کن ۾ ڪڻي،
پيءُ پتن کي هيءَ ڏنو عمدو مثال،
قرب جو جنهن ۾ لکل آهي ڪمال.

پيءُ چيو، ”پت! پنهنجي حالت ذي ڏسو
هيءُ سبق ڪائين مان سونهري سکو،
جيسيين ڪائين جئن ڪندا گڏجي گذر،
واز ويرين جا ٿي پوندا بي اثر.

ڇو نه گڏ ايكى ئُلغت ۾ رهو
ڇو جدائى جا سوين صدمما سهو.“
شال هر گهر ۾ هجي سک شاني.
ياو سان ”فاني“ رهن سڀ پارتى.

نوان لفظ

بند = ڪائين جي پري	ويري = دشمن	تمنا = إچا، مرضي
ياو = ڀائي ڇو گڻ	أُلغت = پيار	صدما = ڏڪ

آپياس

سوال ۱ :- هيئين سوالن جا جواب هڪ جملي ۾ لکو.

- ۱) پيءُ پتن کي سڌائي چا چيو؟
- ۲) پيءُ جي ڪھڙي تمنا هئي؟
- ۳) پيءُ پتن کي چا ڪرڻ لاءِ چيو؟
- ۴) پيءُ پتن کي ڪھڙي نصيحت ڏني؟
- ۵) آخرین ست جي معني کولي ٻڌايو.

سوال ۲ :- بيت ۾ ٻڌايل آڪاڻي پنهنجن لفظن ۾ لکو.

سوال ۳ :- بيت مان هم آوازي لفظن جا جوڙا لکو.

سوال ۴ :- هيٺ ڏفل بيتن جون ستون پوريون ڪريو.

- ۱) مان توهان دك پري.
- ۲) پيءُ ڏسو ڪوشش لڳو.
- ۳) پيءُ جي عمدو مثال.
- ۴) ڇو نه صدمما سهو.

پورے آییاں

۱. شعر - بند تي مشغوليون.

پيءَ چيو رهن سپ پارتی.

۱) به اُبٽڙ معني وارن لفظن جا جوڙا لکو.

۲) به ساڳي معني وارن لفظن جا جوڙا لکو.

۳) هيٺيان چوڪندا پريو.

۴) چو ڇدائئي جا سوين صدما سهون.

مثنين جمالي مان صفت، حرف جر، فعل ڳولهي لکو.

۵. ٻڌيءَ ۾ ٻل آهي، إن سکيا جي آدار تي ٻڌل، پڙهيل آڪائي پنهنجي لفظن ۾ بيان ڪريو.

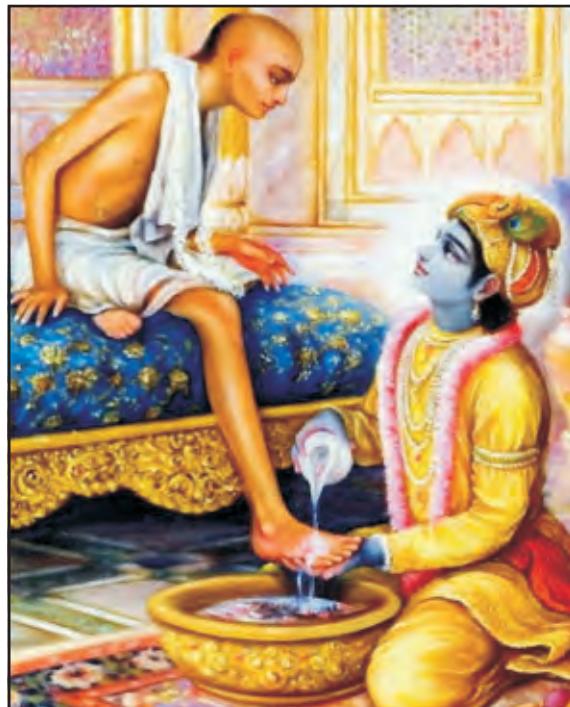
۶. پنهنجي دوست / ساهيڙيءَ کي خط لکي نئشنل راندين جي چتاپيتتي ۽ ۾ ميدل نه کتي سگھڻ تي، همت افزائيءَ جو خط لکو.

۷. هيٺيان چتر ڏسي آڪائي پنهنجي لفظن ۾ بيان ڪريو.

شري رام ۽ شبرى

ڪرشن سدااما

۱۲. کلی خون وذاء

شاعر پرسرام پنجمول ولیچا 'پرسمل' جو جنم سکر سند ۱۹۳۸ ع چر ٿيو. سندس رچناؤون ڪيترин ئي مخزنن ۾ چڀجنديون رهيوون آهن. هيءَ ڪوتا سندس ڪتاب 'لوچ' مان ڪنيل آهي. شاعر زندگي ۽ ڇر خوش ۽ سكي رهڻ لاءِ ڪلڻ جي اهميت سمجھائي آهي.

ٻڌو، ڳايو، عمل چر آڻيو.

تڪرڪ ڪلڻ سان رت ۾ آچي،
ٿراوت تن و بدن ۾ اچي.
ڪللي ڪللي ڪر سڀ کي ڪڀرو،
ڪل معجون صحت لءَ سيرو.
ڪلين ته هرڪو ويجهو ايندء،
توسان ڏڏجي ڏاڍو ڪلنڊء
ڪلڻ واري جو هرڪو يار،
ڪارو گورو، ٻيو يا ٻار.
ڦهڪ ڏئي جو ڪاي ٿو چاڻي،
وڏي عمر سو بيشهڪ ماڻي.
چڳ ۾ آهي سو خوش قسمت،
جنهن وٽ كل جي آهي نعمت.
سوُند نه منهن ۾ وجهه او سهڻل،
ڪللي ته خون وذاء تون 'پرسمل'.

کیرو ڪرڻ = خوش ڪرڻ

تراوت = تازگي

تھرڪ = هلچل

قسمت = پاڳ

ٿهڪ ڏيڻ = زور زور سان ڪلٻڻ

معجون = طاقت ڏيندڙ لڏون

سونڊو وجهٽ = نار اض ٿيڻ

نعمت = سوکڙي

آپیاس

سوال ۱ :- هینین سوالن جا جواب ھے جملی ۾ لکو.

۱) ڪلٻڻ سان بدن کي چا ٿو ملي؟

۲) ڪلٻڻ واري سان دوستي ڪير ڪير ڪن ٿا؟

۳) وڌي عمر ماڻ ۽ چا ڪرڻ گهرجي؟

۴) چڳ ۾ خوش نصيib ڪير آهن؟

سوال ۲ :- ستون پوريون ڪريو.

۱) تھرڪ ڪلٻڻ بدن ۾ آچي.

۲) ڪلين ته ھركو ڏadio ڪلندو.

۳) ٿهڪ ڏئي جو سومائي.

۴) سونڊ نه منهن ۾ تون 'پرسل'.

سوال ۳ :- معني لکي جملن ۾ ڪم آظيو.

کلي کلي کیرو ڪرڻ، ٿهڪ ڏيڻ، عمر ماڻ، منهن ۾ سونڊ نه وجهٽ، کلي خون وڌائڻ

پورڪ آپیاس

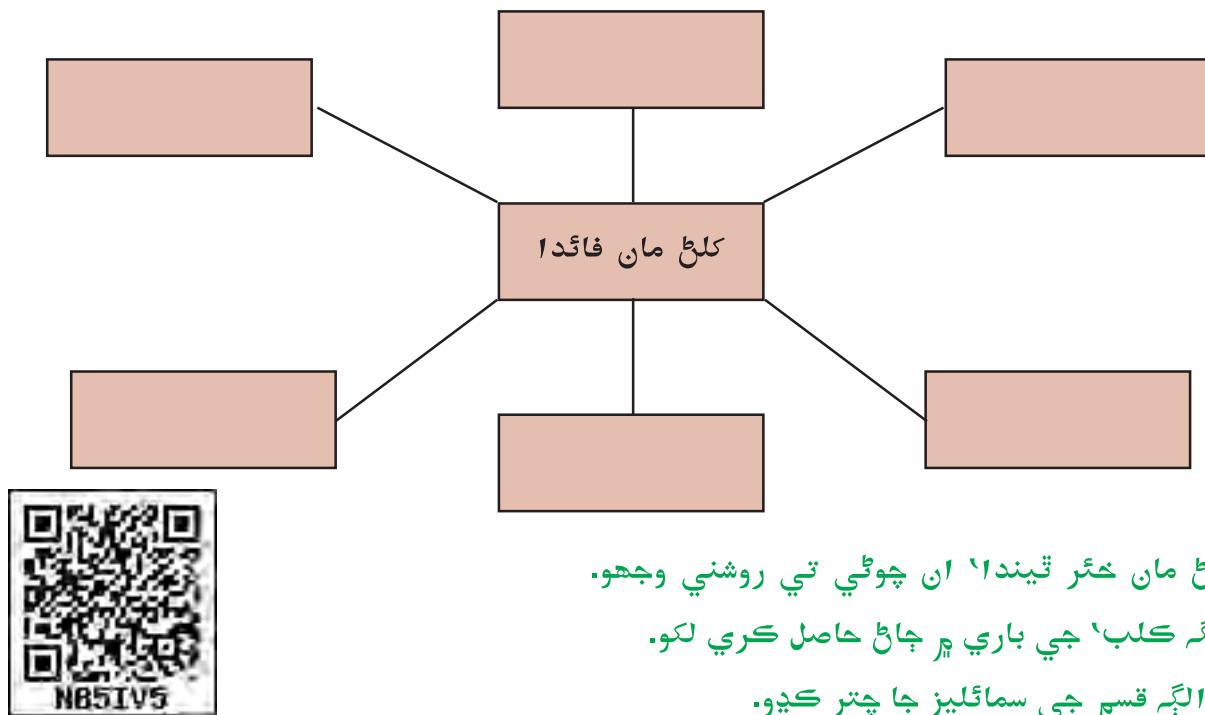
۱. شعر - بند تي مشغوليون.

- نعمت.
- ڪلٻڻ واري
 ۱. هم آواز لفظن جا به جوڙا لکو.
 ۲. اُبنتڙ معني لکي وارن لفظن جا به جوڙا لکو.
 ۳. ڏليل رنگ لکو.
 ۴. هينين جا ساڳي معني وارا لفظ لکو.

يار

چڳ

نعمت

ڪلڪ جي خوارڪ

۱.

تون جو هيترو پڙهين ٿو آخر ڪم ڪھڙو ڪندين؟

راجيش :

مان داڪٽر ٿيندس ڪنن چو.

ديپك :

ڪن ته به ٿيندا آهن. اُن ۾ پئسا گهت ڪمائيندي. پر ڏند پتيه ٿيندا آهن ته چريا تون

راجيش :

ڏندن جو داڪٽر ٿيندین تم وڌيڪ پئسا ڪمائيندي.

۲.

داڪٽر مان هر ڳالهه جلدي پلجي ٿو وڃان.

مریض :

مونكي منهنجي في ڏيئي ڇڏ متان پلجي وڃين.

داڪٽر :

۳.

موهت تون آهڙو ڪو ڪم نه ڪر جنهن سان توکي مار ڪائڻي پوي.

ممي :

مان سڀاڻي کان إسکول ڪونه ويندس. چو تم سڀ کان وڌيڪ مار مونكي إسکول ۾ ملندي آهي.

موهت :

۱۳. میگھه ملار

شري نندلعل راچپال 'نردوش' پيشي سان هك بلدر آهي. سندوي ٻولي ئه ساهتيه جو گھنگھرو آهي. سندوي ڪوتا لکڻ، پڙھن ۽ دلچسپي اتس. هن ڪوتا ۽ ميگھه ملار بابت چاڻ صلاح ڏني آهي.

ٻڌو. ڳايو.

ڇم ڇم ورسيو ميگھه ملار
هرسو آهي پيار ئي پيار ... ڇم ...
۱. هاري پنهنجي محنت جو ڦل،

پائي مشكن ئه تهڪن،
پنهنجي جھونگي مان ويهي،
گھنگھور گھتاون ڏسي چون،
واه! ري رب! تنهنجي رحمت جو،
آهي ڪوئي آنت نه پار ... ڇم ...
۲. هرسو سلوڪ جي چادر چڻ،

پڪڙيل ڦھليل نظر آچي،
ڪوئل پنهنجي ڪوڪ مني سان،
شайд ڪنهنكى ڪوٹ ڪري،
هوندس هن جو ڀي ڪوئي،
دلبر پيارو دل ڏثار ... ڇم ...

۳. آج 'نردوش' آلائي چو،
مينهن ڪئي آ مهرگھڻي،

سانوڻ ٿو هرسال آچي پر،
مؤچ متى هن سال چڻي،
شайд ڪنهنجي قرب ڪوٹ تي،
راهي ٿيو آهي ڏثار ... ڇم ...

نوان لفظ

میگھم = بادل
رحمت = مهر

جهونگی = جهۇپىزى
ڏاٿار = ڏيندڙ (پچوان)

هرسۇ = هر طرف
کوٹ = سُدْ

آپیاس

سوال ۱ :- ھینین سوالن جا جواب ھے جملي ھر لکو.

۱) هر طرف پیار ئی پیار چو ٿو نظر آچي؟

۲) هاري چو ٿا مشکن ٿهڪن؟

۳) ڪوئل بابت شاعر چا ٿو چوي؟

۴) هن سال جي سانوٽ بابت چا ٻڌايو ويو آهي؟

سوال ۲ :- سِتون پوريون ڪريو.

۱) هاري پنهنجي مشکن ٿهڪن.

۲) هوندس دل ڏتار.

۳) اچ 'نردوش' مهر گھڻي

سوال ۳ :- معني ٻڌائي جملن ھر ڪم آڻيو.

هرسۇ، محنت، گھنائون، ڏاٿار، موچڻ

پورے آپیاس

۱. شعر - بند تي مشغوليون.

ھم ھم آفت نه پار.

(الف) ھينيان چو ڪندا پورا ڪريو :-

میگھ
|
[Green Box]

رب
|
[Green Box]

محنت
|
[Green Box]

گھنگھور
|
[Green Box]
گھنائون

ب) ھينيان چو ڪندا پورا ڪريو.

۱) هم آواز لفظن جو ھے جوڙو

۲) ڪوبه ھے لفظ به دفعا آيل

ث) ھينيان جا ساڳي معني وارا لفظ لکو.

هاري، پيار، رب، محنت، ميگھم

۱. برسات جي مند ھر گھڻو ڪري چا جي پوکه ڪئي ويندي آهي؟

۲. جيڪڏهن برسات نه پوي تم

ان تي پنهنجا ويچار لکو.

۳. چا ڪڏهن توهان برسات جي مند ھر پھرین برسات جو لطف ورتو آهي
اُهو توهين پنهنجي لفظن ھر بيان ڪريو.

ھلکو آپیاس

١. آمله ماطڪن جو واپار

سندری آسنداس اُتمچندائي (١٩٢٤ - ٢٠١٣) هڪ برك اُپنياسكار، ڪھاڻيڪار، ناڳنگو نويسي ۽ شاعره آهي. سنڌي ۾ ٢٠ کان مٿي پستڪ شايغ ٿيل آئس. اُنکي مهاراشر گئرو پرسڪار، سوويت لئند نھرو انعام عطا ڪيو ويو آهي. هن سبق ۾ ڏيتني ليندي ۽ بابت سهٺو چتر چتيو ويو آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجھو.

(وقت، جڳهه ۽ ڪردار)

شام ڄاڻهه بـ جـا بـمـه ئـي ڳـلـي ۽ اـعـجـو هـڦـ
ڪـرـدار : (١) ڳـلـي ۽ مـاءـ (ڪـنـوارـ مـاءـ) (٢) ڪـيمـيـ (گـھـوـتـ جـيـ پـيـڻـ) (٣) ڏـمـيـ (گـھـوـتـ جـيـ پـيـڻـ) (٤) سـونـيـ (ڳـلـي ۽
مـاءـ جـيـ مـائـيلـيـ ڏـيـ) (٥) نـنـديـ ٻـالـكـيـ (ڏـمـيـ جـيـ ڏـيـ) (٦) ڳـلـي ۽ جـيـ سـاهـيـزـيـ.

(ڳـلـي ۽ مـاءـ جـوـ ڪـمـروـ ڏـاـيدـ نـزاـڪـتـ سـانـ سـجـاـيلـ آـهـيـ. پـلـنـگـ تـيـ پـلـشـ جـيـ چـادرـ وـڃـاـيلـ آـهـيـ. هـڪـپـاـسـيـ إـسـتـوـلـ تـيـ
 ڪـپـڙـيـ سـانـ ڏـڪـيلـ رـيـدـيـوـرـ ڪـيلـ آـهـيـ. بـئـيـ پـاـسـيـ سـهـڻـيـ ٿـوالـ سـانـ ڪـاـشـيـ ۽ ڏـڪـيلـ آـهـيـ، جـاـ مشـينـ پـيـئـيـ لـڳـيـ. وـچـڙـ چـارـ
 ڪـرـسـيونـ ۽ مـيزـ پـيلـ آـهـنـ. مـيزـ تـيـ هـڪـ ٿـريـ ۽ ڪـاـڏـيـ جـيـ شـينـ جـوـ پـلـيـتوـنـ ڏـڪـيوـنـ رـكـيوـنـ آـهـنـ. ڳـلـي ۽ مـاءـ ڏـاـيدـيـ بـيـ
 صـبـريـ سـانـ ڪـنـهـنـجـيـ اـنتـظـارـ ۾ـ وـيـنـيـ آـهـيـ. ٻـاـھـرـيـ دـرـواـزـيـ تـيـ آـواـزـ ٿـيـ ڦـيـ ٿـيـ ڳـلـي ۽ مـاءـ سـاـڙـهـيـ سـانـ مـتوـ ڏـيـ
 درـواـزـيـ ڏـاـنـهـنـ وـڃـيـ ٿـيـ پـرـ هـيـدـيـ هـوـڏـيـ نـهـاريـ نـاـمـيـدـ ٿـيـ موـڻـيـ اـچـيـ وـهـيـ ٿـيـ).

ڳـلـي ۽ مـاءـ : (پـنـهـنـجـوـ پـاـڻـ كـيـ) جـانـوـ گـيـسيـ. سـچـ چـيوـ اـثـنـ سـتـ پـڻـتـ، هـڪـڙـيـ ڳـپـانـ، تـنـھـنـ پـرـ بـهـ لـڪـانـ. سـوـ
 مـونـ وـتـ تـمـ هـڪـ نـمـ پـرـ بـهـ ڏـيـئـرـ آـهـنـ. ڳـلـيـ تـهـ سـئـيـ ۾ـ سـڳـيـ اـقـمـ. آـهـيـ چـنـدـ جـوـ ٿـڪـرـ. باـقـيـ بـيـ ۽ـ
 جـيـ تـهـ ڳـالـهـ بـهـ نـهـ پـيـچـوـ. پـهاـجـ مـريـ وـيـئـيـ، منـهـنـجـوـ رـتـ پـيـئـڻـ لـاءـ ڏـيـ ٻـالـ ڪـڏـيـ وـيـئـيـ.
 چـوـڪـريـ ۽ـ كـيـ نـهـ آـهـيـ اـنـگـ نـهـ دـيـنـگـ. بـنـهـيـ ۾ـ فـرقـ بـهـ وـرـيـ سـالـ بـنـ جـوـ مـسـ آـهـيـ. مـانـ پـلاـ ڪـنـهـنـ
 كـيـ مـاـئـيـ ڪـنـهـنـ كـيـ مـاـيـاـنـ. ڏـيـتـيـنـ لـيـتـنـ جـاـ تـهـ وـاـتـ پـيـاـ آـهـنـ قـاتـاـ.
 (درـ وـتـ آـواـزـ ٿـيـ ٿـيـ ڳـلـي ۽ـ مـاءـ اـڳـنـتـيـ ڏـيـ ٿـيـ، وـرـيـ مـوـتـيـ ڪـاـڏـيـ جـيـ شـينـ تـانـ ڪـپـڙـوـ ٿـورـوـ مـتـيـ ڪـريـ، پـوءـ درـ
 وـتـ وـاـپـسـ وـڃـيـ ڏـسـيـ ٿـيـ، بـهـ وـڏـيوـنـ زـالـونـ هـڪـ نـنـديـ ٻـالـكـيـ ۽ـ سـوـقـوـ اـنـدرـ اـچـنـ ٿـيـونـ).

ڳـلـي ۽ مـاءـ : (ڪـيمـيـ ۽ـ ڏـمـيـ ۽ـ كـيـ كـيـكارـيـ) اـچـوـ پـيـڻـ، يـليـ آـيـونـ. ڏـاـيدـ دـيرـ ڪـيوـ.

ڪـيمـيـ (ٿـلهـيـ بـدنـ وـارـيـ) ڪـرـسيـ ۽ـ تـيـ وـهـنـديـ : پـيـڻـ ڳـالـهـ ئـيـ نـمـ پـڻـجـ، نـكـتـيـوـنـ تـمـ سـوـيلـ هـيـوـسـيـنـ، پـرـ
 ڏـسـيـنـ ٿـيـ اـجـڪـلـهـ لـڳـ ڇـاـ پـيـوـ آـهـيـ. شـلـ نـمـ ڪـوـ چـوـڪـرـوـ وـلـائـتـ مـانـ مـسـافـرـيـ ڪـريـ لـهـيـ تـمـ مـائـتـيـنـ
 وـارـيـوـنـ چـوـڪـرـيـوـنـ ڏـيـڪـارـطـ لـاءـ اـصـلـ ڇـتـ بـهـ چـنـبـيوـ وـڃـنـ.

ڏـمـيـ : موـَهـرـسـ، مـاـڻـهـنـ كـيـ ڏـيـئـرـ ٿـيـ پـيـئـوـنـ آـهـنـ بـوـجاـ، سـوـ هـرـڪـاـ چـوـيـ منـهـنـجـيـ وـارـ اوـلـ پـوـيـ.

ڳـلـي ۽ مـاءـ : نـمـنـيـ، ڏـيـئـرـ ڪـيـئـنـ بـوـجاـ تـيـنـدـيـوـنـ، جـيـڪـيـ پـيـتنـ ۾ـ سـماـيـوـنـ، سـيـ گـنـيـ ۾ـ ڪـيـنـ سـماـئـيـبـيـوـنـ چـاـ؟

ڪـيمـيـ : پـيـڻـ تـوـنـ مـتـانـ دـلـ ۾ـ ڪـرـيـنـ، توـ تـهـ لـادـ ڪـوـڏـ سـانـ پـاـڙـهـيـ ڳـاـڙـهـيـ قـابـلـ ڪـيوـ آـهـيـ. ٻـڌـوـ اـقـمـ تـهـ تـوـنـ
 ڏـيـبـ بـهـ چـڻـوـ ڏـيـنـدـيـءـ، توـكـيـ چـوـ ڏـيـءـ بـوـجوـ تـيـنـدـيـ.

ڏـمـيـ : (قـيـ ٿـيـ) مـونـ تـهـ پـنـهـنـجـيـ پـاـسـيـ وـارـيـ جـيـ ٿـيـ ڳـالـهـ ئـيـ. سـنـيـ گـلـ جـهـڙـيـ پـاـڻـيـجيـ
 گـهـرـائـيـ وـهـارـيـ هـئـائـيـنـ.

- پھرین ان کی اک مان ڪدی وجو.** : پھرین **چی**
- (موسیقیء جی تارن جی ٿتھ جو آواز ٿئی ٿوء گلیء ماءُ پنهنجی چاتیء کی مهتیندی ڪرسیء تی ڪند لینائی ٿی ڇڏي). : (موسیقیء جی تارن جی ٿتھ جو آواز ٿئی ٿوء گلیء ماءُ پنهنجی چاتیء کی مهتیندی ڪرسیء تی ڪند لینائی ٿی ڇڏي).
- کيمی** : (دمیء کی اک پیجي) اسانجی انکل مڙئی ڪم ڪيو. جی ٻي چوڪري ڏسي اچڻ جو گشونه هڻون ها تم ڪنوار مان ڪا سُتری ٿوريئي آهي جو جهجهي ڏيتی ليتي ڪدی ڏيندي.
- گلیء ماءُ** : (ڌيري اُتندي) سري رام.
- کيمیء ڏمي** : چا ٿيو، چا ٿيو پيڻ؟
- گلیء ماءُ** : (ڪرسیء تی سڌي ٿي وهندی) پيڻ ڪجهه ڪانهي. چوندا آهن ڪن کي ڏک - روڳه ته ڪن کي سکم - روڳم. سو منهنجو به اپار سکن هوندي، اجهو اهو حال آهي.
- (نديي بالکي کادي جي شين ڏانهن آگر کڻي کيميء جو پلوڇکي ٿي).
- گلیء ماءُ** : (نديي بالکيء کي) هلي آء پت، ڪھڙي نه سبا جھڙي آهي. اچ ته ٿول ڏيانء (ڪڙي پيسٽري کڻي ڏئيس ٿي).
- بالکي** : (طوطلي زبان ۾) بيا ٿول به آچان کي کارائي چڏ.
- (گلیء ماءُ بالکيء کي ڳرا هتری پائيس ٿي).
- بالکي** : آچان کان پئچا وٺدينء نه نه. مميء چيو مفت ۾ کائيندا چين.
- (کيميء ڏمي بالکيء کي پيرين ٿيون)
- گلیء ماءُ (مشكndi)** : ڏاڍي پکي چوڪري آهي. پئسي خرچڻ جو ته ڏس به ڪو نه ٿو وٺيس.
- کيمی** : (ڪمري ۾ چو طرف نهاري) پيڻ، گهر ته سنو ناهي ويني آهين. جنسی ٻهڪي پيو.
- ڏمي** : (گلیء ماءُ جي چوڙن کي هٿ لاهي) نمونو ته ڏاڍو سنو گھڙايو اٿئي. ڏيء کي به ضرور هيرن جو ڪنگڻ ته ڏيندينء؟
- گلیء ماءُ** : (چرڪيء ٻانهن ڇڏائيندي) بابا هي ته آهي املهه ماڻکن جو واپار. جيڪي چوڪرين کي لهڻو هوندو سو وٺندي.
- کيمی** : تڏهن به ٻولون چولون ته آهن ئي آهن.
- گلیء ماءُ** : سو چو ڪين. پر گهر گهر تي به مدار آهي. منهنجي ڪي به ته ڪاشيء آهي نه. سو مان ته ڏاڍي ۾ به سڪون ڏيندس گھوتء ڪنوار لاء.
- کيمی** : (عجبا ڪيون قازي) بسء گھوت ماءُ، گھوت پيء، گھوت ياءُ، گھوت پينر، گھوت پاچائيء جون سڪون؟
- ڏمي** : ٻري گھوت جي ڏاڍيء جي به سڪ ڪا نه لڳي ڇا؟ ويچاري اچ نه مئي سڀان مئي. پوڻي جي سڪ وٺي نه آس پوري ڪري.

گلی ء ماءُ : (بنا اتساھ، جي) چو نر پیئٹ چو نر.

کيمى : چگو پیئٹ تون پنهنجي ڪي گللي ڪي تم سڏ کر. ڏاڍي دير پيئي ٿئي.

گللي ء ماءُ : ها ها، چو نه. (سڏ ڪندي) او ڏي سوني، پٽ سوني.

کيمى ء ڏمي : (هڪبي ڏانهن اشاري ۾ آهستي) هي چا ٿي ڪري؟

کيمى : پيئٹ ماٽين واري ٿي تم تنهنجي ڪي چو نالو گللي ٻڌايو هوء نه سوني.

گللي ء ماءُ : (ٿورو منجھي هتن جو آگريون موڙي) ها، ها، نالو تم برابر گلي اٿس، پر پٽس پيار مان سوني سڏيندو اٿس. وري آهي به تم جھڙو سون جو ڦکر.

(سانوري رنگ جي سوني چانھه جي ٿري ڪي اچي ميز ٿي رکي ٿي. کيمى ء ڏمي اُتي هن کي ننهن کان چو ٿي تاء چڪاسين ٿيون چڻ ڪو ڻکر جو ٿانو آهي.)

کيمى : (پنهنجي ڪرسيءٰ ٿي وهندي) آهي برابر سون جو ڦکر. چو ڪري جو روپ سنو آهي تم سادي سازهي ۾ به پيئي بهڪي.

(سوني پرپرو هڪ ڪرسيءٰ ٿي ويچي وهي ٿي.)

گللي ء ماءُ : تڏهن تم دادس چوندو آهي تم هيء ٿي هڪ ٿي سازهي ۾ اگھامي ويندي. پر ماءُ ڪو ڏي ڪي ڏيئ ڪانسواء رهي سگھندي چا؟ چوندا آهن تم ماءُ جند پيهاك تم به ڏيء آسائتني.

ڏمي : برابر، ماٽي نڪ کي ڪير مڙ لائيندو؟

(ایتريءٰ ۾ هڪ جوانڙي تڪڙي اندر اچي چوي ٿي : سوني، گللي ڪانھي چا. ڪيڏانهن ويني آهي؟ هان هيء سازهي ڏجانس. چئجانس تم خيال سان پائيء مون وارو ڪتاب سڀاڻي آفيس ۾ ڪي اچي جو لئبرري ۾ موئائڻو اٿم. مان هاڻي پڪچر ٿي ٿي وجان، چگو ٿاتا ...)

کيمى ء ڏمي : دوكياز اسان کي هڪ جي بدران بي چو ڪري ڏيكاري اٿيئي؟ اهو آهي تنهنجو املهه ماڻکن جو واپار. ڪير وٺندو تو ٺڳ کان ڏيء.

(سوني مونجھاري ۾ آگريون مان ڻڪاء پيئي ڪيدي)

گللي ء ماءُ : چگو چگو چو ڪري نشي وظيو تم چانھه ڪوب پيء روانيون ٿيو، وڃو. ڏيتيءٰ ليتيءٰ لاء وات ڦاڙي آيون آهيو. چو ڪري به گل جھڙي کپيو، هيرن جا ڪنگڻ كپنو. توهانکي گھوت ڪنوار، پاڻ پاچائي، پنهنجي لاء تم چا پر مرڻ هاركى ڏاڏيء لاء به سـڪ کپيو.

کيمى : سو چا اچڪلهه تم ڏيتيءٰ ۾ الاجي چا چا پيا وٺن. لكن جا فلئت ئ گهر سينگاڻ جو سامان ٿي. وي. وغيره.

گللي ء ماءُ : چئبو تم گھوٽن جو مارڪيت ۾ وڪرو ڪنديون آهيو. چو ڪي فوت پاٿ جا بيكاري آهيو چا، جو فلئت به کپيو. وري هن بو ڪڙو ٻليء کي به سيكاري آيون آهيو تم مفت ۾ ٿول ڪائيند اچين ... آٿو وڃو، ڪيڪ پيسٽريون نر ڪائو تم سنو، جو اهي هيٺئر مسوائڙ ٿي گھرايل آهن.

کيمى ء ڏمي : جا منهن لهي ويا ئ ندي چو ڪريء کي وٺي روانيون ٿيون.

(پردو ڪري ٿو)

٢. آذ ٻُل سویتر

شريمني روشنی مهيش ڪمار رو هڙا جو جنم ١٤ جون سنہ ١٩٨١ احمد آباد ۾ ٿيو. لکڻ، پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ دراما ۾ رُچي رکندڙ روشنی ۽ جا به ڪتاب چپيل آهن. 'پروليin جا پناشا' ۽ ڪھائي سنگره 'حمات' پوئين ڪتاب تان کنيل هن ڪھائي ۽ ڦيڪا جيون جي گنيپير پھلوءَ کي اجاگر ڪيو آهي.

ٻڌو. پڙه ۽ سماجهو.

آرتيءَ جي ٿالهي ڪڻي صبح صبح منهنجي متن کان اچي بيهي رهي ۽ مسڪرائيندي يڪ ڏڪ مون ڏانهن نهار ٺڳي. منهنجي لاءِ اهو سڀ نئون ڪون هو. هونئن به هو روز صبح سنان پاڻي ڪري آرتيءَ جي مونكى اُثاريندي آهي. پراج ان جو چھرو ساج جي لائڻ کان به وڌيڪ ٿي چمكيو ۽ صرف مسڪرائى نهاري رهي هئي. چڻ من پري ٿي نهاريائين چڻ پهرين ۽ آخرین بار نهارييندي هجي.

مان جلد اُتيءَ ڪڙو ٿيس. چيومانس، "ڇا ڳالهه آهي! اچ تنهنجي چھري جي چمڪ ڪجهه خاص خوشيءَ جو اظهار ڪري رهي آهي. ڪا خاص ڳالهه آهي چا؟ پر هن خوشيءَ ۽ ڪجهه خاموش غر پڙهي رهيو آهيان. جينزو مان توکي سڃاڻان."

نزاڪت وچان چپن ۾ مسڪرائيندي چيائين، "توهان کي منهنجي چھري جي خوشيءَ مان اندازو نتو اچيءَ" ڪجهه وقت سوچيم.

چيومانس، "ائين ته تننهنجو چھرو روز گلاب جيان ٿڙندو آهي پراج ... اچ ... تننهنجي چھري جي سونھري چمڪئي ڪجهه اور آهي."

"چڱو چڱو گھڻو ٿيو هائي، جلد اُتو سنان پاڻي ڪريو. آفيس هلڻ ۾ دير ٿي ويندي. پوءِ بدائجو. مان ته توهان سان گڏئي آهيان نه."

مان سميتا جي چھري جي چمڪ کي سمجهي نه ٿي سگھيس. ڇو ته مان سميتا کي چڱي طرح سڃاڻان. هن ۾ هر وقت هر گھڙيءَ مسڪرائيندي رهڻ جي هڪ خامبيت آهي. ڏڪئي وقت ۾ به ڪڏهن به چھري تي گھنچ نه آئيندي آهي. جنهنكري مان وڌيڪ مونجهاري ۾ هئس.

"اوکي اوکي صحيح آهي. چانه جو ٿرماس ياد ڪري ڪڻجان. چانه پيئندا هلندا سين، ڳالهيوں ڪندا هلندا سين."

"ها .. ها اهو ته مون کنيو آهي."

"سميتا، سائي رنگ جي فائيل؟!"

"توهانجي بيج ۾ وڌي آهي"

"نيڪ آهي، ٿئنڪ ڀو."

"هلو، هلو مان تيار آهيان."

”او... هو... او... هو... واهم واهم نئين ساز هي! هار سينگار هاٹي تر وڌيک سوچن تي مجبور آهيان آخر کار اچ
کھڙي خاص ڳالهه آهي؟“

”هلو جلدی دير پئي ٿئي.“ سميتا ائين چئي هت هت ۾ وجهي تڪڙو وٺي هلي.

”ها... ها... هلان پيو.“

تيز رفتار جي هن زندگي ۾ صبح کان رات، رات کان صبح جو چڪر ائين ٿو ڦري جو اچڪله
پنهنجي لاءِ به فرصلت ڪونهي. پاڻ سان ڳالهائڻ لاءِ پنهنجو نمبر هميشهه بزي ملندو آهي پر اهڙي تيز
رفتار جي رُڙل زندگي ۾ مان هر گھڙي، هر پل مان ڪجهه يادگار لمها هت ڪرڻ يا يادگار بُڻجائي اهڙي
کوشش رهندي هئي سميتا جي. سميتا هر پل کي جي ۽ جان سان جيئنددي هئي ۽ يادگار پل هت ڪندي هئي.
استيشن جي باهراون ويٺل گلن واري ڪلن روز نت نيم سان آفيس ويندي هڪ گلاب جو گل وٺي جي
تمنا ڏياريندي هئي. مان به ان کي روز هڪ گلاب جو گل وٺي ڏيندو هئس. گلن واري نئنا ڀيٺ به اسانکي
سچاڻي وئي هئي. اسانکي پريان کان ايندو ڏسي تازو مهڪنڊ گلاب جو گل کڻي بيهدندي هئي. پر اچ سميتا
گلن جو گلستنو گهريو.

گلن واري ۾ مسڪرائيندي پچيو، ”مئدم جو جنم ڏينهن آهي چا؟“

مون مسڪرائيندي سميتا ڏانهن نهاري، ۽ سميتا پنهنجي انوكى انداز سان مون ڏانهن نهاري.
گلن جو گلستو هن کي ڏيندي ڏيري چيومانس، ”نهنجي اچ جي خاص ڏينهن جون توکي واذايون.
شاپ هميشهه هنن گلن جيان ٿڙندي رهين!“

پر من ۾ بار بار هڪ سوال اٿي رهيو هو - آخر اچ ڪھڙو خاص ڏينهن آهي؟ پر مونکي فكر ڪونه هو.
سميتا جي سڀاً کان مان بخوبي واقف هئس. هوءِ بین زالن جيان ڪونه هئي. مڙس جي گهر دير سان اچڻ يا
جمم ڏينهن جي تاریخ وسري وڃڻ، ڪيل واعدي کي نه نياڻ تي غصي يا خفا ڪونه ٿيندي هئي. حالانکي
اهڙين گھڙين جو به هو مركي مزو وٺندي هئي ۽ مونکي سرپرائيز ڪندي هئي. ائين کڻي چئجي ته سميتا
کي سرپرائيز ڏيڻ ڏايو مزو ايندو هو.

اچ به هوءِ ببحد خوش هئي ۽ مزو وٺي رهي هئي ۽ مان بي صبر هئس ته ڪھڙو سرپرائيز هوندو؟
لوڪل ٿرين جي پيڙ ۾ به آفيس پهچڻ تائين بڪ - بڪ، هنان اُتان جون ڳالهيون ڪندي ساڻ گڏ
سوپر تر به اڳندي هئي. آس پاس جيڪي روز اچ وچ ڪندا هئا انهن جون نگاهون به اسان طرف ئي ڦري گھري
اڳنديون هيون. مزي جي ڳالهه اها جو ٢٠ - ٨ واري لوڪل ٿرين ۾ اسان سان گڏ هڪ مرہتياڻي بڌڙي امان
به مسافري ڪندي هئي، ان کي سميتا سندوي ڳالهائڻ به سڀکاري ڇڏي هئي. مرہتياڻي امان هميشهه آسيس
ڪندي هئي. ”شل جوڙي سلامت رهيو، سدا سهاڳن ڦري.“

سميتا جو سڀاً اهڙو هو جو پراون کي پنهنجو بُڻائي ڇڏيندي هئي.

شام جو جڏهن مان آفيس کان گهر موئندو هوس تڏهن نه چاڻ ڪيئن هن کي منهنجي اچڻ جي
اڳوات ئي خبر پئجي ويندي هئي. ڪڏهن ڪڏهن تم لڳندو هو دروازي تي ڪئميرا تم لڳ ڪونهي. اينترو
ئي نه مون ڪيترا دفعا سميتا کي الڳ الڳ وقت تي ڀعني ڪڏهن دير سان ته ڪڏهن سوير اچي هن کي

سپرائیز کرٹ جی کوشش کئی. پر هکدم در کولی بیهی رهندی هئی ئے مونکی سرپرائیز کری چڏیندی هئی. چوندی هئی، ”اچی ویا، اچو مون ناشتو تیار کری رکیو آهي، جلد ئی فریش ٿی اچو تر چانه ٺاهی ٿی وٺان.“

شام جو گڏجي چانه چُڪي وٺڻ ۽ ڳالهیون ڪرڻ اهو اسانچو نیم هو. ڪیتر ۱ دفعا مان سمیتا کان پچیو به تم سمینتا توکی منهنجمی اچڻ جی خبر ڪیئن پوندی آهي، پر ھوءه همیشه کل ۾ اڏائیندی آهي.

ھڪدفعه زور پرڻ تی سمینتا پیار یري نگاهن سان مون ڏانهن نهاري اڳیان اچی تمام نزاکت یري انداز ۾ چيو ”ھوا جو جھونکو اچی منهنجمی دل جی در تی دستک ڏئی ویندو آهي ئے مان ڊوڙی اچی در کولیندی آهیان. هر پل اھوئی احساس ٿیندورهندو آهي، اسان به جسم ھڪ جان آهیون.“

اچ آفیس کان گھر ایندی ٿرین ۾ لڳاتار اھوئی سوچیندو آیس تم اچ سمینتا جو جنم ڏینهن به ڪونھی، شادیءَ جي سالگره به ڪانھی، پوءِ به مان گھر ایندی بیهڻ گلن جو گلdestو وٺي اچي پهنس. روز جیان سمینتا در کوليو ۽ ويل ڪم ڪيو. اندر داخل ٿیندی ڏنم اچ گھر کي گلن سان سجايو ويو آهي. چو طرف میٻتبتيون روشن هيون. ڊائيننگ ٽببل به خوب سجايل هئي. ٽببل تي ھڪ میڻ بتی ٻري رهي هئي. تمام دلکش ماحول هو. منهنجمو هت هت ۾ پڪڙي، مونکي ڊائيننگ ٽببل وٺ وٺي ويئي، ڪرسيءَ تي وھاري ۽ ٻئي طرف پاڻ ويئي ئے بنا پلک جهڪائڻ جي منهنجمي اکين ۾ نهاري رهي هئي. ڪجهه وقت ائين ئي گذريو. گڏجي دنر ڪيوسيين.

سمینتا منهنجمو هت هت ۾ جھلي چيو. ”مان توهان جي جيون ساثي آهیان. هر عورت جیان منهنجمي به اها ئي تمنا هئي ته مان سدا سهاڳڻ رهان. منهنجمي اها تمنا پوري ٿيڻ واري آهي.“

ائين چئي مونکي ھڪ لفافو هت ۾ ڏنو. مون لفافو کولييو. لفافي ۾ پيل ڪطي ٻڌي پڙهيم. پڙهندی ئي دل ودماغ ڪاموش سُن ٿي ويو. سمینتا وڌيڪ پیار وچان مون ڏانهن نهاري ۽ پوري رات ٻئي جاڳندار هياسين ۽ جيون جا حسین لمحاء ياد ڪندي ڪلندي رات گذاريسيين.

ڏينهن گذرندارهيا. ڪجهه روز نت نيم وانگر ائين ئي جيون هلندورهيو. ھڪ مهنو ڏهن ڏينهن بعد مان آفیس لاءِ نكتس. انهي ۽ ڏينهن سمینتا مون سان حقيقی روپ ۾ گڏ ڪونه هئي. گلن واري پريان اڪيلو ايندو ڏسي عجب ۾ پئجي ويئي. گل جيڪوهت ۾ ڪڻي تيار بىئي هئي اھو واپس هيٺ گلن جي ٽوکري ۽ ڦرکي چڏيائين.

مان اڳیان وجی چيو، ”پيڻ گل چو واپس هبيثرکي، مون کي ڏيو. ھوءه چوندي چپ ٿي ويئي. مئڊم ڪٿي. مان گل وٺي هليو ويس. ساڳي ٢٠٨ واري ٿرین ۾ چڙھيس. ڪيترن ڏينهن کان پوءِ آفیس ويسي رهيو هئس. جنهن ڪري ائين ڪڻي چئجي ته اڪيلو آفیس ويسي رهيو هئس. انڪري سڀني جون نگاهون ڦري گھري مون وٽ اٽکي رهيو هيون. لڳو ٿي پچڻ ٿي چاهيائون ته چو اچ اڪيلو. پر ڪنهن به اڳیان اچي ڪون پچيو. آخر ڪجهه ڏينهن ائين گذرديا.

ھڪ ڏينهن اها مرهتياڻي امان اچي چيو، ”چو پت سمینتا آفیس اچڻ بند ڪيو آهي چا؟“

مون جواب ڏنو، ”ھونئن به ھوءه آفیس ۾ ڪم ڪونه ڪندي هئي، صرف مون سان گڏ وقت گزارڻ لاءِ آفیس تائين چڏڻ ھلندي هئي ۽ چڏي واپس بي ڦرین ۾ موئي ايندی هئي. ھوءه ته هائوس وائيف هئي.“

مرهتياڻي امان جي ڏهن ۾ وڌيڪ سوال ڪڙا ٿيا. پر ڪڻي ڪيئن. هڪندي چيو، ”پت جوڙي هميشه سُنهندی آهي، پت مون کي خبر ڪونھي توهانجمي وچ ڪھڙي ڳالهه جي ڪري نفاق پئدا ٿيو آهي. پر جلد اھو دور ڪري ھڪ ٿي وڃو. ڏس نه ڪھڙو حال ڪيو اٿئي سمینتا بنا. چهري تان مشڪ به موڪلائي ويئي اٿئي. ڪپڙي لتي جو به خيال نٿورکين، ڏس نه اڌيڪ سويتر پائي پيو گھمين. اهو اھوئي سويتر آهي نه جيڪو سمینتا مڙھيو هو. پورو به ڪو نه ڪيو اٿائين. هڪ بانهن اڃان اڳڻ باقى اٿس. پت وچ، وجی پاڻ ۾ هڪ ٿيو. جيڪو به من ۾ متپيد هجيءَ اھو دور ڪيو.“

مون مشکندي چيو، "امان سمييتا جسماني ۽ حقيقي طور مونکان دور آهي. پر رواناني طور هوءَ مون هر سمائي چي ويني آهي."

ائين چئي منهنجي هك اك مان لزنگ لڻي آيو. هوءَ سمجھي ويني.

"پت چا ٿيو مون سان حال اور."

"امان، سمييتا کي سرپرائيز ڏيڻ جي عادت هئي. ان مونکي اهڙو سرپرائيز ڏنو جو منهنجي روح به سُن ٿي ويني. هك ڏينهن هن مون کي بند لفافي هر جيون پر جي جدائي ۽ جو پيغام سرپرائيز هر ڏنو. سمييتا کي لاست استيچ تي بلڊ ڪئنسر هئي. هن مون سان مؤت جو جشن منايو. آخرڪار هن پنهنجي جيون جي آخرین لمحن کي به يادگار بٹايو. مونکي ويندي ويندي حسین لمحا جيئن لاءِ سوغات هر ڏنا. هن اڌ ٻڌيل سويتر جيان مان به سمييتا بنا اڌورو آهياب. اڪيلو آهياب. پر سمييتا جي نظریئي سان ڏسان ته اڌورو نه پر مڪملنا ڏانهن وک وڌائي رهيو آهياب ۽ سمييتا سان ملڪ لاءِ ئي جيون جي رهيو آهياب."

۳. چنو ئە منو

کیرت پاپا ئی، (جنر : ۱۹۲۲) ورها ئی بعد سندی گھاٹی ہر ترقی پسند ڈارا جو مکیہ کھاٹیکار مضمون نویس ئے سمالوچک آهي. سندی بولی ئے جی تسلیمی ئے سندی ساہتیه جی اوسر ہر اهمیت پریل رول ادا کیو اتس. ھن جا کیترا گھاٹی، مضمون سنگره ئے آتم کتا جا کتاب شایع ٿیل آهن.

هن گھاٹی ہر شاھوکار طبقي چي ادمبر ۴ ادنجي خرج تي انوکي طرز ہر ٺنولي ڪيل آهي.

پڙهو. ٻڌايو.

گیان دعوتنامو هت ہر جھلی، هیٺ متی قیرائی اُن کی گھوري ڏنو ہر پوءِ سونھري اکرون ہر لکیل دعوتنامي کی خور سان پڙھیو. سیٺ هریرام کیس ۱هو دعوتنامو شادی ہر شامل ٿیط لاءِ عنایت فرمایو ہو. گیان جی نظر وچ تي لکیل ٿلھن لفظن تي وڃی پیئي، جن مان صاف ظاهر هو ته چنو ہجی شادی مُنی ہسان ٿیلی هئي.

چھري تي هک گھری مشک ڦھلائی راز پری نوع ہر سوچبائين - واه! چنو ہمنی نالات دلکش آهن! پلا راجائي ٻار آهن، چنو ہمنی چو ٿا لکائين. کٹی ہمنی لکائين، تڏهن به پیا سونھندا. سچ کین چیو اٿن، 'جنهنجی گندی' ہر دا ٿا، تنهنجا چريا به سیاٿا! وری کیس بیو خیال تري آيو، "شادی!" هنجی دل کی سخت نیس پھتي. هن جی چھري تي نراسائی ہج کر مڙی آيو. هو اکبلو سر ہو. هو جوان ہو. هو دل جا سڀ ارمان دل ہر ساندی ویٺو ہو. کیترا پیرا سندس دل ہر اهز ۱ امنگ اُنپن ٿیا هئا تم هو هن کائیدز اکیلائی ہکی دور ڪري کنهنجو بٹائی ہن بی سواد ہی رنگ زندگی ہکی رونقدار، رنگین ہر سلوٹو بٹائی، اُداسائی ہوارا گردی کی تری گھر جیوت جو مزو ۶ آند ماڻی. هن چاهیو ٿی تم هو کنهنجو گري، پکاري ہکو کیس جی ہکان منو گري سمجھی، هو کنهنجي پیار ہر آسائش ہر مگن ہر مست ٿی وڃی. هو کنهنجي لاءِ جیون ہر ڈک ہر مصیبتوں سھٹ ہر لطف حاصل گري، هر روز کنهن کی ڈسندی جیون جی موج مکسوس گري. پر، اها 'پر' تمام وڌي هئي.

ہو دنیا ہر اکبلو ہو. نندی ہوندی ہی مائت کیس چنو چورو گري ویا هئا، هن جو نندپٹ گھڑن گشالن هیٺ ڪتیو ہو. تنهنجي چاٹ صرف کیس ہئي. ڏکا تاپا کائی، پني سني هو وڏو ٿیو ہو. هن جیون ہر پاٺت پاٺت جا تجربا حاصل گیا هئا ہر قسمین قسمین ماڻھن جو آزمودو پر ايو ہو. هن جیئن لاءِ سڀ ہیلا وسیلا ھلایا هئا ہر مڙس ٿی منهن ڏنو ہو. هن وقتی دلسوز اوچنگارون ڏنیون ہیون تم وقت تي زوردار ٿھک به ڏنا هئا. هن وقت تي گھر ڏینهن بکون گھدیون ہیون تم گھومندو ہو. سڀ لک لئھی، هو اچی پنهنجي پیرن تي بیٺو ہو. هینئر کن مهنن کان هو سیٺ هریرام وٹ نوکري ہتی بیٺو ہو. هو سیٺ جی گدام جی سپیال گندو ہو ہر مال پھچائیندو ہو، گھٹی تعلیم حاصل گري نہ سگھیو هو پر به چار درجا ضرور پڙھیو ہو جنهنجري ٿورا انگ اکر ایندا هئس ہر پنهنجو گم گھر ہندو گدام ہر ہو ہر پگھار؟ پگھار چندو چاندی ہجون گھریون، جي سندس پیت گذران لاءِ مس پوریون پوندیون ہیون. اھڑي حالت ہر شادي گنهن سان ہر گھنئن گري؟ گھڑو نینگر - پيءِ گنیا گھر ڏیندو؟ کن ون سگ ھلایو هئائين تم جواب ملیو ہوس ته اھڑي لفنجي ہوارا کي گھر ڈي گھر ڈيندو. کن چن گھر ڈي ڈیس ته جیکڏهن گاچھه پئسو ڈو گر ہر جگھه جڑي هجیس ته کٹی پر ٹائجیس، باقی چوکري گدام ہر رهائی لاءِ ته کین گھر ڈبی! گا ڄاڻ بلکل واجبی هئي. آخر ٻلي ہج جو گتمب ته گھنی ہو، جو گدام ہر رهی گزارو گري سگھندو. گیان کي اینتري موڙي گٿي، جو

ممبهئي ئەجھەزى شەر ھەجەھەزى تىكىرى ھەت كىرى سەھى، سو تە هوپېرن كان بىر گھەرەن. گىيان اھەزىي وقت چوندو هو، "رۇك مۇلۇ تى، امېيدۇن اسان بە نە ويچايوں آهن، هنن پانھەن ھەل آھى تە كەذەن سائىن اسانجىي بە سەڭئىي كەندو ئە قىسىت كەلندى تە ونۇنىي اسان وت دوۋەزىي ايندى."

ھەنكىي اوچتو ياد آيو، "مار! ھى ئە تە آن ئە مكەن جون ماڭىيون اذىي ويس ئە ھى شادىي ئە جو كارد تە ھەت ھەل ئىي رەھجىي وبو!" ھەن سوچىي، شادىي ئە تى ضرور وچىۋۇ پوندو، پوءىل بىن جى شادىي ڈسې دل ھەل وەپون ئە ھەستەن جى دىنيا لەجەندىي رەھى. اچ تە سىيىت صاحب وتنان دعوتىنامو آھى، تەنھەن كىرى كەھەزى بە حالت ھەيت وچىۋۇ ضرور پوندو. ھەنكىي ويچار آيو تە اھەزىي شىپ ئە وذىي موقعىي تى ھو چىا پائىي وەھىي. ھەن وت قىيمەتىي يا قىيمەخواپ جا كېپتا تە ھەئا ئىي ڪونە. سو خىال كىيائىن تە عزىز بەچائىل لاءِ كادىي ئە جو وگۇ موقعىي جى شان پتەندىز قىيندو. سىيىت صاحب بە تە نەج ئە سەفید كادىي ئە جى پوشاك پەھرىنداو آھى، پوءىل كەنبدلاك موڭر ھەزەندەنەنەجى. آتماتە شەد كادىي ئە سان اوۋەزىل ھوندىي اشىس نە! گىيان لوهى پېتىي ئە مان شەد كادىي ئە جو وگۇ كەجي اوۋەزىو. مەغان جواھەر جەتكەيت پاتائىن ئە پوءىپاڭى كىي ھەك اذ دەفعو آرسىي ئە ڈسې پاھر نەكتو.

ھو تىكىت خەرىد كىرى اچى لوكل گادىي ئە وينو. ھەن جى ويچاردا را ورى چۈنۈ ئە مۇنىي ئە جى شادىي كانا آبادىي ڈانھەن دوۋەزىي وېئىي. ھەن دل ھەل سوچىي، اچ چۇنۇ منىي ئە جون سالىن كان سانىدىل من جون مرادون ئە دل جو تەمناۋۇن پورىيون قىيندىيون ئە ھەك بېئى كىي پائىي خوشىي ئە جى آلم ھەزەنەندا. ھورنگىن حىاتىي ئە جى آغوش ھەل پېتىجىي ويندا. ھەك ڈېئى سان كلى دل سان پېرىم وندىندا ئە ايندەز حىاتىي ئە جو سونۇ سىنسار ڈىندا. اچو كەو ڈىنھەن ھەنن جى حىاتىي ئە جو امولك ڈىنھەن قىيندو. اچ ھو گھوت راجا ئە كنوار را ئىي بىڭىچى وېدىي ئە تى وەندىا ئە حىاتىي يېر پەريت نىپاڭىل جوپېرن گندىدا. ھەن دەشمەئابا ئە كەندە ھەيت كىرى وەندىدا. پەرنى، اچ كەلھەن ئەنۇن زمانو اچى وبو آھى. چۈكرا تە كەندە ھەيت كۆنم ئە تاڭىن، پەر چۈكىریون بەسىي گىديو قىيون وەن. اھو چەئۇ ئىي ٿىبو آھى. نىنگر جو كەندە گودۇن تائىن نەمەن كۆنھىي توچا! ويچارىي ئە جى چىلەھ ئىي چېي ٿىبو پوي ئە مەغان ئۇن جىددو گھونگەت چىكى وېھەن سان تە إنسان عجىب جانور پېلو لېگى. اندە ئە ھەل ورى كەھزەنەن ئەچى ٿاتقۇ آھى! منھەنچىي شادىي ٿى تە مان بە پەنھەنچىي كنوار جو منھەن كولائىي وەندىس. ھەنچىي دل ھەلکىي كەتكەن ئە ۋەندەز بىجلە ئەجھەزى لەر دوۋەزىي وئىي. سەمجەھىيائىن تە كەنھەن سەندىس ئەلەھە سەمجەھىي ورتىي آھى، سو شەكىجى ئە شەرمائىجىي وبو. پەر جلد ئىي كىس ويچار آيو تە هو تە صرف سوچىي رەھيو هو ئەھزۇ احساس ايندى ئىي ھەن پاڭى تى مرکىي وينو.

ورى كىس ويچار آيو پەر منھەنچىي شادىي قىىندىي كىيئن؟ چۇنومۇنىي ئە جى شادىي تە ٿىي وئىي. اۇنھەن كىي لاھىي روپىيا مەلندىدا. سىيىت ھەریرام لەكاپتىي آھى. اھەزىي تەھەزى سان سىڭ كونە گېنديي ھوندائىن. لەك تە اوس ملىي ھوندۇس ئە تەنھەن سان گەذ كا موڭر، كوبنگلۇ، كوباغ بىغىچۇ! شاهەوكارن لاءِ لەك تە متىي ئە جون بە ٿى لپۇن آھەن. مۇن وت جىكىر ھەك اذ ھەزار ھەجىي تە شادىي اوس ٿىي وەھىي. كەنھەن نە كەنھەن غەرەب پى ئە جى كىركى دل سرکىي پوي. پوءىل فەنگائىي جا لقب ھە طرف لەھىي وچىن ئە حىاتىي بېئىي پاسىي ئەھىي پوي. شەكل ئە دۈل ھەل آن ئە بە تە گەت كىين آھىيان، رەگەنەنەن شەپھەنچىي مەربانىي ٿئىي. پەر اھىي ھەك اذ ھەزار اچن كەتان؟ سىيىت كان بە ٿى سوئاذا را وئىي ھەك نەنديي ڏەنديي كىي لېجان سال اذ جى اندر ھەزار اذ تە واهە جو نەھىي پوندو. پوءىل ھەزەنەن دەكان كىدان. پوءىل مەيد اتىم تە سال بىن ھەل بە چار ھەزار نەھىي پوندا ئە پوءىل ئە پەئىسىي وارن جا سالا كۈز! سەندىس نظر سامھون وېئىل شەخىص تى پېئىي، جو ڈانھەس نەھارى ھەلکىي نەمۇنىي مشكىي رەھيو هو. گىيان لەچىي ٿىي وبو. سوچىيائىن تە ھەن سەندىس دل جو آواز سەمجەھىي ورتۇ آھىي. گادىي بە اچى مقرر استىشىن تىي اچى بىنېي ئە ھەن ٹپو ڈېئىي ھەيت لەتو.

سىيىت ھەریرام كىي بنگلۇ پەنھەنچو هو. مەكھەل ئە شادىنامو جورنگ باغىچىي ھەل رچايو وبو هو. رېبرىنگىي گلن، ۋەكىن ئە

چهالبرن سان هاتي کي خوب سجايو ويyo هو. موئرن جو ڪٽک باھر گھتی ۽ قطارن ٻيڻو هو. اعوان ۾ ميزون ۽ ڪرسيون سجاوت سان رکيون وبوون هيون، جن تي مهمان براجمان هئا. اُن شان جي سامهون گيان لجي ٿي رهيو هو. چا نائلان جون ڪوئيون ۽ چهارجت جون بادلي ۽ ستارن سان چمڪندڙ سازيون! چا پيڪيدار شارڪ اسڪن، پامپيز ۽ پڪ ٻڪ جا شھاڻا سوت. چا ڪري پاڳودر لپسند ۽ عطر جون هٻڪارون، چا گلابي ڳلن، ڪاچل سان پيريل اكين، لال چبن ۽ اذ اگھاڙين چاين جي رؤفق! چا ناز سان هله چپتي ۽ تُرشي ۽ جھالي نازڪ نموني ڪائڻ، گلاس جي ڪن کي چبن سان لڳائڻ کان بچائڻ ۽ هر هر ٻتون ۽ مان پاڳودر جي دبلي ڪي منهن کي ٿنڌن! چا اكين کي مچڪائڻ ۽ چپ پيڪوڙي اندر ۽ چپ پيڪوڙي اندر ڦيڻ، هٿ هٿ ڦيڻ، ڦيڻ ملائي شرمائچڻ ۽ سازيءَ جي استريءَ کي بچائڻ لاءَ ڪرسيءَ جي ڪني تي ويهي!

گيان منجهي پيو تم هو هاڻي چا ڪري! هو پاڻي کي تُچ ۽ ڪين جھڙومڪسوس ڪرڻ لڳو. هڪ دل چيس ته پنيان پير ڪري، پر ائين ٺيڪ نه ٿيندو. بڻ تر ۾ ڪا ويرم ته ائين ٿي دروازي تي بینور هيون. آخر شش در ۽ پريشا هال ۾ هڪ پاسي ڪند ۾ پيل خالي ميز جي پرسان ڪرسيءَ تي ويهي پور پچائڻ لڳو.

ڪاڌو چالو ٿي ويyo هو. ڪاڌي جا ڪڙا ڪورس ٿي پورا ٽيما نبيا ٿي آيا. ديسىي ڪاڌي جا نمونا هئا ته وديشىي ڪاڌي جا به. ڪائڻ سان بدين ۽ بارن، وٺ وٺ پئي ڪئي. باقي نوجوان ڙين ائين پئي ڪاڌو، چڻ نڙي ۽ مان هيٺ لٿن ٿي نه ٿئي.

گيان جي دل درد مڪسوس ڪرڻ لڳي. شاديءَ جو هيءَ شان ۽ دٻڊو کيس ڪائڻ ٿئي آيو. هن سوچيو، ”هڪ طرف هيئن ٿو ناڻو اونجي ۽ پئي طرف مون جھڙن جي دنيا اجز آهي. جي ڪن کي لُٹن لاءَ آهي ته بين کي جيئن لاءَ ته هجي. انساني حياتي گزارڻ لاءَ ڪجهه ته هجي! گهر ٻار نھن لاءَ ته هجي!“ هو سوچيندو ويyo.

آهستي آهستي ڪاڌي جا دئر خلاص ٿيندا ويا. مهمان ڪاڌي مان واندا ٿي گپون شپون هڻڻ ۽ وڌا ڦهڪ ڏيڻ لڳا. مهمان هاڻي ڪنهن خاص ڳالهه جو انتظار ڪرڻ لڳا. گيان کي هاڻي ويسي ياد پيو تم مار! مهمان ڪاڌي مان تم خوب وٺ ڪيا، پر گھوت ڪنوار ڪٿي! گھوت ڪنوار جو تم پتوئي ڪونم ٿئي پيو. هن سوچيو هيل تائين ته سڀني کي گھوت ڪنوار کان وڌيڪ ڪاڌي جو خيال هو. هاڻي وڌيون اوڳ ايون ڏيئي هوبه گھوت ڪنوار جو انتظار ڪري رهيا آهن.

ايترى ۾ سڀ هريرام پنهنجي سادي سفید ڪاڌيءَ جي لباس ۾ اُٿي ڪڙو ٿيو ۽ معزز مهمان کي هٿ جوڙي پر ڦام ڪري چوڻ لڳو:

”ميري پياري سجنو آپکو خبر هو گي ...“

پرسان وينل هڪ ٻڌيءَ رڙ ڪري چيو، ”ٻچا هري، هنديءَ ۾ نه ڳالهایو، ڪجهه سنديءَ ۾ چئو.“

هريرام ٻڌيءَ ڏانهن منهن ڪري هٿ جوڙي نمييو ۽ پوءِ شروع ڪيائين، ”پيارا پائروءَ پينرون، توهان کي ڏنيواد آهي جو هن مسڪين جي غريڀخاني ۾ چرن گھمایا اٿو. هن شيوڪ جي تم هميشهه اها اچا هوندي آهي ته توهان جھڙا سڄڻ وريوري پيا هن غريڀخاني ۾ پير گھمائين. ڏنو سڀ ٻڳوان جو آهي. اهودينا ثڪتیوان آهي جو هن شيوڪ کان پيو سڀ ڪجهه ڪرائي. مرڻو اڳي پوءِ آهي. پوءِ سنسار ۾ نيمكي چونم چڏي ويچي. هٿ گبو ڪنهن کي اذائي ڪونم وھڻو آهي. مايا اچڻي ويچڻي، چونم توهان جھڙن پريتيوانن جي شيوا ڪري سجائي ڪجي. هاڻي سڀني سڄڻ پرساد ورتايو آهيءَ سڀني کي گھوت - ڪنوار جو انتظار هوندو. گھوت ڪنوار جا سان سڳن پيا ٿين. برهمڻ ديوتا سان ۾ رڏل هوءَ هاڻي مان سڀني سڄڻ کي هٿ ٻڌي وينتي ڪندس ته سڀئي اندر هال ۾ هلي گھوت ڪنوار جو درشن ڪن ۽ پنهنجي ڪومل وچن سان هنن تي آسيس ڪن.“

سڀئي مهمان هال ۾ اندر ڪاهي ويا، گيان پڻ اٿاولو ٿي هال جي طرف تڪڙي وڪ وڌائي ويyo تم گھوت ڪنوار جي سورت ڏسي. سڀ هريرام هال جي وچ ۾ پيل سينگاريل صندل جو پردو هتائي چيو، ”سڄڻو هي آهن چُنوءَ مني.“

منهنجي ننديي پت ديويندر جا گڏوءَ گڏي، جن جي شادي کانا آبادي اچ رچائي ويئي آهي، جنهنجي خوشيءَ ۾ توهان پائرن وڌا پير ڀري اسانکي پنهنجو درشن ڏيڻ جي ڪرپا ڪئي آهي.“

٤. راًمدین

موهن ڪلپنا (۱۹۳۰ - ۱۹۹۲ع) جا چار ڪھائيں جا مجموعاً ڪجهه ناول پڻ چپيل آهن. اُنهن ۾ مکيه آهن، 'لگن'، 'عورت'، 'زندگي'، 'ڪان' ۽ سمند'. هن جون ڪينريون ئي رچنائون آتمڪتا سميت سند ۾ به چپيون ۽ مشهور ٿيون آهن. هن کي "اُها شام" ڪھائيں جي مجموعي تي ۱۹۸۴ع ساهنيه اڪادمي ۽ پاران انعام مليو هو.

پڙهو. ٻڌايو

ڪالهه راًمدین مري ويو، رات پنهنجي گهر اڪيلو اڀاس ڪوئي ۾ سمهيو تم سمهيو ئي رهيو، اُتيو نه. صبور جو موئي هن جي موئ جو سماچار مليو تم ائين لڳو تم منهنجي اکين جون پتليون هيٺ ڪري پيون ۽ ڪي لمنا مان ڪجهه به ڏسي ۽ سوچي به نه سگهيس. اُن بعد موئي لڳو تم هو منهنجي سامهون بيٺو هو. اوچتو سندس پيرن هيٺان زمين ڪسي وئي ۽ هيٺ ڪرندو ويو. موئي لڳو، هو هيٺ ۽ هيٺ ڪري رهيو آهي ۽ موئي پڪاري رهيو آهي، مگر مون لاءِ هو ممڪن نه آهي تم ڪنهن به ريت مان کيس بچائي سگهان، اُن خال ۾ پهرين ڪجهه روشنی، پوءِ ڪجهه ذند ۽ اُن بعد فقط اوندهه هئي. اُثان ايندڙ آواز چڻ بيٺن آوازن کي کائي پيو. پوءِ هو آواز ٿي هڪ چيخت ۾ تبديل ٿي بند ٿي ويو. روز جنهن پهاڙ ڏانهن اک ڪطي نهار پندو هوس، اُهو هيٺ دٻجڻ لڳو ۽ زمين ۾ هڪ وڏو خال ٻڌائي خود اُن جي گهرائيں ۾ گم ٿي ويو. منهنجي اڳيان هڪ سياهم ذند موئ جي وادي نهي پئي.

هن جو ڪير به نه هو ۽ نه ڪنهن کي خبر پئي تم مئو ڪير هو. سجي شهر ۾ شايد مان ئي هن جو دوست هوس، مان منجھي پبيس ته مان چا ڪريان؟ سندس لاش کي نيكال ڪرڻ جي جوابداري منهنجي هئي. مگر مان شهر ۾ هنجي لاش جو نيكال ڪري سگهان، اهو مون لاءِ ممڪن ڪو نه هو.

اسين ٻئي ڪراچي ۾ برس رود تي رهندا هئاسين. اسڪول ۾ پڙهنداب هئاسين رانديون ڪندا هئاسين، عمر اها ئي سڀن واري سورهان يا اُن جي ارد گرد. ڪڏهن گڏجي فلمن تي وڃون، ڪڏهن آزاديءَ جي هلچل جي جلوسن ۾ شريڪ ٿيون، موئي راڳ ڳائڻ جو شونق، کيس ڪتاب پڙهڻ جو، هو منهنجي گهر اچي ته مان هنكري راڳ ٻڌايان ۽ مان هنجي گهر وڃان ته لطيف جي شاعري، اُردو ۾ ٻڌائي. هو ڪلنڊو هو ۽ چوندو هو، جيڪو سندني لطيف نتو پڙهي اُن کي مان سندني مجڻ کان إنڪاري آهياب. ڪڏهن گهر مان هن کي يا موئي وڌيڪ خرچي ملي ته ٻئي چڻان فريئر رود واري ريديو هوٽل ۾ وڃون ۽ اُنин آني ۾ ٻئي چڻان ڊءُ ڪري ڪائون.

هڪ ڏينهن هن هوٽل ۾ ماني نه ڪادي. پچيومانس، "پر چيو؟"

"اڄ ماٿم جو ڏينهن آهي."

"ماٿم جو ڏينهن چو آهي؟"

"اڄ انگريزن هييمون ڪالائي ڪي ڦاسي ڏني آهي."

منهنجي من ۾ سوال اُتيو تم مان ماني کانوان يا نه کانوان، ڇو تم هڪ دوست مان ماني نه ڪائي ته ٻئي جي گلي مان ڪادي ڳيسجندو ئي ڪو نه، اُن ڪري مان ڪو بھانو ڳولهڻ لڳس ته جيئن کيس ماني ڪائڻ لاءِ مجايان.

چیومانس ”رامدین! پر تون تم مسلمان آهین.“

”درتی منهنجو دین آهي.“ هن دگھو ساھ کٹي چيو، ”هن درتی جا رھواسي پھرین سندی آهن ئ پوءِ مسلمان يا هندو.“

مان بئي بهاني لاءِ سوچھ لڳس.

”رام! هيامون ڪالائي تم شھيد ٿيو آهي. شھيد تي فخر ڪبو آهي، ماتم نه.“

هن مشکيو ئ اکين ۾ پاڻي به آيس، چيائين، ”تون حق ٿو ڳالھائين. تون ماني کاءُ جو سهي ڳالھايو اٿئي. مان پنهنجي فيصلی تي قائم آهياب. هيامون جي شھادت کي منهنجي ڳوڙهن جي ضرورت آهي.“

تڏهن ائين نه سوچبو هو تم ڪير هندو ئ مسلمان آهي. اهي وڏن جا مسئلا هئا ئ اسين ننڍا هئاسين.

هوتل ۾ اسانجو خد، هن جو اهو هو تم هو ماني نه کائيندو ئ منهنجو اهو تم ماني تڏهن کائيندش جڏهن هو کائيندو.

مون گردن جھڪائي بئي پانھون ٿيبل تي رکيون. ٺونڃيون ڪشجي اُتي ڦھليون ئ مان خالي نگاهن سان باهر رستي تي بيٺل ٿلهي جمنو گاڏي واري ڏانهن نهارڻ لڳس.

رامدین چيو، ”موهن! تون ماني کاءُ. توکي پڳوان رام جو قسم!“

”مان ڪنهن پڳوان کي نتو مڃان!“

مگر سندس چھري تي ڦھلجي ويل گھري اُداسي ڏسي چيم، ”تون ئي منهنجو دين، تون ئي منهنجو رام، تون ئي منهنجو پڳوان آهين، جيئن تون چاهين.“

ٿورن سالن ۾ چا ٿيو، اُن ڏانهن مون ڏيان نه ڏنو، مون فقط اهو ڏنو تم اسين قد ۾ ٿورا وڌا ٿيندا وياسين، اسانجا ڪلها ويڪرا ٿيندا ويا، اسانجون چاٽيون ٻيٺيون ٿينديون ويون ئ ڪاليج مان دگريون وئي باهر نڪتاين تم خبر پيئي ته هاڻ ڪو پاڪستان ٿي ويو آهي، ئ سندی هاڻ هندو ئ مسلمان ٿي ويا آهن. جي هندو ٿي ويا آهن، تن اهو چوڻ شروع ڪيو آهي، ”هلو هندستان“.

هڪ ڏينهن مهاجرن ڪراچي ۾ فساد ڪيا. رامدین سائيڪل کٹي اسانجي گھر آيو، پاڻ سان هڪ هاكى به آندي هئائين. چيائين تم مهاجرن کي پھرین منهنجي لاش مٿان لنگھڻ پوندو.

اما چيس ”رامدین! تون ماڻ پيءِ کي هڪ ئي پت آهين، تون هليو وج.“

”اما! مان ننديو ٿي وڏيون ڳالھيون ڪريان،“ رامدین چيو، ”هن درتی ئ تي ڪجهه عظيم آهي جنهن کي مان بچائي ٿو چاهيان.“

حملو ڪندڙ مهاجر ٻيو الائي ڪيڏا نهن ويا، مگر اسانجي گھر ڪو نه آيا. شهر ۾ ڪرفيو لڳي ويو ئ شوت ائت سائيت جا آرڊر نكتا. اهي حڪم دلا ٿيا تم هندن جا ڪافلا هندستان وڃڻ لڳا. اسان به ٿپڙ کٹي اُن گاڏي ۾ ڪيا ۽ ڪراچي بندر روانا ٿياسين. بندر تي ڏسان تم بئگ کنيو رامدین بينو آهي.

”رامدین تون ڪيڏا نهن؟“ مون حيرت مان پچيو.

”مان به هندستان هلندس.“

”مَگَرْ تون ته مسلمان آهين.“

”ها! مان مسلمان آهيان. سچو مسلمان. إسلام حق جي ڳالهه ٿو ڪري ۽ حق جي ڳالهه اها آهي ته سند جا مالک اُن جا آدي رهواسي، اُن کي ناههٽ جو ڙڻ وارا اهي سندی آهن، جن کي هندو بئائي پنهنجي ڏرتني ۽ تان لوڏيو وڃي ٿو. مان اُن جي احتجاز ۾ هن ملڪ ۾ نه رهندس ۽ پناهگير بُلچي هندستان هلنديس.“

”مَگَرْ تنهنجا ٻڌڙا ماڻ - پي ڦڻ.“

”اُنهن لاءِ حڪومت پاڪستان ويني آهي.“

سخت ٿي چيومانس، ”بد، تون هندستان نه هلنديس. اگر تون هلنديس ته مان نه ويندش، آمي ۽ آباجان وٽ رهندش، مان مرندش مَگَرْ پنهنجي ڏرتني ۽ تان هت نه ڪلنديس. مرڻ لاءِ موٺي به ڪو سبب ملي سگهي ٿو!“

”مرڻ لفظ ٻڌي هن پنهنجو هشت وڌائي منهنجي وات تي رکيو. ڪجهه چيائين ڪو نه، اکين ۾ پاڻي آيس پر رنائين ڪو نه. هن بئگ ڪنئين ۽ واپس وڃڻ لڳو. هو واپس هليو ويyo. بيٺو ڪو نه. پنيان ڪنڊ ورائي موٺي ڪو نه ڏنائين.“

مان مائتن سان جهاز تي چڙهيس. جهاز ڏيري هلهٽ لڳو ۽ وطن جي زمين کان دور ٿيڻ لڳو. ماڻهو جهاز جي ديك تي بينا هئا، چڻ ڪنهن چتر ۾ چتيل ماڻهو. اُنهن ۾ ڪا هلهٽ ڪا به حرڪت نه هئي. چڻ هو پنهنجا لاش پاڻ ڊوئي رهيا هئا. ڪن شايد خاموشي ۽ ۾ رنو هوندو. اُن ڏينهن سمند ۾ پاڻي ڪجهه وڌيڪ نظر آيو، يا شايد منهننجون اکيون ڳاڙهيون ٿيون. اُن ڪري سمند ۾ تازي رت جو وهنڌڙ درياهه ڏسڻ جو وهم جاڳيم. آهستنا آهستنا وطن جو ڪنارو نظرن کان دور ٿيڻ لڳو، دور ٿيندو ويyo ۽ دور ٿي ويyo. هاڻي هيٺ پاڻي، متى آڪاش ۽ وچ ۾ لاشن ڀريل جهاز هو.

منهنجي اکين جي ڪنڊن ۾ ڪا گرم پاڻياث وطن سان گڏ رامدين لاءِ به جمع ٿيڻ لڳي. مَگَرْ هو ڪمبخت ڏسان ته منهنجي پاسي ۾ بيٺو آهي ۽ مشكى رهيو آهي.

رامدين رات مری ويyo. ڪڏهن ڪنهن کي نه ٻڌائيائين ته هو مسلمان آهي ۽ هڪ اعتراضاً هنڌستان آيو آهي. چاليهه سال ٿيا يا انتييه، سالن سان ڪو فرق نتو پوي. فرق فقط عمر ۽ نظرئين جو ٿيندو آهي.

هن ريفيوجي سرتيفكيت ۽ راشن ڪارڊ تي فالو لکايو : رام دينچند سند ١٣.

اسان ٻنهي کي ٻن گهٽين ۾ الڳ الڳ بالاڪ مليا.

منهنجو مڳيو ٿيو ته مون هن اڳيان سندس شادي ۽ جو سوال رکيو.

”شادي ڪندس ته مائت سمجھندا ته ڪنهن هندو چو ڪري ۽ جي عشق ۾ ٻڌيا آيو آهيان.“

”مَگَرِ ۾ هو ته سچ ڪونهي.“

هو ڦشكىيو، رام جي ڦشك بحث جي آخريت. هن هڪ ٿي وقت تي ڪم ڪيا. ڪمائيءِ لاءِ هومبيوپئتي ۽ جودڪان ڪوليائين. هڪ لائبرري ڪوليائين ته ماڻهو ڪتابن سان دوستي رکن ۽ سندڻي تحرير ۾ بهرو وٺڻ شروع ڪيائين. سندين جا ڪلچرل ۽ سياسي مسئلا حل ڪرڻ لاءِ ”دنيا جا سندڻي، هڪ ٿيو“ جو نعرو لڳايائين. وقتيءِ ڪانفرنسن ۾ سيمينارن ۾ وبندو ۽ واپس موٿي موٺي ڳالهيوں ٻڌائيندو: گهر بادستور خط لکندو هو ۽ هڪ دفعه بدليل نالي سان اُثان ٿي به آيو. ٿورا سال ٿيا ته والد ۽ والد گذاري ويـسـ. آهستي ڪندس چيلهه به چـيـ ٿـيـ ويـئـيـ ۽ رـاتـ هو هـمـيشـهـ لـاءـ ڊـيرـڪـيـ پـيوـ.

مون لاءِ هو سوال ته مان هن جي لاش جو چا ڪريان. شهر چاڻي ٿو ته هو هڪ هندو آهي ئه فقط مان ٿو چاڻان ته هو مسلمان آهي. ڪبرستان الهاسنگر ۾ ڪونهي، ڪلياڻ ۾ آهي. مگر اُتي ويٺڻ لاءِ به چار ماڻهو کپن ئه آهي پچندا ته جڏهن هو هندو آهي ته کيس قبر داخل چو ٿو ڪيو وڃي؟ هڪ سچو مسلمان اَگر قبر داخل نتو ٿئي ته إها هڪ دوست سان ويساگھاتي آهي، جنهن الزام جو بار منهنجو پورو وجود ڪئي نه سگهندو. اَگر مان ظاهر ڪندس ته هو مسلمان آهي ته شڪ جي فضا قائم ٿيندي ته اَگر هو مسلمان هو ته کيس پنهنجو دين لڪائڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي؟ ڪير به مون تي وشواس نه ڪندو ته هو هڪ اُهو سنڌي هو، جو پنهنجي ۽ ڏرتني ۽ کي مسلمان ٿيندو ڏسي اها ڏرتني ئي ڇڏي آيو ته مان پنهنجي هموطنين جي جلاوطنبي ۽ جو درد پوڳيندس ۽ ڪنهن کي پتو پوڻ نه ڏيندس ته مون لاءِ ڪجهه عظيم آهي، جو بچائڻو آهي ئه ان لاءِ هن گهر، مائڻ، وطن چڏيو. اُنهي ڪري مونکي ڪو حق ڪونهي ته مان ظاهر ڪريان ته هو مسلمان آهي. ماڻهو شايد آئين به چون ته رامدين ڪو پاڪستاني جاسوس يا ڪجهه اُن ريت هئو، جو مون لاءِ برداشت ڪرڻ ممڪن نه هو ئه مان سندس مؤت جو صدمو برداشت ڪرڻ جي حالت ۾ نه آهيان.

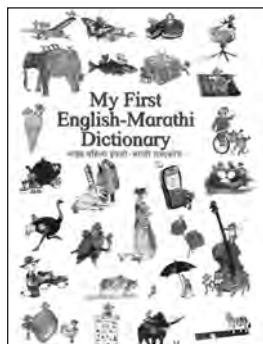
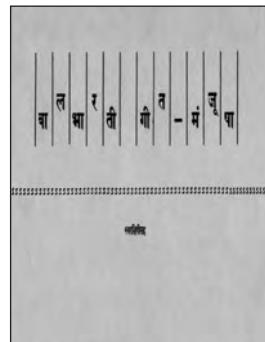
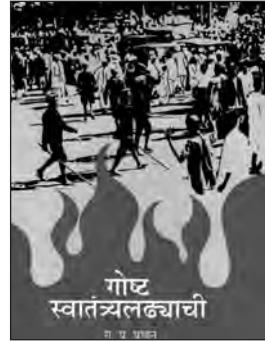
مان چا ڪريان - مان چا ڪريان؟

مرڻ بعد ڪنهن کي پوري يا جلائيجي ته اُن سان مرڻ واري کي ڪو فرق نتو پوي، مگر جيئرن کي ته دستور نڀائڻا آهن.

مان اُيو ٿي چيله کي سڌو ٿو ڪريان ۽ هٿ سان چيله کي زور ٿو ڏيان ۽ رامدين ڏانهن هلڻ ٿو لڳان.

مان هلندي هلندي فيصلو ٿو ڪريان ته رامدين کي ڪبر داخل نه ڪندس ۽ کيس مسافت ۾ چتا تي رکي باهه ڏيندس. مان چاڻان ٿو ته مان پنهنجي دوست ۽ سندس دين سان بي انصافي ٿو ڪريان. مگر مان اها بي انصافي دور ڪرڻ لاءِ وسيعٽ ڪندس ته جڏهن منهنجو مؤت ٿئي تڏهن مونکي شمشان ڀومي ۽ نه جالايو وهي، مگر ڪبرستان ۾ دفن ڪيو وڃي.

- पाठ्यपुस्तक मंडळाची वैशिष्ट्यपूर्ण पाठ्येतत्र प्रकाशने.
- नामवंत लेखक, कवी, विचारवंत यांच्या साहित्याचा समावेश.
- शालेय स्तरावर पूरक वाचनासाठी उपयुक्त.

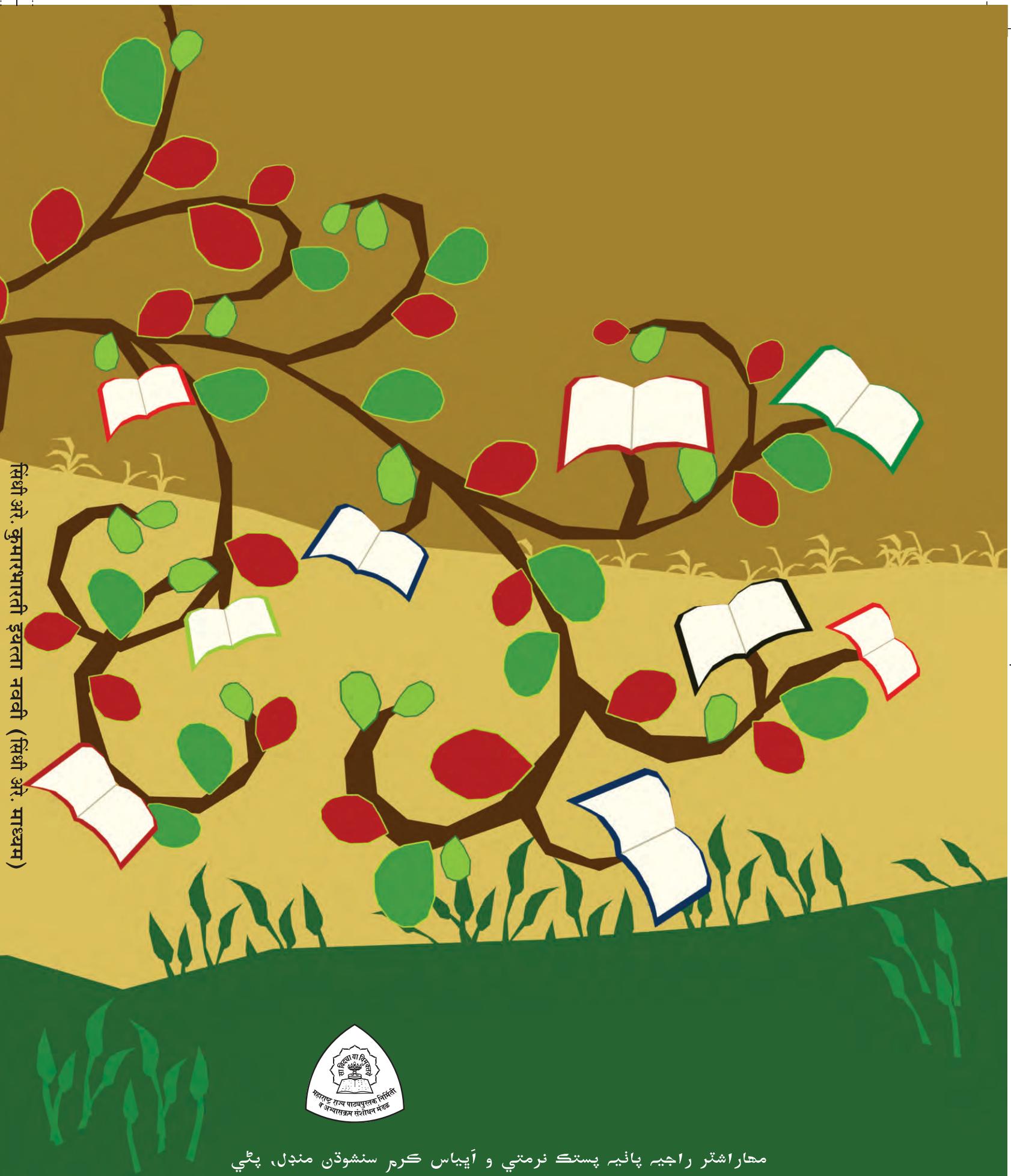
पुस्तक मागणीसाठी www.ebalbharati.in, www.balbharati.in संकेत स्थळावर भेट द्या.
साहित्य पाठ्यपुस्तक मंडळाच्या विभागीय भांडारांमध्ये विक्रीसाठी उपलब्ध आहे.

विभागीय भांडारे संपर्क क्रमांक : पुणे - ☎ २५६५१८६५, कोल्हापूर- ☎ २४६८५७६, मुंबई (गोरेगाव) - ☎ २८७७९८४२, पनवेल - ☎ २७४६२६४६५, नाशिक - ☎ २३९९५९९, औरंगाबाद - ☎ २३३२९७७, नागपूर - ☎ २५४७७९६/२५२३०७८, लातूर - ☎ २२०९३०, अमरावती - ☎ २५३०९६५

ebalbharati

सिंधी ओ. कुमारभारती इयत्ता नववी (सिंधी ओ. माध्यम)

મહाराष्ट्र राजीव पानी पर्सनल नर्मती व आपियास क्रम संशोधन मंडळ, पटी

सिंधी ओ. कुमारभारती इयत्ता नववी

₹ 65.00